

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja • Yritykset • 2022:7

Julkinen tuki matkailuhankkeisiin Suomessa vuosina 2014–2020

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:7

Julkinen tuki matkailuhankkeisiin Suomessa vuosina 2014–2020

Janne Antikainen, Benjamin Heikkinen, Juho Nyman, Sari Rannanpää,
Anu Harju-Myllyaho, Maria Hakkarainen

Työ- ja elinkeinoministeriö Helsinki 2022

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use. Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-327-614-7

ISSN pdf: 1797-3562

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2022

Julkinen tuki matkailuhankkeisiin Suomessa vuosina 2014–2020

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:7

Teema

Yritykset
Alueet

Julkaisija Työ- ja elinkeinoministeriö

Tekijä/t Janne Antikainen, Benjamin Heikkinen, Juho Nyman, Sari Rannanpää, Anu Harju-Myllyaho ja Maria Hakkarainen

Kieli Suomi

Sivumäärä

95

Tiivistelmä

Selvitys kokoaa ajankohtaisen tiedon Suomessa matkailuun ohjatun julkisen tuen määrästä, alueellisesta ja sisällöllisestä kohdentumisesta sekä matkailun kehittämishankkeiden toteumasta vuosina 2014–2020. Selvityksen pohjalta laadittiin suosituksia julkisen hankerahoituksen kehittämisestä jatkossa. Lisäksi selvityksessä luotiin katsaus vuonna 2020 matkailualalle kohdennetuista koronatuista.

Matkailun julkinen kokonaisrahoitus vuosina 2014–2020 oli yhteensä noin 694 miljoonaa euroa, josta matkailun hanketoiminnan osuus oli noin 368 miljoonaa euroa. Merkittävä osa matkailuhankkeista on EU-osarahoitteisia hankkeita. Alueellisesti hankerahoitus on kohdistunut erityisesti Pohjois-Suomeen ja Lappiin. Eniten rahoitusta on kohdistunut matkailualalle yritystukien muodossa (erityisesti investointituet) sekä matkailun operatiivisen toiminnan kehittämiseen (mm. matkailumarkkinointi ja tuotekehitys).

Selvityksen tulosten perusteella rahoitusta tulisi kohdentaa jatkossa laajempiin hankekokonaisuuksiin sekä kestävä matkailun ja digitalisaation edistämiseen. Myös alueiden välistä yhteistyötä sekä hanketoiminnan pitkäjänteisyyttä ja kansainvälisyyttä olisi syytä vahvistaa. Lisäksi esille nousivat tiedolla johtamisen hyödyntäminen kehittämistoiminnassa ja hanketoiminnan seurantatiedon systemaattisempi koostaminen. Matkailualan toimijoiden tietoisuutta eri rahoituslähteistä olisi vahvistettava.

Asiasanat julkinen rahoitus, matkailu, yritykset, alueet, elinkeinot, ministeriöt, työ- ja elinkeinoministeriö, hallinto, ministeriö

ISBN PDF 978-952-327-614-7

ISSN PDF

1797-3562

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-614-7>

Offentligt stöd till turismprojekt i Finland 2014–2020

Arbets- och näringsministeriets publikationer 2022:7		Tema	Företag Regionerna
Utgivare	Arbets- och näringsministeriet		
Författare	Janne Antikainen, Benjamin Heikkinen, Juho Nyman, Sari Rannanpää, Anu Harju-Myllyaho och Maria Hakkarainen		
Språk	Finska	Sidantal	95

Referat

Utredningen sammanställer aktuell information om beloppet av det offentliga stöd som anvisats för turism i Finland, om det regionala och innehållsmässiga riktandet av stödet samt om genomförandet av utvecklingsprojekt inom turismen 2014–2020. På basis av utredningen utarbetade man också rekommendationer om utvecklandet av den offentliga projektfinansieringen. Dessutom gjorde man en översikt över de coronastöd som riktades till turismbranschen år 2020.

Den sammanlagda offentliga finansieringen av turismen 2014–2020 var sammanlagt cirka 693 miljoner euro, varav projektverksamhetens andel var cirka 367 miljoner euro. En betydande del av projekten inom turismen består av projekt som delfinansieras av EU. Regionalt sett har projektfinansieringen riktats särskilt till norra Finland och Lapp-land. Största delen av den finansiering som riktats till turismbranschen bestod av före-tagsstöd (särskilt investeringsstöd) samt stöd för utvecklandet av den operativa verksamheten inom turismen (bl.a. marknadsföring av turism och produktutveckling).

Resultaten av utredningen antyder att man i fortsättningen borde rikta finansieringen till större projekthelheter samt till främjande av hållbar turism och digitalisering. Samarbetet mellan regionerna samt långsiktigheten och internationaliseringen i fråga om projektverksamheten borde också stärkas. Utnyttjandet av kunskapsledning i utvecklingsverksamheten och en mer systematisk sammanställning av uppföljningsinformation om projektverksamheten lyftes också fram. Turismaktörernas medvetenhet om olika finansieringskällor bör stärkas.

Nyckelord offentlig finansiering, turism, företag, regionerna, näringar, ministerier, arbets- och näringsministeriet, förvaltning, ministerium

ISBN PDF	978-952-327-614-7	ISSN PDF	1797-3562
URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-614-7		

Public support for tourism projects in Finland in 2014–2020

Publications of the Ministry of Economic Affairs and Employment 2022:7	Subject	Enterprises Regions
---	----------------	------------------------

Publisher	Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland
------------------	--

Author(s)	Janne Antikainen, Benjamin Heikkinen, Juho Nyman, Sari Rannanpää, Anu Harju-Myllyaho and Maria Hakkarainen
------------------	--

Language	Finnish	Pages	95
-----------------	---------	--------------	----

Abstract

The report compiles up-to-date information on the amount of public support directed to tourism in Finland, its allocation as regards geography and content, and the implementation of tourism development projects in 2014–2020. Recommendations on the development of public project funding were also drawn up based on the report. In addition, the report provides an overview of the corona-virus support allocated to the tourism sector in 2020.

The total public funding for tourism in 2014–2020 totalled about EUR 693 million, of which approximately EUR 367 million was allocated to tourism projects. A significant proportion of tourism projects are partly funded by the EU. At the regional level, funding has been allocated to projects in Northern Finland and Lapland, in particular. Most of the funding allocated to the tourism sector was in the form of business subsidies (especially investment subsidies) and for the development of tourism operations (e.g. tourism marketing and product development).

Based on the report's results, funding should be directed to more broad-based projects and promotion of sustainable tourism and digitalisation in the future. Cooperation between regions as well as the long-term and international nature of project activities should also be strengthened. Other topics highlighted include the use of knowledge-based management in development activities and the more systematic compilation of monitoring data on project activities. Finally, tourism operators should be made more aware of different sources of funding.

Keywords	public funding, tourism, companies, regions, business and industry, ministries, Ministry of Economic Affairs and Employment, administration, ministry
-----------------	---

ISBN PDF	978-952-327-614-7	ISSN PDF	1797-3562
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

---

URN address	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-614-7
--------------------	---

Sisältö

1	Johdanto	8
1.1	Selvityksen tavoitteet	9
1.2	Selvityksen toteutus	10
1.3	Matkailualan määrittely sekä matkailuhankkeiden rajaaminen	12
1.4	Matkailuhankkeiden sisällöllinen luokittelu	14
2	Tietoa matkailualasta, matkailun kehittämisen painopisteet sekä rahoituslähteiden yleinen kuvaus	16
2.1	Tietoja matkailualasta vuosina 2014–2021	16
2.2	Matkailun rahoitusta ohjaavat strategiat ja painopisteet	18
2.3	Rahoituslähteiden kuvaus	19
2.3.1	EU-osarahoitteiset rahoituslähteet	19
2.3.2	Kansalliset rahoituslähteet hallinnonaloittain	22
2.3.3	Kansainvälinen rahoitus	24
3	Matkailuun kohdistunut rahoitus vuosina 2014–2020	26
3.1	Matkailualan kokonaisrahoitus ja rahoituksen sisällöllinen kohdentuminen	26
3.2	EU-osarahoitteiset hankkeet	32
3.2.1	EU-rahoituksen alueellinen kohdentuminen	34
3.2.2	EU-rahoituksen kohdentuminen toimialoittain ja toteuttajatyypeittäin	38
3.2.3	Rahoituksen sisällöllinen kohdentuminen EU-osarahoitteisissa hankkeissa	42
3.2.4	Yksityisen ja julkisen rahoituksen suhde EU-osarahoitteisissa matkailuhankkeissa	47
3.3	Kansainvälisen yhteistyön rahoitus	49
3.4	Kansallinen hankerahoitus matkailuun	50
3.5	Kansallinen perusrahoitus matkailuun	60
4	EU-ohjelmien indikaattoritoteutusten tarkastelu	62
4.1	Rakennerahasto-ohjelma	64
4.2	Maaseutuohjelma	66
5	Koronarahoituksen kohdentuminen matkailualalle	69
5.1	ELY-keskusten myöntämä yrityksen kehittämisavustus koronavirusepidemiasta aiheutuneissa markkina- ja tuotantohäiriöissä	72
5.2	Business Finlandin rahoitus liiketoiminnan häiriötilanteisiin	74
5.3	Valtiokonttorin kustannustuki	77
5.4	Korvaukset ravitsemistoiminnan yrityksille	79
5.5	Alueiden matkailuelinkeinon elpymistä edistävät kehittämishankkeet sekä Suoma ry:n rahoitus	80
5.6	Muita rahoituslähteitä	81

6	Matkailun rahoituksen kohdentaminen ja kehittäminen haastattelututkimuksen ja työpajan pohjalta.....	82
7	Kehittämissuositukset.....	89
	Liitteet	92
	Liite 1 Rakennerahasto-ohjelman kaikkien hankkeiden tuotosindikaattoreiden toteumat kansallisella tasolla vuosina 2014–2020. (Lähde: EURA 2014-järjestelmä, 24.8.2021 tilanne)	92
	Liite 2 Haastattelukysymykset.....	93
	Lähteet	95

1 Johdanto

Matkailualaan on viimeisten vuosikymmenien ajan panostettu merkittävästi sekä EU:n kehittämisrahoituksessa, että Suomen kansallisessa rahoituksessa. Vuosina 2007–2013 matkailuhankkeille myönnettiin julkista tukea noin 500 miljoonaa euroa¹. Keskeisiä rahoituslähteitä olivat esimerkiksi Euroopan aluekehitysrahasto, sosiaalirahasto, maaseutu-rahasto, meri- ja kalatalousrahasto ja niiden kansalliset vastinrahat sekä maakuntien kehittämisrahoitus.

Julkisella rahoituksella on tuettu matkailualan yritysten kehittämistoimia ja investointeja, matkailun operatiivista toimintaa sekä matkailua tukevan infrastruktuurin kehittämistä. Rahoituksella on vaikutettu muun muassa matkailijoiden hankkimien ja käyttämien tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen, innovointiin ja monipuolistamiseen. Julkisella rahoituksella on pyritty myös suuntaamaan matkailun kehittämistä kestäväen kehityksen tavoitteiden mukaisesti sekä edistämään digitalisaation hyödyntämistä matkailualalla.

Matkailualalle on valtakunnallisissa ja monissa alueellisissa strategioissa asetettu keskeinen rooli elinkeinoalana, joka tuo suoria tuloja ja hyötyjä esimerkiksi työllisyyden ja yleisen elinvoimaisuuden vahvistumisen kautta. Matkailuala hyödyttää myös muita toimialoja siitä syntyvien kerrannaisvaikutusten myötä. Matkailu kytkeytyy vahvasti muiden alojen toimintaan ja esimerkiksi kulttuuriala ja luovat alat, elintarvikeala ja vähittäiskaupan ala ovat sidoksissa matkailualan toimintaan ja kehitykseen. Muun muassa näistä syistä johdettua matkailu nähdään tärkeänä alana, jota halutaan kehittää ja kohdentaa siihen julkista kehittämisrahoitusta.

Julkisen rahoituksen määrää ja kohdentumista matkailua edistäviin hankkeisiin on Suomessa tutkittu aiemmin kolmessa selvityksessä. Vuosiin 1995–1999 keskittyneessä selvityksessä² julkisen rahoituksen määräksi arvioitiin 394 miljoonaa euroa. Selvityksessä huomioitiin niin harkinnan varaiset tuet kuin suorat tuet. Vuosia 2000–2003 tarkastelleessa

---

1 <https://tem.fi/julkista-tukea-matkailun-kehittamiseen>

2 Matkailun julkisen rahoituksen määrä ja kohdentuminen Suomessa 1995-1999. Kauppa- ja teollisuusministeriön selvityksiä.

selvityksessä³ huomioitiin vain harkinnanvaraiset tuet ja rahoituksen suuruus oli selvityksen mukaan kyseisellä ajanjaksolla 260,7 miljoonaa euroa. Vuosia 2007–2010 käsitelleessä selvityksessä⁴ matkailun harkinnanvarainen hankerahoitus oli kokonaisuutena 245,6 miljoonaa euroa.

1.1 Selvityksen tavoitteet

Tämän selvityksen tavoite on muodostaa kattava kokonaiskuva matkailualan kehittämiseen suunnatun julkisen rahoituksen kohdentumisesta ja käyttötarkoituksista Suomessa ohjelmakaudella 2014–2020. Työssä on selvitetty matkailuhankkeille myönnetyn julkisen rahoituksen määrää sekä hankkeiden ja niiden rahoituksen alueellista ja sisällöllistä kohdentumista. Työssä on myös tutkittu matkailuhankkeiden toteumia ja tuloksia rakenne-rahasto-ohjelman ja maaseutuohjelman indikaattoritietojen perusteella. Lisäksi selvityksessä luodaan tiivis katsaus niin sanottujen koronatukien kohdentumisesta matkailualalle vuonna 2020.

Tiivistetysti työssä:

1. selvitetään ja analysoidaan matkailuhankkeisiin kohdistuvan julkisen rahoituksen määrää sekä kohdentumista alueellisesti rahastokaudella 2014–2020.
2. analysoidaan vuosien 2014–2020 aikana matkailuhankkeisiin kohdistetun julkisen rahoituksen käyttötarkoituksia sekä hankkeiden toteumia indikaattoritietoja hyväksi käyttäen.
3. esitetään selvityksen pohjalta suosituksia julkisen hankerahoituksen kehittämisestä ja kohdentamisesta jatkossa sisällöllisesti sekä alueellisesti ja kansallisesti.
4. tuotetaan tiivis katsaus koronakriisin mahdollisista vaikutuksista julkiseen tukeen matkailuhankkeissa sekä matkailualalle myönnettyjen koronatukien kohdentumisesta alueellisesti sekä matkailun toimialaluokkien välillä vuonna 2020.

³ Talonen, Harri; Laiho, Marko; Willner, Hanna; sekä Antti Tammivuori (2005) Julkinen tuki matkailuhankkeisiin Suomessa vuosina 2000–2003. Kauppa- ja teollisuusministeriö. Rahoitetut tutkimukset 5/2005.

⁴ Pietiläinen, Sini (2011) Julkinen tuki matkailuhankkeisiin Suomessa vuosina 2007–2010. TEM-raportteja 20/2011

Selvityksen tavoitteena on vastata seuraaviin kysymyksiin:

- Miten matkailuhakkeisiin kohdistuva julkinen rahoitus kohdentui Suomessa alueellisesti, sisällöllisesti ja rahoituslähteittäin?
- Millaisiin kehittämishankkeisiin julkista tukea tarkastelujaksolla käytettiin? Miten rahoitus kohdentui matkailun toimialaluokkien välillä?
- Mikä julkisen rahoituksen ja yksityisen rahoituksen osuus on matkailuhankkeiden kokonaisrahoituksesta?
- Miten matkailuhankkeet toteutuivat indikaattoritietojen tai eri rekistereistä saatavilla olevien tietojen perusteella?
- Millaisia muutoksia julkisen rahoituksen määrässä tai kohdentumisessa on tapahtunut tarkastelujakson aikana tai verrattuna aiempiin selvityksiin?
- Miten matkailun julkista hankerahoitusta tulisi jatkossa kehittää ja kohdentaa alueellisella ja kansallisella tasolla?
- Miten matkailutoimialalle myönnetyt koronatuet jakautuivat alueellisesti ja matkailun toimialaluokkien välillä?

Lisäksi matkailualan toimijoita haastatteleamalla on koottu ehdotuksia siitä, miten matkailualan kehittämistä tulisi tulevaisuudessa tukea julkisella hankerahoituksella. Selvityksessä esitetään raportin laatineen työryhmän kehittämissuhteita rahoituksen kehittämiseksi ja kohdentamiseksi seuraavalle rahoituskaudelle (2021–2027). Suositukset edustavat selvityksen toteuttaneiden asiantuntijoiden näkemyksiä, eivät työ- ja elinkeinoministeriön virallista kantaa.

1.2 Selvityksen toteutus

Selvitystyö on toteutettu kuuden työvaiheen kautta, jotka seurasivat työlle asetettuja tavoitteita ja tutkimuskysymyksiä. Ensimmäisessä työvaiheessa määriteltiin ja tarkennettiin tarvittava rahoitus- ja hanketietoaineisto sekä tehtiin aineistohankinnat. Samalla tarkennettiin yhteystiedot selvityksen haastatteluja ja työpajaa varten. Toisessa ja kolmannessa työvaiheessa toteutettiin tilastolliset tarkastelut hanke- ja rahoitustiedoilla sekä toteutettiin täydentävät asiantuntijahaastattelut. Neljännessä työvaiheessa toteutettiin koronatukiin liittyvät rahoitustietotarkastelut ja haastattelut. Viidennessä työvaiheessa tuotettiin johtopäätökset ja suositukset selvityksen tutkimuskysymyksiin. Kuudennessa työvaiheessa laadittiin selvityksen loppuraportti.

Seuraavassa on esitetty tarkemmin työssä käytettyjä menetelmiä:

Hanke- ja rahoitustietojen analyysit: Selvityksen keskeisimpänä menetelmänä olivat analyysit hanke- ja rahoitustietokantojen tiedoilla (esimerkiksi rakennerahastohankkeiden

EURAtietokanta sekä Ruokaviraston tietokanta maaseutuohjelman hankkeista). Työssä kiinnitettiin erityistä huomiota erityyppisten rahoituslähteiden kartoittamiseen, joista matkailuhankkeet ovat voineet saada rahoitusta. Hanke- ja rahoitustietokantojen määrittelyjen ja aineistojen rajausten jälkeen toteutettiin aineistojen hankinnat, aineistokäsittelyt, tilastojen analyysit, hankesisältöjen analyysit, visualisoinnit sekä raportointi. Selvityksessä hyödynnetyt rahoituslähteet ja niiden hanke- ja rahoitustiedot on esitetty tarkemmin myöhemmissä luvuissa.

Aineistoanalyysit: Aineistoanalyysin avulla kartoitettiin kokonaiskuvaa matkailun kehittämisen toimintaympäristöstä, valtakunnallisista ja alueellisista matkailun kehittämistavoiteista ja painopisteistä sekä matkailualan kehittymisestä viime vuosina. Analysoituja materiaaleja olivat muun muassa Visit Finlandin selvitykset, matkailun toimialaselvitykset, valtakunnalliset matkailun kehittämissstrategiat ja tiekartat sekä osa alueellisista matkailun kehittämissstrategioista ja maakuntaohjelmista.

Asiantuntijahaastattelut: Työssä toteutettiin asiantuntijahaastatteluita mm. rahoitusviranomaisten edustajille, ministeriöiden ja alueviranomaisten edustajille, matkailualan kehittämis- ja yritysjärjestöille, kuntien ja kuntien kehittämissyhtiöiden edustajille sekä matkailun tutkimus- ja kehittämissorganisaatioille. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina eli teemahaastatteluina. Aiheina haastatteluissa olivat matkailun toimintaympäristön kehitys, rahoituksen kohdentuminen ja käyttötarkoitus, julkisen rahoituksen ja hanketoiminnan koordinaation toimivuus kokonaisuutena, koronatukien merkitys matkailualalle sekä matkailun kehittäminen tulevaisuudessa (rahoituksen kohdentaminen ja toiminnan koordinaation kehittäminen). Yhteensä haastatteluita tehtiin 34 kappaletta. Haastatteluissa käytetty kysymysrunko on liitteessä 2.

Asiantuntijatyökokoukset: Selvityksen alkuvaiheessa pidettiin työkokous, jossa kuultiin ulkopuolisia asiantuntijoita (mm. työ- ja elinkeinoministeriöstä, Ruokavirastosta ja Business Finlandista). Työn loppuvaiheessa pidettiin selvityksen toteuttajien sisäisiä työkokouksia johtopäätösten ja suositusten muodostamiseksi. Työkokousten myötä työn toteutukseen sekä johtopäätösten ja suositusten tuottamiseen ja viimeistelyyn saatiin kytkettyä asiantuntemusta eri näkökulmista (matkailualan asiantuntemus, rahoitusinstrumenttien asiantuntemus jne.).

Työpaja: Selvityksen osana järjestettiin 14.10.2021 työpaja, jossa esiteltiin selvityksen havaintoja ja käytiin keskustelua niistä. Lisäksi työpajassa esiteltiin ja viimeisteltiin alustavia johtopäätöksiä ja suositusaiheita. Työpajassa pyrittiin muodostamaan yhteistä ymmärrystä, miten matkailualan rahoitus- ja hanketoimintaa ja sen koordinaatiota tulisi valtakunnallisella tasolla kehittää sekä mihin julkista rahoitusta tulisi kohdentaa matkailualan kehittämiseksi. Työpajaan osallistui laajasti matkailun kehittämistoiminnassa mukana olevia asiantuntijoita eri ministeriöistä, rahoittajaorganisaatioista, korkeakouluista ja

oppilaitoksista sekä alueellisista matkailun kehittämisorganisaatioista. Työpajaan osallistui yhteensä 33 henkilöä.

Selvitystyötä ohjasi työ- ja elinkeinoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, Ruokaviraston, Uudenmaan liiton ja Visit Finlandin asiantuntijoista koostunut ohjausryhmä, joka toi työn toteutukseen arvokkaita näkemyksiä sekä suuntasi selvityksen toteutusta. Selvitys toteutettiin vuoden 2021 kesäkuun ja joulukuun välisenä aikana.

1.3 Matkailualan määrittely sekä matkailuhankkeiden rajaaminen

Tässä selvityksessä matkailutoimialan määrittelyssä on käytetty Tilastokeskuksen TOL 2008 toimialaluokittelua. Toimialaluokat on siten määritelty samalla tavoin kuin edellisessä vuonna 2011 julkaistussa vastaavassa selvityksessä⁴, jotta tiedot olisivat vertailukelpoisia. Matkailun toimialaluokat on esitetty alla.

55 Majoitus

- 55101 Hotellit
- 55201 Retkeilymajat
- 55300 Leirintäalueet, asuntovaunu- ja matkailuvaunalueet
- 55109 Motellit, matkustajakodit ja vastaavat majoitusliikkeet
- 55209 Lomakylät yms. majoitus
- 55902 Maaseutumatkailu, B&B
- 55903 Lomamökkien vuokraus
- 55909 Muualla luokittelematon majoitustoiminta

56 Ravitsemistoiminta

- 56101 Ravintolat
- 56102 Kahvila-ravintolat
- 56103 Ruokakioskit
- 56301 Olut- ja drinkkibaarit
- 56302 Kahvilat ja kahvibaarit
- 56210 Pitopalvelu

79 Matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toiminta, varauspalvelut

- 79110 Matkatoimistojen toiminta
- 79120 Matkanjärjestäjien toiminta
- 79900 Varauspalvelut, matkaoppaiden palvelut ym.

90 Kulttuuri- ja viihdetoiminta**93 Urheilutoiminta sekä huvi- ja virkistyspalvelut**

93210 Huvi- ja teemapuistojen toiminta

93291 Hiihto- ja laskettelukeskukset

93299 Muualla luokittelematon huvi- ja virkistystoiminta

96 Muut henkilökohtaiset palvelut

96040 Kylpylaitokset, saunat, solariumit yms. palvelut

Matkailuhankkeiden rajaaminen aineistosta ja käytetyt rahoitustiedot

Tämän selvityksen keskeinen työvaihe oli matkailuhankkeiden rajaaminen käytetyistä aineistoista. Rakenerahasto-ohjelman osalta matkailun kehittämishankkeiden rajaaminen tehtiin EURA 2014 -järjestelmästä poimitusta aineistosta. Pääasiallisesti matkailuhankkeet tunnistettiin käyttämällä EURA 2014 -järjestelmän matkailun edistämistä tukevaa hanke-luokitusta. Tämän luokituksen sisältävien hankkeiden tunnistamisen lisäksi hyödynnettiin täydentävinä EURA 2014 -järjestelmän menoluokkia ja taloudellinen toiminta -luokitusta (luokka 15 Matkailu-, majoitus- ja ravitsemistoiminta) sekä matkailu-hakusanaa. Näin matkailuhankkeita etsittiin kattavasti eri hakukriteereillä, ja kullakin kriteerillä tunnistettuja hankkeita poimittiin kumulatiivisesti mukaan matkailuhankkeiden analysoitavaan joukkoon. Muiden hakukriteerien avulla tunnistettujen hankkeiden lisäksi mukaan poimittiin seuraavien menoluokkien hankkeet:

- 074 Kaupalliseen matkailuun liittyvän omaisuuden kehittäminen ja edistäminen pk-yrityksissä
- 075 Kaupalliseen matkailuun liittyvien palveluiden kehittäminen ja edistäminen pk-yrityksissä tai niitä varten
- 092 Matkailuun liittyvän julkisen omaisuuden suojeleminen, kehittäminen ja edistäminen

Rakenerahasto-ohjelman yritysten kehittämisavustusten osalta EURA 2014 -järjestelmästä poimittiin matkailun toimialoille kuuluvat hankkeet. Matkailun TOL-luokkina hyödynnettiin edellä esiteltyjä samoja rajauksia kuin vuosille 2007–2010 tehdyssä matkailuhankkeiden julkisen tuen tarkastelussa.

Maaseuturahaston, Business Finlandin ja meri- ja kalatalousrahaston aineistot saatiin selvitystä varten tehtyinä tiedonluovutuksina. Näiden aineistojen rajaukset tehtiin pääosin jo tietopyyntöjen yhteydessä. Tietopyyntöjen määrittelyssä hyödynnettiin edellisen vuosia 2007–2010 koskevan selvityksen mukaista matkailuhanketyypittelyä (kts. alaluku 1.4) sekä edellä esitettyä toimialarajauksia. Kansainvälisistä rahoituslähteistä (Interreg-ohjelmat)

matkailuhankkeet poimittiin julkisista hanketietokannoista. Näistä ohjelmista Interreg Central Baltic -ohjelma oli ainoa, josta oli saatavilla Suomen osarahoitus. Muut tässä selvityksessä käytetyt Interreg-ohjelmien rahoitustiedot on saatu suoraan rahoittajilta.

Tähän selvitykseen on poimittu mukaan vuosina 2014–2020 alkaneet hankkeet. Käytetyt rahoitustiedot on kerätty kesän 2021 aikana.

Rahoitustietona on käytetty kunkin rahoituslähteen osalta saatavilla ollutta tietoa hankkeille myönnetystä rahoituksesta:

- Rakennerahasto-ohjelman hankkeissa käytetty rahoitustieto on ”suunniteltu julkinen rahoitus yhteensä” ja ”suunniteltu yksityinen rahoitus yhteensä”.
- Maaseuturahaston hankkeissa rahoitustieto on yritystukissa ”julkinen tuki yhteensä ja ”yksityinen rahoitus”. Kehittämishankkeissa käytetty rahoitustieto on ”hyväksytty julkinen tuki yhteensä” ja ”hyväksytty yksityinen rahoitus”.
- Julkinen tuki yhteensä pitää sisällään EU:n rahoituksen, kansallisen rahoituksen, kuntien rahoituksen ja mahdollisen muun julkisen rahoituksen.
- Meri- ja kalatalousrahaston osalta laskettiin yhteen myönnetty EU-, valtion- ja kuntarahoitus.
- Business Finlandin ja opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustuksissa käytetty rahoitustieto on ”myönnetty rahoitus”.

1.4 Matkailuhankkeiden sisällöllinen luokittelu

Matkailuhankkeet luokiteltiin tässä selvityksessä sisällöllisesti edellisten selvitysten jaottelua hyödyntäen. Luokittelu koostuu kolmesta pääluokasta ja niiden kymmenestä alaluokasta seuraavasti:

A. Yritystuet

- 1 Kehittämistuki
- 2 Investointituki
- 3 Yhdistetty investointi- ja kehittämistuki

B. Matkailun operatiivinen toiminta

- 4 Matkailumarkkinointi ja tuotekehitys
- 5 Kehittämissuunnitelmat, tutkimukset, verkostoitumishankkeet
- 6 Koulutushankkeet
- 7 Hankkeet, joissa useita painopistealueita

C. Matkailua tukevat palvelut ja infrastruktuuri

8 Luontokohteet ja reitistöt

9 Kulttuuri- ja liikuntakohteet sekä tapahtumat

10 Liikennesektorin hankkeet

Yritystukien luokka pitää sisällään matkailualan yritysten saamia yritystukia, jotka ovat kohdistuneet kehittämiseen, investointeihin tai näiden yhdistelmiin. Hankkeiden sisällöllisen kohdentumisen luokittelu tehtiin yritystukien osalta hyödyntämällä eri rahoituslähteiden (rakennerahastot, maaseuturahasto ja Business Finland) hanketietokantojen hanketyyppitietoja. Luokkiin B (Matkailun operatiivinen toiminta) ja C (Matkailua tukevat palvelut ja infrastruktuuri) luokiteltiin muut matkailualan kehittämis- ja investointihankkeet. Näiden hankkeiden sisällöllinen luokittelu tehtiin hankekohtaisesti ensisijaisesti hankkeiden kuvausten perusteella. Jos tarkempaa hankekuvausta ei ollut saatavilla (esimerkiksi jotkin kansalliset hankkeet), tehtiin luokittelu hankkeen nimen ja internetistä saatavilla olleiden tietojen perusteella.

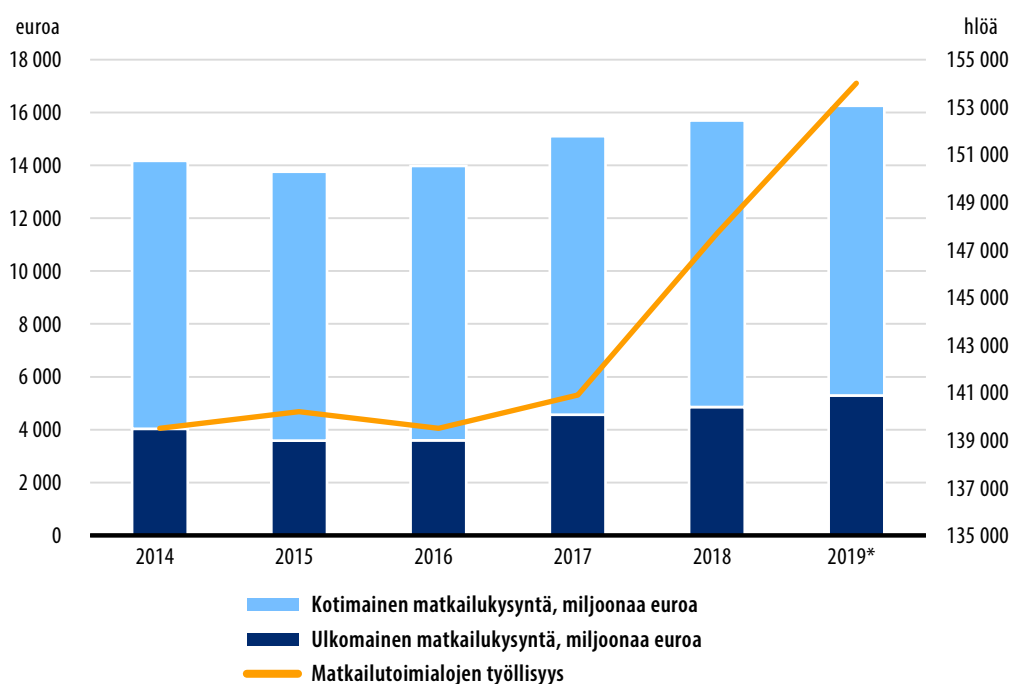

2 Tietoa matkailualasta, matkailun kehittämisen painopisteet sekä rahoituslähteiden yleinen kuvaus

2.1 Tietoja matkailualasta vuosina 2014–2021

Matkailualalla on tärkeä merkitys Suomen kansantalouden kannalta sekä monien alueiden elinvoimaisuuden ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Vuonna 2019, ennen koronapandemian tuomia merkittäviä haittavaikutuksia matkailualalle, matkailun kokonaiskysyntä oli noin 16,3 miljardia euroa. Kansainvälisten matkailijoiden Suomeen jättämät tulot olivat noin 5,3 miljardia euroa ja kotimaisten vajaat 11 miljardia. Matkailualalla työskenteli arviolta 154 000 henkilöä, eli noin 5,8 prosenttia kaikista Suomen työllisistä. Matkailutilinpidon vuoden 2019 ennakkotiedon perusteella matkailun osuus Suomen bruttokansantuotteesta oli noin 2,7 prosenttia.⁵

Kuvio 1. Matkailun kysynnän sekä matkailualan työllisyyden kehitys vuosina 2014–2019 (Lähde: Visit Finlandin Matkailutilinpito, Tilastotietokanta Rudolf) (* = ennakkotieto)

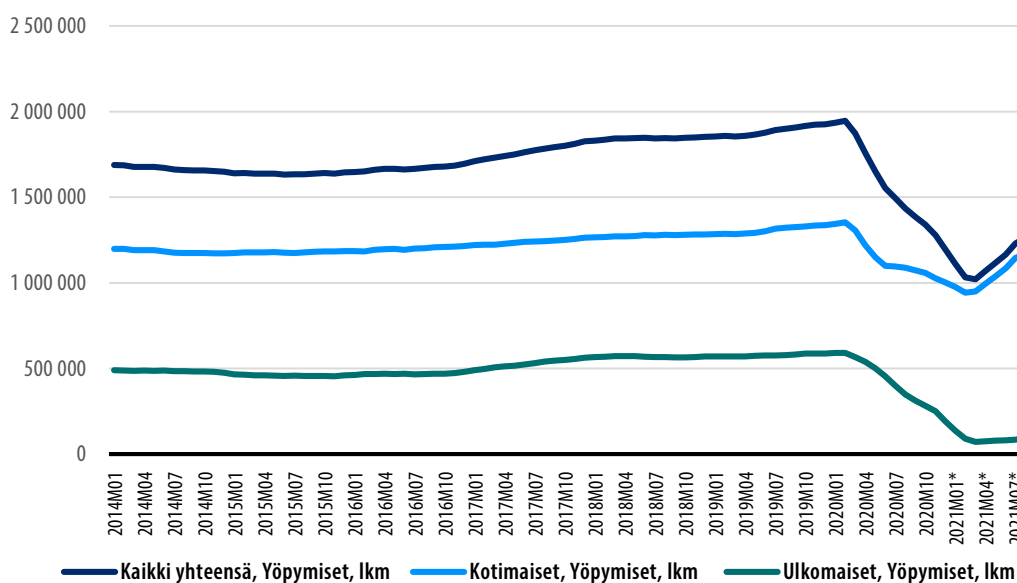

⁵ Matkailutilinpito. Matkailun talous- ja työllisyysvaikutukset 2018–2019. Visit Finlandin tutkimuksia

Sekä kotimaisten että ulkomaisten yöpymisten määrä on ollut kasvussa, kun verrataan vuosien 2014 ja 2019 välistä kehitystä (kuvio 2). Yöpymiset ovat kasvaneet 17 prosenttia vuoden 2014 tasosta vuonna 2019 (vuosien kuukausien keskiarvon mukaan). Erityisen voimakasta kasvu on ollut vuosien 2016–2019 välillä. Ulkomaisten matkailijoiden osuus kaikista yöpymisistä on kasvanut viime vuosikymmenen aikana. Vuonna 2014 ulkomaisten matkailijoiden yöpymisiä oli 29 prosenttia kaikista yöpymisistä. Vuonna 2019 osuus oli 31 prosenttia. Vuosien 2014–2019 aikana kaikista yöpymisistä (kotimaiset ja ulkomaiset) 25–30 prosenttia on toteutunut Uudellamaalla. Lappi on yöpymisissä toiseksi merkittävin maakunta 11–14 prosentin osuudella.

Koronapandemia on vaikuttanut merkittävästi matkailualan maailmanlaajuisesti. Myös Suomessa vuoden 2020 alkupuolella matkailijoiden määrä laski selvästi. Matkailijoiden ja erityisesti ulkomailta tulevien matkailijoiden määrän romahtaminen on ollut merkittävä menetys matkailualan liiketoiminnalle. Vaikka koronapandemian aikana kotimaanmatkailu on osin ylläpitänyt matkailukysyntää, on tulojen menetys ollut silti merkittävää. Vuoden 2021 aikana esimerkiksi yöpymisten määrä on jälleen lähtenyt kasvuun, mutta kuukausittaisten yöpymisten yhteenlaskettu kokonaismäärä (1–7/2021) on vielä kaukana vuoden 2019 vastaavien kuukausien kokonaismäärästä.

Kuvio 2. Yöpymiset Suomessa kaikissa majoitusliikkeissä kuukausittain vuosina 2010–2021. Vuoden 2021 kuukausitiedot ovat ennakkotietoja. Tieto on kausitasoitettu 12 kk rullaava keskiarvo, euroa. (Lähde: Tilastokeskus)

2.2 Matkailun rahoitusta ohjaavat strategiat ja painopisteet

Vuosien 2014–2020 aikana matkailun julkisen rahoituksen kohdentamista on ohjattu erityyppisten strategioiden, kehittämisohjelmien painopisteiden sekä eri rahoituslähteisiin liittyvien linjausten avulla. Nämä vaikuttavat merkittävästi siihen minne ja kenelle rahoitusta kohdentuu ja minkälaisiin käyttötarkoituksiin rahoitusta on mahdollista saada. Linjaukset myös ohjaavat rahoituksen hakijoiden kehittämistyötä ja suuntaavat rahoituksen hakuvaiheessa toimijakentän tekemistä yhdensuuntaisemmaksi toiminnaksi, jolla edistetään linjausten tavoitteena olevia asiakokonaisuuksia.

Valtakunnallisesti matkailun kehittämistä ovat tarkastelujakson aikana ohjanneet Suomen matkailustrategiat: vuonna 2010 laadittu Suomen matkailustrategia 2020, Suomen matkailun kasvun ja uudistumisen tiekartta vuosille 2015–2025 sekä uusin ”Yhdessä enemmän – kestävä kasvua ja uudistumista Suomen matkailuun” Suomen matkailustrategia vuosille 2019–2028 ja sen toimenpiteet vuosille 2019–2023. Viimeisimmän matkailustrategian mukaisesti Suomen tavoitteena on olla Pohjoismaiden kestävimmin kasvava matkailukohde. Matkailua kehitetään vastuullisena ja kasvavana palveluliiketoiminnan alana, joka luo hyvinvointia ja työllisyyttä ympärivuotisesti koko Suomessa. Myös Visit Finlandin strategia ohjaa ja suuntaa erityisesti kansainvälisen matkailun kehittämistä valtakunnallisella tasolla. Visit Finlandin vuonna 2021 päivitetyn strategian visiona on tehdä Suomesta johtava kestävä matkailun kohdema. Visit Finlandin vuosille 2021–2025 laadittu strategia toimii tiekarttana matkailualan taloudellisen kasvun, kestävä kehityksen ja kilpailukykyyn vahvistamisessa.

Eri puolella Suomea on myös laadittu alueellisia matkailustrategioita ja matkailun tiekarttoja, jotka vaihtelevat alueelliselta laajuudeltaan. Osa on laadittu useamman maakunnan alueelle, osa maakuntatasoisesti, osa seututasoisesti ja osa strategioista on kuntatasoisia tai jopa pienempää aluetta koskevia. Näiden lisäksi suuressa osassa maakuntaohjelmia matkailu on nostettu yhdeksi painopistealueeksi ja kehittämisen kärjeksi. Maakuntaohjelma on keskeinen väline maakuntatasolla muun muassa rakennerahastojen varojen kohdentamisessa.

Vuosien 2014–2020 aikana valtakunnallisissa ja alueellisissa matkailustrategioissa ja maakuntaohjelmissa näkyvimpiä teemoja matkailun kehittämisessä ovat olleet erityisesti kestävä matkailu edistäminen sekä digitalisaation mahdollisuuksien hyödyntäminen matkailualalla. Teemat ovat korostuneet viime vuosikymmenellä entistä vahvemmin matkailun kehittämistavoitteissa. Näiden lisäksi kehittämistavoitteena mainitaan usein matkailumarkkinoinnin kehittäminen, matkailualan verkostoituminen ja yhteistyö sekä saavutettavuus ja toimintaympäristön kehittäminen. Koska Suomessa matkailu on kausiluonteista, myös ympärivuotisen matkailun edistäminen mainitaan usein tavoitteena. Lisäksi

matkailualan ja muiden toimialojen yhteistyö on noussut vahvasti esille. Matkailualalla on vahva liittymäpinta muihin läheisiin toimialoihin sekä toisaalta tarve hyödyntää muiden alojen palveluita ja osaamista. Näitä aloja ovat muun muassa liikenneala, elintarvikeala, luovat alat ja IT-ratkaisujen kehittäjät. Monilla alueilla on matkailun edistämisessä myös omat erityisteemat tai vahvuusalueet, jotka mainitaan strategioissa. Alueellisina erityisteemoina voidaan nostaa esiin esimerkiksi erityistapahtumat, talvi- ja ruskamatkailun erityisteemat, matkailukeskittymät, kaupungit gateway -asemana, kaupunkikulttuuri sekä ruokakulttuuri.

2.3 Rahoituslähteiden kuvaus

Matkailun julkisessa hankerahoituksessa keskeisimpiä rahoituslähteitä ovat olleet rakennerahastojen rahoituslähteet Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahasto (ESR), maaseuturahasto sekä useiden eri ministeriöiden ja niiden hallinnonalojen, maakuntien liittojen sekä kaupunkien ja kuntien kansallinen rahoitus. Näiden lisäksi matkailualan keittämiseen on voitu hakea rahoitusta kansainvälisistä rahoituslähteistä. Seuravassa on esitelty perustietoja eri rahoituslähteistä.

2.3.1 EU-osarahoitteiset rahoituslähteet

KESTÄVÄÄ KASVUA JA TYÖTÄ 2014–2020 SUOMEN RAKENNERAHASTO-OHJELMA

Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 Suomen rakennerahasto-ohjelman kautta kanavoidaan Euroopan aluekehitys rahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoitusta Suomeen. Rakennerahasto-ohjelman EAKR-rahoituksessa painotetaan erityisesti elinkeinorakenteen monipuolistamista, kansainvälisen kilpailukyvyn vahvistamista, pk-yritysten kasvuedellytysten vahvistamista, tutkimus- ja innovaatioperustan vahvistamista, luonnonvarojen kestävää käyttöä ja energiatehokkuuden parantamista sekä jatkuvaa oppimista ja osaamisen kehittämistä. ESR-rahoituksessa keskeisiä ovat toimet, joilla eri organisaatioissa on edistetty tuottavuutta ja työhyvinvointia sekä kehitetty kasvu- ja rakennemuutosaloilla koulutuksen tarjontaa ja laatua. Rahoitettavien hankkeiden tulee tukea näiden erityistavoitteiden toteutumista. Rakennerahasto-ohjelman budjetti on kokonaisuutena 2,8 miljardia euroa, josta EU-rahoitusosuus on ollut 1,4 miljardia euroa. Ohjelman EU-rahoituksen alueellisessa päätöksenteossa olevasta 1,2 miljardin summasta (1,2 miljardia euroa, kun vähennetään teknisen tuen ja REACT-EU-osuudet) on EAKR-rahoitusta noin kaksi kolmannesta (760 miljoonaa euroa) ja ESR-rahoitusta noin kolmannes (413 miljoonaa euroa). Rahoituksella pyritään tasoittamaan alueiden välisiä kehityseroja. Itä- ja Pohjois-Suomen osuus rahoituksesta on noin 70 prosenttia ja Etelä- ja Länsi-Suomen osuus noin 30 prosenttia.

Matkailua ei ole rakennerahasto-ohjelmassa mainittu omana erityistavoitteena tai kehittämiskokonaisuutena, vaan se sivuaa ohjelmien linjauksia erityisesti elinkeinotoiminnan kehittämisen ja yritysten kilpailukyvyn, osaamisen kehittämisen sekä innovaatiotoiminnan teema-alueilla. Nimenomaisesti matkailuun kohdistuvia suoria tavoitteita tai toimenpiteitä ei ole.

MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMA 2014–2020

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020 eli maaseutuohjelma suuntaa maaseutualueiden kehittämiseen rahoitusta, jossa kehittämisrahoituksen volyyymi on ollut noin 950 miljoonaa euroa. Ohjelmalla edistetään maaseudun biotaloutta ja kestävää maataloutta, monipuolistetaan maaseudun elinkeinoja ja parannetaan työllisyyttä kehittämällä yritysten kilpailukykyä ja yritysten verkostoitumista sekä edesautetaan uusien yritysten syntymistä. Ohjelmalla pyritään parantamaan maaseudun elinvoimaa ja elämänlaatua.

Maaseutuohjelmassa on maaseutumatkailua koskevia painopistealueita sekä joitain konkreettisia matkailun kehittämistä koskevia linjauksia. Ohjelman rahoitusta on kohdennettu muun muassa investointeihin, joilla kehitetään matkailuneuvontaa ja pienimuotoista matkailuinfrastruktuuria. Lisäksi ohjelman avulla on tuettu maaseutumatkailuun liittyvien matkailupalvelujen kehittämistä ja/tai saattamista markkinoille. Rahoitusta kohdennetaan ohjelmassa myös matkailualan yritysten kehittämis- ja markkinointihankkeisiin sekä eri toimijoiden kansainvälisiin yhteistyöhankkeisiin Itämeren ja EU:n alueella. Merkittävä rahoituskohde on myös yritysten investointien tukeminen. Ohjelman avulla edistetään myös maisemien ja yhteisten alueiden kunnostamista, mikä vaikuttaa maaseutualueiden matkailulliseen vetovoimaan.

EUROOPAN MERI- JA KALATALOUSRAHASTON SUOMEN TOIMINTAOHJELMA 2014–2020

Ohjelmalla pyritään mahdollistamaan kalataloudelle kilpailukykyinen toimintaympäristö, joka edistää alan kestävä kasvua ja uudistumista. Ohjelman toimenpiteillä poistetaan alan kehittymisen esteitä, parannetaan yritysten kilpailukykyä ja edistetään uuden liiketoiminnan syntymistä. Ohjelmalla edistetään muun muassa kalastusmatkailun kehittämiseen liittyviä toimia, kuten kalastusmatkailun palveluiden kehittäminen, kalastusmatkailun alueelliset kehittämissuunnitelmat sekä kalastusmatkailun tunnettuuden parantaminen. Meri- ja kalatalousrahaston budjetti Suomessa oli 140,89 miljoonaa euroa (EU-rahoitus 74,4 miljoonaa euroa ja kansallinen rahoitus 66,5 miljoonaa euroa). Rahoitus kohdistuu yrityksille, tutkimus- ja kehittämisorganisaatioille, säätiöille, oppilaitoksille, kunnille tai yhdistyksille.

INTERREG-RAHOITUS

Interreg-rahoitus on kohdistettu Euroopan alueellisen yhteistyön (EAY) edistämiseen ja valtioiden rajat ylittävän yhteistyön hankkeisiin. Suomessa on vuosina 2014–2020 ollut käynnissä useita ohjelmia, joilla on toteutettu naapurivaltioiden välisiä toimia. Rahoitusta ovat voineet hakea julkiset (kansalliset, alueelliset ja paikalliset) viranomaiset sekä julkis- ja yksityisoikeudelliset laitokset. Suomessa vuosina 2014–2020 käynnissä olleita EAY-ohjelmia on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Suomessa käynnissä olleet EAY -ohjelmat ja niiden kokonaisrahoitus.

Ohjelma	Ohjelman EU (EAKR) -rahoitus	EU-jäsenmaiden ja muiden maiden kansallinen rahoitus
Botnia-Atlantica	36,3 miljoonaa euroa	Jäsenmaiden kansallinen rahoitus 25 miljoonaa + Norjan rahoitus 6,0 miljoonaa euroa
Interreg Europe	359,3 miljoonaa euroa	Jäsenmaiden kansallinen rahoitus 67 miljoonaa ja kumppanimaiden (Norja, Sveitsi) rahoitus yhteensä 6,0 miljoonaa euroa
Interreg Baltic Sea Region	263,8 miljoonaa euroa	Jäsenmaiden kansallinen rahoitus 59,2 miljoonaa + Norjan rahoitus 6,0 miljoonaa euroa + ENI-rahoitus 8,8 miljoonaa
Central Baltic	132,6 miljoonaa euroa	Jäsenmaiden kansallinen rahoitus 37,9 miljoonaa euroa
Interreg Nord	60,4 miljoonaa euroa	Jäsenmaiden kansallinen rahoitus 34,2 miljoonaa euroa + Norjan rahoitus 17,3 miljoonaa euroa
Northern Periphery and Arctic	50,2 miljoonaa euroa	Jäsenmaiden kansallinen rahoitus 28,4 miljoonaa euroa + ei-jäsenmaiden rahoitus noin 9,0 miljoonaa euroa
URBACT III	74,3 miljoonaa euroa	Jäsenmaiden kansallinen rahoitus 22 miljoonaa euroa

Ohjelmilla on tuettu erityisesti yritystoimintaan, matkailuun, ympäristöön, kulttuuriin, infrastruktuuriin sekä terveyden, kulttuurin ja koulutuksen alojen väliseen yhteistyöhön liittyviä toimia. Matkailua on kehitetty muun muassa valtakunnan rajat ylittävinä alueellisina kokonaisuuksina, kehitetty valtakuntien rajat ylittävää liikennettä sekä edistetty eri maiden matkailutoimijoiden välistä yhteistyötä.

SUOMEN ULKORAJAYHTEISTYÖOHJELMAT 2014–2020

Suomen valtakunnan rajat ylittävillä yhteistyöohjelmilla edistetään sosiaalista ja taloudellista kehitystä raja-alueilla, vastataan rajat ylittäviin haasteisiin esimerkiksi ympäristöön,

terveyteen ja rikollisuuteen liittyen, sekä sujuvoitetaan ihmisten, tavaroiden ja pääoman liikkuvuutta.

Suomen ja Venäjän välisellä rajalla toteutettiin vuosina 2014–2020 kolmea EU:n ulkorajayhteistyöohjelmaa:

- Kaakkois-Suomi–Venäjä ENI CBC (kokonaisrahoitus 77,5 miljoonaa euroa, josta Euroopan unioni kattaa noin 50 prosenttia, Suomen valtio 25 prosenttia ja Venäjän valtio 25 prosenttia)
- Kolarctic ENI CBC (kokonaisrahoitus 63,41 miljoonaa euroa, josta EU-rahoituksen osuus on 24,71 miljoonaa euroa ja loput rahoituksesta Suomen, Ruotsin, Venäjän ja Norjan valtioilta)
- Karelia ENI CBC (kokonaisrahoitus 43 miljoonaa euroa, josta EU-rahoituksen osuus on 21,50 miljoonaa euroa ja loput rahoituksesta Suomen ja Venäjän valtioilta)

2.3.2 Kansalliset rahoituslähteet hallinnonaloittain

Selvityksessä on huomioitu laajasti erilaisia kansallisia rahoituslähteitä, joilla on tuettu matkailun kehittämistä vuosina 2014–2020. Näistä rahoituslähteistä osassa rahoitus on kohdistunut suoraan matkailun kehittämistoimiin. Osa rahoituslähteistä on sellaisia, joista matkailualan toimijat ovat voineet hakea matkailun kehittämistoimiin rahoitusta, mutta rahoitusta on voitu hakea myös muiden alojen kehittämistyöhön.

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN HALLINNONALAN RAHOITUS

Työ- ja elinkeinoministeriö on myöntänyt vuosien 2014–2020 aikana useaa eri rahoitusta, joilla on tuettu tutkimus- kehittämis- ja innovaatiotoimintaa, maakunnallista kehittämistoimintaa, kansainvälistä yhteistyötä ja yhteiskehittämistä sekä kestäväää kasvupolitiikkaa. Myönnetystä rahoituksesta osa on kohdistunut myös matkailun kehittämistoimintaan. Työ- ja elinkeinoministeriö rahoittaa myös Visit Finlandin toimintaa.

Business Finland (ent. Tekes ja Finpro) on kansainvälistymis- ja rahoituspalveluita tarjoavasta rahoituskeskuksesta sekä asiakastoimintoja toteuttavasta yhtiöstä koostuva organisaatio. Sillä on ollut vuosien 2014–2020 aikana käytössä erityyppisiä laina- ja avustusmuotoisia rahoitusinstrumentteja. Rahoitus on kohdentunut pääasiassa kasvukykyisille pk-yrityksille, mutta myös julkisille organisaatioille ja tutkimuslaitoksille sekä start-upeille sekä suuryrityksille. Rahoituksesta 84 prosenttia on kohdistunut yrityksille ja loput tutkimustoimintaan. Rahoituksessa on ollut selvä painotus kansainvälistymisen edistämiseen ja kasvuun kansainvälisillä markkinoilla. Business Finlandin rahoitusta kohdennetaan eri

toimialoilla kilpailukykyä kasvattavien innovaatioiden kehittämiseen sekä kansainvälistymiseen. Rahoituslinjauksissa tai ohjelmatoiminnassa ei matkailua ole nostettu erityiseksi painopistealueeksi. Business Finlandin rahoitusta on myönnettiin vuonna 2018 yhteensä noin 535 miljoonaa euroa ja vuonna 2019 yhteensä noin 571 miljoonan euroa. Osana Business Finlandin toimintamäärärahoja edistetään myös Suomeen suuntautuvaa matkailua Visit Finlandin toiminnan rahoituksen kautta.

Työ- ja elinkeinoministeriö on myöntänyt vuosina 2016–2018 alueelliset innovaatiot ja kokeilut -toimenpiteen (AIKO) kautta rahoitusta alueellisiin toimenpiteisiin, joilla pyrittiin edistämään Suomen kilpailukykyä ja kasvua. AIKO-rahoituksella pyrittiin parantamaan yritystoiminnan edellytyksiä, kehittämään alueiden uudistumiskykyä sekä vahvistamaan alueiden elinkeinorakennetta ja osaamista.

Maakunnan omaehtoisen kehittämisen rahoituksella (MOKRA) ja alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukeminen -määrärahalla (AKKE) on tuettu vuosien 2020–2021 aikana maakuntien koronakriisistä elpymistä ja jälleenrakennukseen liittyviä ketteriä kokeiluhankkeita. Rahoitusta on voitu käyttää esimerkiksi alueiden vahvuuksiin ja erikoistumiseen perustuviin lyhytkestoisiin kehittämis- ja kokeiluhankkeisiin sekä selvitys- ja kehittämissankkeisiin, jotka edellyttävät nopeaa reagoitua. Rahoitus on työ- ja elinkeinoministeriön osoittamaa maakuntien liittojen käyttöön. Rahoitusta ovat voineet hakea esimerkiksi kunnat, elinkeinon kehittämisorganisaatiot, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot sekä muut julkisyhteisöt ja yhdistykset.

Maakuntien kehittämisraha oli vuoteen 2014 saakka kansallinen alueiden kehittämiseen tarkoitettu määräraha, josta ohjatuksi myös matkailuun kehittämisrahoitusta. Maakunnan kehittämisrahaa käyttivät maakuntien liitot sekä työ- ja elinkeinoministeriö. Kehittämisrahan volyyymi oli laskeva 2010-luvun alun aikana ja vuonna 2014 määrä oli 6 miljoonaa euroa. Hallituksen esitys kehittämisrahan lakkauttamisesta annettiin vuonna 2015 ja se tuli voimaan vuoden 2016 alussa.

Työ- ja elinkeinoministeriö on myöntänyt matkailun kehittämiseen myös valtionavustuksia. Valtionavustuksia on myönnetty esimerkiksi kansainvälisiin yhteishankkeisiin, joilla on tuettu matkailualan toimijoiden kansainvälistä verkostoitumista, sekä matkailuvientiä edistäviin hankkeisiin. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö on myöntänyt valtionavustuksia kestävästä kasvupolitiikkaa edistäville toimille, joilla on tuettu kehittämishankkeita muun muassa kotimaisten verkostojen kehittämiseksi sekä markkinointiyhteistyön koordinoimiseksi.

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN HALLINNONALAN RAHOITUS

Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt vuosina 2014–2020 valtionavustuksia kulttuurimatkailun kehittämiseen. Valtionavustus on suunnattu yleensä 2–3 vuotta kestäviin kulttuurimatkailun kehittämishankkeisiin, ja avustus on kohdistettu taide- ja kulttuurialojen toimijoiden käyttöön. Vuonna 2020 opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi kulttuurimatkailun kehittämiseen valtionavustuksia yhteensä miljoona euroa.

LIIKENNE- JA VIESINTÄMINISTERIÖN HALLINNONALAN RAHOITUS

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnon alalla Liikenne- ja viestintävirasto Traficom on rahoittanut pyörämatkailun edistämistä Suomessa vuonna 2020. Rahoituksella on käynnistetty Pyörämatkailukeskuksen perustaminen ja pyörämatkailun koordinointi Suomessa -hanke. Rahoituksella pyritään vahvistamaan suomalaista pyörämatkailualaa, lisäämään pyörämatkailun suosiota ja Suomen tunnettuutta pyörämatkailukohteena.

ERI HALLINNONALOJEN YHTEINEN RAHOITUS

Vuosien 2018–2019 aikana työ- ja elinkeinoministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittivat Matkailu 4.0 -toimenpideohjelmaa. Ohjelma sisälsi toimenpiteitä, joilla tuettiin matkailuelinkeinon kansainvälistä kasvua ja uudistumista. Toimenpiteet liittyivät matkailumarkkinointiin, matkailuyritysten digiosaamisen vahvistamiseen sekä tarjonnan ympärivuotisuuden kehittämiseen. Työ- ja elinkeinoministeriö osoitti rahan Visit Finlandin toimintaan, ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö Metsähallitukselle ja opetus- ja kulttuuriministeriö jakoi oman rahoituksensa pääosin valtionavustuksina.

Ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön rahoitusta sekä muista lähteistä tullutta rahoitusta on kohdistettu luonnon virkistys- ja matkailukäytön ylläpitoon ja kehittämiseen vuosien 2014–2020 aikana. Rahoitus on kohdistettu Metsähallitukselle luontopalveluiden, kansallispuistojen reittien ja palvelurakenteiden ylläpitoa ja kehittämistä varten.

2.3.3 Kansainvälinen rahoitus

Matkailun kehittämiseen on ollut haettavissa rahoitusta myös kansainvälisistä rahoituslähteistä. Näitä ovat olleet Itämeren, Barentsin ja arktisen yhteistyön määräraha (IBA-rahoitus) sekä Pohjoismaisen ministerineuvoston myöntämä rahoitus. IBA-rahoituksella on rahoitettu Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen hanketoimintaa, jolla edistetään alueellista yhteistyötä ja vaikutetaan Suomen ja lähialueiden turvallisuuteen ja hyvinvointiin, ympäristön tilaan, ilmastolle haitallisten päästöjen vähentämiseen sekä ihmisten terveyteen ja

taloudellisiin toimintamahdollisuuksiin. Rahoituksella on kehitetty muun muassa luontomatkailua, kulttuurikohteiden matkailua sekä eri valtioiden välisiä liikenneyhteyksiä. Pohjoismaisen ministerineuvoston rahoitusta kohdistetaan osittain erilaisiin monikansallisiin yhteistyö- ja kehityshankkeisiin Pohjoismaissa. Pohjoismaiden ministerineuvoston neuvoston budjetti on runsaat noin 120 miljoonaa euroa, josta osa kohdistetaan kehittämishankkeisiin. Rahoituksella on tuettu muun muassa pohjoismaista yhteistyötä matkailun kehittämisessä sekä matkailualan kestävästä kehityksestä.

3 Matkailuun kohdistunut rahoitus vuosina 2014–2020

Seuraavat alaluvut käsittelevät tarkemmin tässä selvityksessä käytetyn jaottelun mukaisesti matkailun EU-osarahoitteisia hankkeita, kansallista hankerahoitusta sekä kansallista perusrahoitusta matkailuun.

3.1 Matkailualan kokonaisrahoitus ja rahoituksen sisällöllinen kohdentuminen

Matkailualan kokonaisrahoitus on jaoteltu tässä selvityksessä EU-osarahoitteiseen hanke- rahoitukseen, kansalliseen hankerahoitukseen ja kansalliseen perusrahoitukseen. Matkai- lualan kokonaisrahoitus näistä lähteistä on vuosina 2014–2020 ollut kaikkiaan noin 694 miljoonaa euroa.

Matkailuhankkeita on toteutettu 3 829 kappaletta ja niihin kohdistuneen rahoituksen suu- ruus on ollut 368 miljoonaa euroa. Ohjelmakaudella 2014–2020 keskimääräinen matkailu- hankkeen rahoitusmäärä on ollut 94 986 euroa.

Tärkeimmät nostot matkailualalle kohdistuneesta julkisesta rahoituksesta kokonaisuutena vuosilta 2014–2020

- Matkailun yhteenlaskettu kokonaisrahoitus on ollut noin 694 miljoonaa euroa.
- Merkittävin matkailun hankerahoitus (yli 90%) on tullut EU-osarahoittei- sista ohjelmista, yhteensä noin 339 miljoonaa euroa. Kansallisen hankera- hoituksen määrä on ollut lähes 29 miljoonaa euroa.
- Kansallinen perusrahoitus Visit Finlandille ja Metsähallituksen Luontopal- veluille on ollut yhteensä noin 326 miljoonaa euroa.
- Ohjelmakauden alun jälkeen EU-osarahoitteinen ja kansallinen hankera- hoitus on ollut vuositasolla yhteensä noin 60–70 miljoonaa euroa.

- Matkailuhankkeiden rahoitus on kohdistunut erityyppisiin sisältöihin: yritysten kehittämis- ja investointihankkeisiin, matkailun operatiivisen toiminnan kehittämiseen ja matkailua tukeviin palveluihin ja infrastruktuuriin. Merkittävimpiä sisältökohteita rahoituksen määrällä mitattuna ovat olleet yritysten investoinnit sekä matkailumarkkinointi ja tuotekehitys. Matkailua tukevien palveluiden ja infrastruktuuriin kehittämiseen on kohdistunut vähiten rahoitusta.
- Verrattuna ohjelmakauteen 2007–2013 matkailua tukevien palveluiden ja infrastruktuuriin rahoitus vähentynyt, kun taas yritystukien ja matkailun operatiivisen toiminnan kehittäminen on korostunut aiempaa vahvemmin.
- Verrattuna ohjelmakauteen 2007–2013 matkailun EU-osarahoitteinen ja kansallinen hankerahoitus on vähentynyt arviolta yhteensä noin 123 miljoonaa euroa.

Taulukossa 2 on esitetty kooste matkailualan kokonaisrahoituksesta rahoituslähteittäin vuosina 2014–2020. EU-osarahoitteisten matkailuhankkeiden rahoituksen kokonaismäärä on noin 339 miljoonaa euroa. EU-osarahoitteiset ohjelmat muodostavat matkailun kehittämisen kannalta siis merkittävän rahoituskokonaisuuden.

Kansallisen matkailurahoituksen kokonaismäärä on vuosina 2014–2020 ollut noin 29 miljoonaa euroa. Kansallinen hankerahoitus koostuu useista pienemmistä rahoituskanavista. Matkailua on tuettu muun muassa matkailun edistämiseen tarkoitetuilla erillisrahoituksilla, valtionavustuksilla ja osana maakunnallisia rahoitusvälineitä. Suuri osa kansallisesta rahoituksesta on ollut Business Finlandin myöntämiä yritystukia.

Matkailun perusrahoitus koostuu Visit Finlandin rahoituksesta ja Metsähallituksen Luontopalveluiden rahoituksesta, ja sen kokonaismäärä on vuosina 2014–2020 ollut noin 326 miljoonaa euroa. Visit Finlandin rahoitus on perusrahoituksen rahoituslähteistä matkailualan kehittämisen näkökulmasta merkittävin. Visit Finlandin rahoitus on luonteensa vuoksi luokiteltu osaksi perusrahoitusta, mutta organisaation rahoitus koostuu perusrahoituksen ohella myös erilaisista lisärahoituksista, joiden käyttöön on asetettu tiettyjä reunaehtoja. Metsähallituksen Luontopalveluiden rahoitus on puolestaan kokoluokaltaan merkittävä luontomatkailua edistävän infrastruktuurin ylläpidon ja kehittämisen kannalta. Metsähallituksen Luontopalveluiden rahoitus koostuu maa- ja metsätalousministeriön rahoituksesta,

ympäristöministeriön rahoituksesta ja muista rahoituslähteistä, joita ei ole selvityksen aineistossa tarkemmin eritelty.

Taulukko 2. Matkailualan kokonaisrahoitus vuosina 2014–2020.

Luokitus	Rahasto/Hallinnonala	Hankkeiden lkm	Rahoitus
EU-osarahoitteinen hankerahoitus	EAKR	667	189 992 346
	Maaseuturahasto	2 222	133 631 707
	ESR	52	15 148 287
	Meri- ja kalatalousrahasto	9	280 400
EU-osarahoitteinen hankerahoitus yht.		2 950	339 052 740
Kansallinen hankerahoitus	TEM	790	20 968 386
	OKM	85	3 910 000
	YM	2	2 940 000
	MMM	2	1 099 000
Kansallinen hankerahoitus yht.		879	28 917 386
Perusrahoitus	YM (Metsähallitus)		146 480 000
	TEM (Visit Finland)		88 620 000
	Muut rahoituslähteet (Metsähallitus)		61 330 000
	MMM (Metsähallitus)		29 800 000
Perusrahoitus yht.			326 230 000
Kaikki rahoitus yht.		3 829	694 200 126

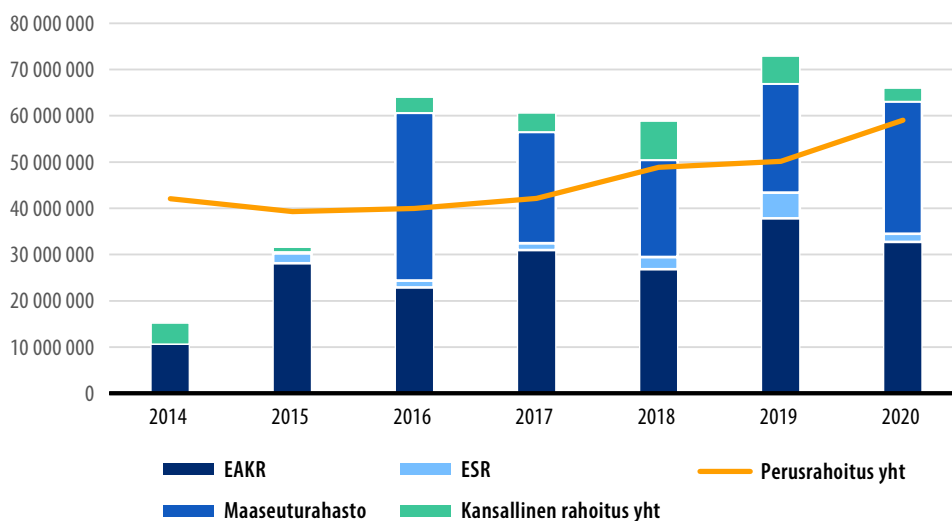
Vuosien 2014–2020 aikana matkailuun suunnattu kokonaisrahoitus vuositasona on esitetty kuviossa 3. Rahoitus on luokiteltu siten, että EU-osarahoitteinen hankerahoitus on kuvattu rahastoittain, kansallinen hankerahoitus on esitetty yhteissummana ja perusrahoitus on esitetty erikseen. Hankkeiden rahoitus on kohdistettu kokonaisuudessaan hankkeen aloitusvuodelle.

Rakennerahasto-ohjelman EAKR-rahoitus muodostaa kaikkina tarkasteluvuosina vahvan pohjan rahoitukselle. Maaseutuohjelman toimeenpano käynnistyi kunnolla vasta vuonna

2016, mikä selittää huomattavan kasvun rahoituksen kokonaismäärässä kyseisenä vuonna. Koska maaseutuohjelman 2014–2020 toimeenpano käynnistyi kunnolla vasta vuonna 2016, vuosina 2014–2015 matkailuhankkeita on käynnistynyt vasta vähän. Maaseutuohjelman matkailuhankkeita on vuosina 2014–2015 kuitenkin ollut käynnissä, sillä niitä on rahoitettu EU-ohjelmakauden 2007–2013 aikana alkaneella rahoituksella. Vuodesta 2016 lähtien maaseutuohjelma on ollut EAKR-rahoituksen ohella matkailuhankkeiden merkittävintä rahoituslähde.

Matkailuun vuosittain myönnetyn hanke- ja kansallisen rahoituksen kokonaismäärä on asetunut ohjelmakauden alun jälkeen noin 60–70 miljoonan euron tasolle. Matkailun perusrahoituksen (Visit Finland ja Metsähallituksen Luontopalvelut) määrä on vuosina 2014–2017 ollut noin 40 miljoonan euron vuositasolla nousten vuosina 2018–2019 50 miljoonaan euroon ja edelleen vuonna 2020 60 miljoonan euron tuntumaan.

Kuvio 3. Matkailualan kokonaisrahoitus vuosina 2014–2020, euroa.

Matkailualan hankkeiden sisällöllinen kohdentuminen vuosina 2014–2020

Seuraavaksi tarkastellaan kaikkien tässä selvityksessä käsiteltyjen matkailuhankkeiden sisällöllistä kohdentumista kokonaisuutena. Kokonaisuus kattaa siis rakennerahasto-ohjelman matkailualan hanke- ja yritystuet, maaseutuohjelman matkailualan hanke- ja yritystuet, Business Finlandin matkailualan yritystuet sekä kansallisesti rahoitetut matkailuhankkeet. EU-osarahoitteisten ohjelmien ja kansallisen hankerahoituksen matkailuhankkeiden sisällöllistä kohdentumista tarkastellaan kutakin vielä erikseen jäljempänä tässä selvityksessä.

Matkailuhankkeiden rahoituksesta noin 39 prosenttia on ollut yritystukia. Yritystukien sisällä suurin osuus rahoituksesta on kohdistunut investointitukiin. Investointituet koostuvat sekä maaseutuohjelman, että rakennerahasto-ohjelman investointihankkeista. Lukumääräisesti investointitukihankkeista valtaosa (noin 87 prosenttia) on maaseutuohjelman hankkeita ja niiden rahoituksen osuus kaikista investointitukihankkeista on noin 55 prosenttia. Julkisen tuen määrällä tarkasteltuna kehittämistukiin on kohdistunut yritystukien alaluokista vähiten rahoitusta. Business Finlandin matkailualan yritystuet muodostavat huomattavan osan sekä kehittämistukien lukumäärästä (718 hanketta), että rahoituksesta (noin 16,9 miljoonaa euroa).

Noin 37 prosenttia julkisesta rahoituksesta (noin 135,7 miljoonaa euroa) on kohdistunut matkailun operatiiviseen toimintaan, kuten matkailumarkkinointiin ja tuotekehitykseen. Matkailumarkkinoinnin ja tuotekehityksen osuus matkailun saamasta julkisesta rahoituksesta on ollut noin 65,6 miljoonaa euroa, mikä on noin 18 prosenttia kaikesta matkailuun kohdistetusta hankerahoituksesta. Kehittämissuunnitelmat, tutkimukset, verkostoitumishankkeet saivat toiseksi eniten rahoitusta, yhteensä noin 35,7 miljoonaa euroa eli noin 10 prosenttia julkisesta tuesta. Vähiten julkista rahoitusta kohdistui koulutushankkeisiin ja osaamisen kehittämiseen (noin 11,4 miljoonaa euroa eli noin 3 prosenttia julkisesta tuesta).

Matkailua tukevien palveluiden ja infrastruktuurin kehittämiseen on kohdistunut noin 23 prosenttia julkisesta tuesta eli yhteensä noin 85,5 miljoonaa euroa. Eniten rahoitusta saivat kulttuuri- ja liikuntakohteet sekä tapahtumat (noin 40,4 miljoonaa euroa) ja luontokohteet ja reitistöt (noin 25 miljoonaa euroa). Näitä hankkeita on rahoitettu pääosin maaseutuohjelman vapaa-aika- ja matkailuinvestoinneista.

Taulukko 3. Matkailualan hankkeiden sisällöllinen kohdentuminen vuosina 2014–2020.

	Hankkeiden määrä	% -osuus lukumäärästä	Julkinen tuki (euroa)	%-osuus julkisesta tuesta
A. Yritystuet	2100	54,8 %	142 527 777	39,2 %
1 Kehittämistuki	962	25,1 %	25 370 206	7,0 %
2 Investointituki	1004	26,2 %	87 182 141	24,0 %
3 Yhdistetty investointi- ja kehittämistuki	134	3,5 %	29 975 430	8,2 %
B. Matkailun operatiivinen toiminta	718	18,8 %	135 721 527	37,3 %
4 Matkailumarkkinointi ja tuotekehitys	332	8,7 %	65 629 095	18,0 %
5 Kehittämissuunnitelmat, tutkimukset, verkostoitumishankkeet	218	5,7 %	35 678 827	9,8 %
6 Koulutushankkeet/Osaamisen kehittäminen	63	1,6 %	11 371 082	3,1 %
7 Hankkeet, joissa useita painopistealueita	105	2,7 %	23 042 523	6,3 %
C. Matkailua tukevat palvelut ja infrastruktuuri	1011	26,4 %	85 450 822	23,5 %
8 Luontokohteet ja reitistöt	261	6,8 %	24 986 215	6,9 %
9 Kulttuuri- ja liikuntakohteet sekä tapahtumat	695	18,2 %	40 426 478	11,1 %
10 Liikennesektorin hankkeet	55	1,4 %	20 038 129	5,5 %
Kaikki yhteensä	3829	100,0 %	363 700 126	100,0 %

Muutokset matkailualan kokonaisrahoituksessa ja sisällöllisessä kohdentumisessa

Tämän selvityksen yhtenä tavoitteena oli tarkastella matkailualan kokonaisrahoituksessa ja sisällöllisessä kohdentumisessa tapahtuneita muutoksia verrattuna aiempiin selvityksiin. Tämän vertailun tekeminen on haasteellista, sillä edellinen matkailun julkista rahoitusta käsitellyt selvitys käsitti vain vuodet 2007–2010, eli kyseisen EU-ohjelmakauden ensimmäiset vuodet. Tämän selvityksen tarkastelujakso on puolestaan kattanut koko EU-ohjelmakauden 2014–2020. Eri ohjelmakausien matkailuun kohdistuneen rahoituksen vertaaminen ilman yhdenmukaisia rahoituslähteitä ja täsmällisesti tiedossa olevia rahoituslukuja sisältää paljon epävarmuustekijöitä. Eri EU-ohjelmakausilla on lisäksi ollut omat

rahoituksen painopisteet ja kriteerit, joilla on ollut oma vaikutuksensa myös matkailun kehittämiseen suuntautuneeseen rahoitukseen. Seuraavaksi on esitetty vertailua vuosien 2007–2010 ja 2014–2020 matkailun rahoituksen muutoksista, joita tulkitessa tulee huomioida edellä mainitut epävarmuustekijät.

Edellisen matkailun julkista rahoitusta käsitelleen selvityksen mukaan matkailun kokonaisrahoitus oli vuosina 2007–2010 noin 245,6 miljoonaa euroa. Rahoitus koostui kansallisesta hankerahoituksesta (32,8 miljoonaa) ja EU-osarahoitteisista hankkeista (212,8 miljoonaa). Ohjelmakauden 2014–2020 matkailun kokonaisrahoitus tässä selvityksessä EU-osarahoitteisten hankkeiden (noin 339 miljoonaa) ja kansallisen rahoituksen (noin 28,9 miljoonaa) osalta oli yhteensä noin 367,9 miljoonaa euroa. Täten voidaan arvioida, että matkailun kokonaisrahoitus olisi ollut ohjelmakaudella 2007–2013 noin 123,3 miljoonaa suurempaa, kuin vuosina 2014–2020. Oletuksena tässä on, että matkailun rahoitus olisi jatkunut vuosina 2011–2013 ohjelmakauden alkuvuosien tapaan. On huomioitava, että tässä selvityksessä käsiteltyjen vuosien 2014–2020 perusrahoituksen (Visit Finland 88,6 miljoonaa euroa ja Metsähallituksen Luontopalvelut 237,6 miljoonaa euroa) laskeminen mukaan vertailuun muuttaisi matkailuun suunnatun kokonaisrahoituksen määrää huomattavasti.

Edellisessä matkailun julkista rahoitusta käsitelleessä selvityksessä tarkasteltiin matkailuhankkeiden ja niille myönnetyn julkisen tuen sisällöllistä kohdentumista vuosien 2007–2010 osalta. Vuosien 2007–2010 ja vuosien 2014–2020 matkailuhankkeille myönnetyn tuen sisällöllistä kohdentumista verrattaessa on havaittavissa eroja eri pääluokkiin kohdistuneen rahoituksen osuuksissa. Vuosina 2007–2010 yritystukien pääluokan osuus oli 28 prosenttia, matkailun operatiivisen toiminnan pääluokan osuus oli 32 prosenttia ja matkailua tukevien palveluiden ja infrastruktuurin pääluokan osuus 40 prosenttia. Ohjelmakauden 2014–2020 verrattaessa yritystukien pääluokan osuus on siis kasvanut, kun matkailua tukevien palveluiden ja infrastruktuurin pääluokan osuus on puolestaan pienentynyt. Matkailun operatiivisen toiminnan pääluokassa muutos on muita pääluokkia pienempää, sen osuuden kasvettua vain hieman ohjelmakaudella 2014–2020.

3.2 EU-osarahoitteiset hankkeet

Tässä alaluvussa käsitellään EU-osarahoitteisten rakennerahasto-ohjelman ja maaseutuohjelman matkailuhankkeiden rahoituksen alueellista jakautumista, rahoituksen kohdentumista toimialoittain ja toteuttajatyypeittäin, rahoituksen sisällöllistä kohdentumista sekä hankkeiden yksityisen ja julkisen rahoituksen suhdetta. Rakennerahasto-ohjelmaa ja maaseutuohjelmaa on mahdollista tarkastella edellä mainituista näkökulmista, sillä niistä on saatavilla EURA 2014- ja Hyrrä-järjestelmien kautta tarkasteluun tarvittavat tiedot toteutetuista matkailuhankkeista.

Tärkeimmät nostot EU-osarahoitteisista matkailuhankkeista ja niiden rahoituksesta vuosilta 2014–2020

- EU-osarahoitteisten hankkeiden rahoitusmäärä vuosina 2014–2020 on ollut yhteensä noin 339 miljoonaa euroa.
- Rakennerahasto-ohjelman ja maaseutuohjelman matkailuhankkeiden rahoitus on merkittävästi alueellisesti kohdentunutta. Lappi erottuu huomattavana matkailurahoituksen saajana. Pohjois-Pohjanmaa ja Etelä-Savo ovat molemmissa rahastoissa seuraavaksi suurimmat rahoituksen saajat. Matkailuhankkeisiin kohdennetun rahoituksen määrä mukailee monilta osin rakennerahasto-ohjelman ja maaseutuohjelman alueellista rahanjako kokonaisuudessaan.
- Yritystukien osuus on ollut hieman yli kolmanneksen. Hankkeita toteuttaneet yritykset ovat olleet kooltaan pieniä. Matkailualan kehittämishankkeita ovat toteuttaneet etenkin kunnat ja kuntien kehittämissyhtiöt, erilaiset alueiden matkailun kehittämissyhtiöt sekä moninainen joukko erilaisia yhdistyksiä ja urheiluseuroja.
- Toimialoittain tarkasteltuna matkailualan hankerahoitusta on kohdistunut eniten majoitus- ja ravitsemistoimintaan, matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toimintaan sekä ohjelmapalveluihin.
- EU-osarahoitteisten ohjelmien matkailuhankkeiden sisällöllisessä kohdentumisessa näkyy painotus yritysten investointitukiin, mutta ohjelmien välillä on myös eroavaisuuksia. Rakennerahasto-ohjelman matkailuhankkeet ovat kohdentuneet sisällöllisesti etenkin matkailun operatiivisen toiminnan kehittämiseen. Maaseutuohjelmassa puolestaan korostuvat matkailua tukevat palvelut ja infrastruktuuri.
- EU-osarahoitteisten ohjelmien hankkeiden yksityisen rahoituksen osuus on ollut kokonaisuudessaan noin 46-50 prosenttia. Yritystukien osuus yksityisen rahan keräämisessä on merkittävä.

Vuosina 2014–2020 EU-osarahoitteisia matkailuhankkeita toteutettiin yhteensä 2 950 kappaletta ja näitä tuettiin yhteensä noin 339 miljoonalla eurolla. Taulukossa 4 on esitetty tiedot matkailualan hankemääristä ja rahoituksen osuudesta EU-osarahoitteisten ohjelmien kokonaishankemääristä ja -rahoituksesta. Maaseuturahaston suuri matkailuhankkeiden määrä muodostaa noin 17 prosentin osuuden koko maaseuturahaston rahoitettujen hankkeiden kokonaismäärästä. Matkailuhankkeiden rahoituksen osuus EU-ohjelmien kokonaisrahoituksesta on niin ikään suurin maaseuturahastossa, noin 14 prosentin osuudella.

EAKR:n matkailuhankkeiden lukumäärän osuus kaikista hankkeista on yli puolet pienempi kuin maaseuturahastossa. EAKR:n matkailuhankkeiden rahoituksen osuus kokonaisrahoituksesta sen sijaan on noin 12 prosenttia, joka on lähellä maaseuturahaston tasoa.

Rakennerahasto-ohjelman matkailuhankkeet ovat olleet keskimäärin suurempia, ja maaseutuohjelmassa sekä Euroopan meri- ja kalatalousrahastossa keskimääräiset hankekoot ovat olleet huomattavasti pienempiä. Keskimääräiset hankekoot eri rahastoissa ovat olleet seuraavat: EAKR 284 846 euroa, ESR 291 313 euroa, maaseuturahasto 60 140 euroa ja meri- ja kalatalousrahasto 31 156 euroa.

Taulukko 4. Matkailualan hankemäärien ja rahoituksen osuus EU-osarahoitteisten ohjelmien kokonais-hankemääristä ja -rahoituksesta syyskuussa 2021. (Lähde: Matkailuhankkeiden tiedot EURA 2014- ja Hyrrä-järjestelmät. Kokonaisrahoituksen määrä: ohjelma-asiakirjat)

	Matkailu- hankkeiden lkm	Kaikkien hankkeiden lkm	Matkailu- hankkeiden osuus	Matkailun rahoitus (milj. €)	Kokonais- rahoitus (milj. €)	Matkailun rahoituksen osuus
Euroopan aluekehitysrahasto	667	7 850	8 %	190,0	1 573,6	12 %
Euroopan sosiaalirahasto	52	2 554	2 %	15,1	1 025,4	1 %
Maaseutuohjelma	2 222	13 160	17 %	133,6	950,0	14 %
Euroopan meri- ja kalatalousrahasto	9	289	3 %	0,3	9,2	3 %
Yhteensä	2 950	23 853	12 %	339,1	3 558,1	10 %

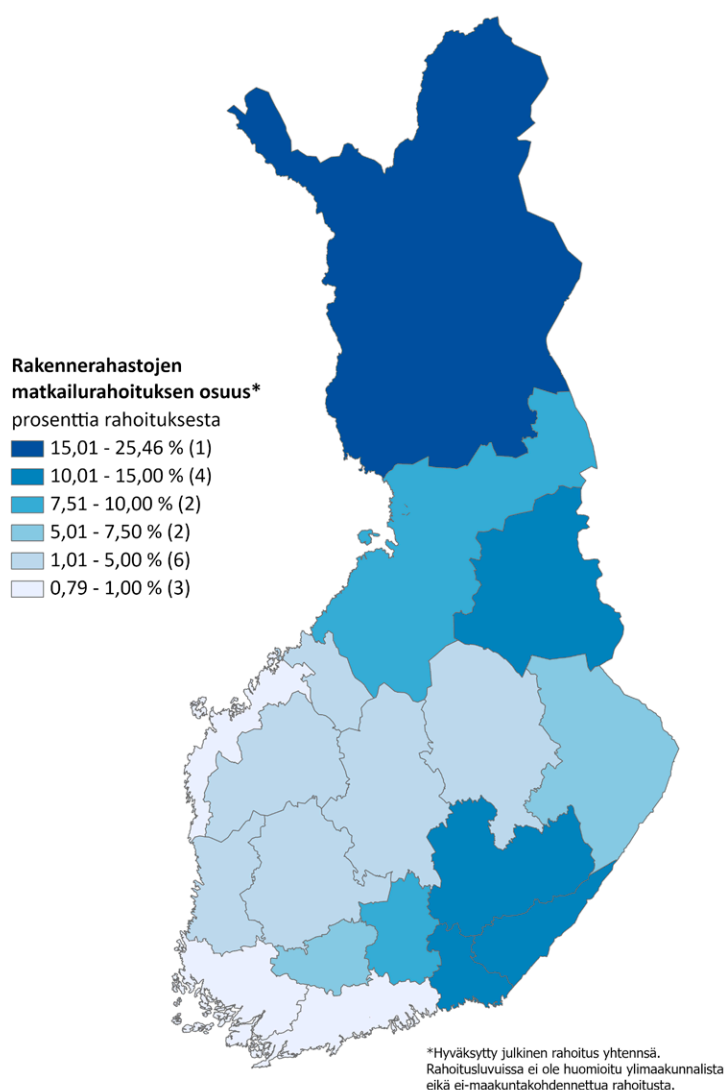
3.2.1 EU-rahoituksen alueellinen kohdentuminen

Matkailuhankkeisiin kohdistetun rahoituksen alueelliset jakaumat heijastelevat EU-osarahoitteisten ohjelmien osalta merkittävässä määrin alueilla käytettävissä olevaa rahoitusta. Esimerkiksi rakennerahasto-ohjelman rahoituksella pyritään tasoittamaan alueiden välistä kehityseroja, ja tästä syystä Itä- ja Pohjois-Suomen osuus rahoituksesta on noin 70 prosenttia ja Etelä- ja Länsi-Suomen osuus noin 30 prosenttia. Näihin ohjelmien aluepolitiisiin päätöksiin perustuva rahoituksen jakaminen asettaa myös matkailun rahoittamiselle raamit, ja tehdyt rahoituksen kohdentamisen valinnat vaikuttavat matkailun kehittämisen mahdollisuuksiin eri alueilla. Rahoituksen kohdistuessa vahvemmin Itä- ja Pohjois-Suomen alueille, on siellä paremmat mahdollisuudet kehittämistyön tukemiseen. Samalla muiden alueiden mahdollisuudet näiden ohjelmien kautta tapahtuvaan matkailun kehittämiseen

ovat rajallisemmat ja niissä toisaalta korostuu rahoituksen käyttö mahdollisimman tehokkaasti.

Matkailuun kohdistuneen rahoituksen alueellinen jakautuminen suhteessa maakunnan kokonaisrahoitukseen on rakennerahasto-ohjelman osalta esitetty kuvassa 1. Matkailurahoitus pitää sisällään sekä hanketuet että yritystuet. Rakennerahasto-ohjelman matkailun rahoituksen osuus maakunnan kokonaisrahoituksesta on suurin Lapissa (noin 25 prosenttia). Seuraavaksi eniten matkailuun on kohdistettu rahaa suhteessa kokonaisrahoitukseen Kainuussa, Etelä-Savossa, Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa. Näissä maakunnissa matkailun rahoituksen osuus kokonaisrahoituksesta on ollut 10–15 prosentin välillä. Uudella maalla, Varsinais-Suomessa ja Pohjanmaalla matkailurahoituksen osuus maakunnan kokonaisrahoituksesta oli alle yksi prosenttia.

Kartta 1. Rakennerahasto-ohjelman vuosien 2014–2020 matkailurahoituksen (hanke- ja yritystuet) osuus maakunnan kokonaisrahoituksesta. (Lähde: Rahoitustiedot: EURA 2014-järjestelmä)

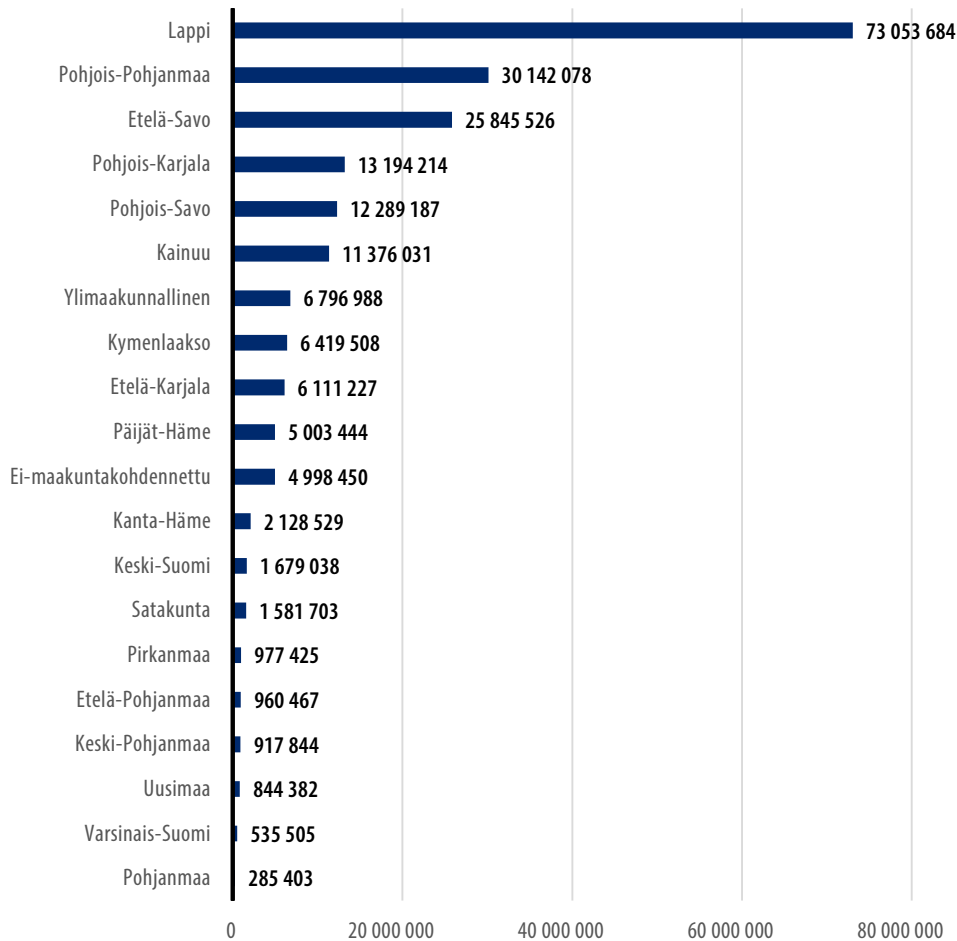

Matkailurahoituksen alueellista jakautumista on tarkasteltu seuraavissa kuvioissa rakennerahasto-ohjelman osalta maakunnittain ja maaseutuohjelman osalta ELY-keskusalueittain. Näiden aluetietojen luokittelu perustuu sekä hanketoteuttajien sijaintiin, että tukea myöntäviin alueviranomaisiin. Maaseuturahaston osalta on käytetty tukea myöntäneitä ELY-keskuksia. Rakennerahasto-ohjelman osalta on puolestaan käytetty EURA 2014-järjestelmän hankkeiden sijaintitietoa.

Rakennerahasto-ohjelmassa matkailuhankkeiden rahoitus on vahvimmin kohdentunut Lappiin, Pohjois-Pohjanmaalle ja Etelä-Savoon (kuviot 4). Näiden maakuntien osuus rakennerahasto-ohjelman matkailuun kohdistuneesta kokonaisrahoituksesta on 63 prosenttia. Vähiten matkailurahoitusta oli kohdistunut Pohjanmaan, Varsinais-Suomen ja Uudenmaan alueille. Rakennerahasto-ohjelman alueelliset erot matkailuhankkeiden rahoituksen määrässä ovat suuria. Lapin rahoituksen osuus on täysin omaa luokkaansa, ja myös kahden seuraavaksi eniten matkailurahoitusta saaneen alueen luvut ovat vähintään moninkertaisia muihin alueisiin nähden.

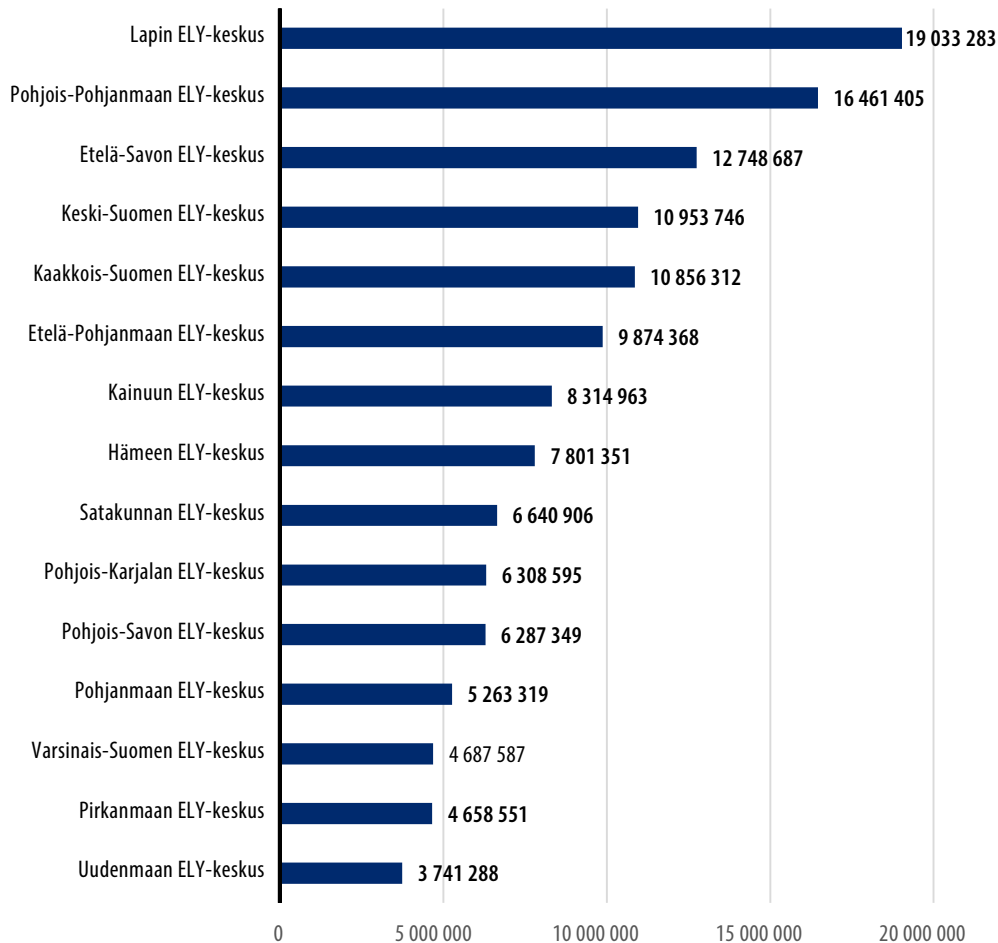
Kuviossa 4 on maakuntien ohella esitetty ei-maakuntakohteen hankkeet ja ylimaakunnalliset hankkeet omina luokkinaan. Ylimaakunnallisten hankkeiden osuus kokonaisrahoituksesta on 3 prosenttia ja ei-maakuntakohteen osuus 2 prosenttia.

Kuvio 4. Rakennerahasto-ohjelman vuosien 2014–2020 matkailuhankkeiden (hanke- ja yritystuet) rahoitus alueittain, euroa. (Lähde: EURA 2014-järjestelmä)

Tarkasteltaessa maaseutuohjelman myönnettyä rahoitusta ELY-keskuksittain nähdään, että Lappiin, Pohjois-Pohjanmaalle ja Etelä-Savoon on kohdentunut eniten matkailuhankkeiden rahoitusta (kuviot 5). Näiden maakuntien osuus maaseutuohjelman matkailuun kohdistuneesta kokonaisrahoituksesta on hieman yli kolmanneksen (36 prosenttia). Vastavasti vähiten rahoitusta maaseutuohjelman osalta kohdistui Uudellemaalle, Pirkanmaalle ja Varsinais-Suomeen. Maaseutuohjelmassa Lapin ja muiden eniten matkailuhankkeiden rahoitusta saaneiden alueiden erot ovat melko maltillisia, ja rahoitusta jakaantuu kaikille alueille jossain määrin, eivätkä alueiden erot ole yhtä suuria, kuin rakennerahasto-ohjelman rahoituksen alueellisissa kohdentumisissa.

Kuvio 5. Maaseuturahaston vuosien 2014–2020 matkailuhankkeiden (hanke- ja yritystuet) rahoitus ELY-keskuksittain, euroa. (Lähde: Hyrrä-järjestelmä)

3.2.2 EU-rahoituksen kohdentuminen toimialoittain ja toteuttajatyypeittäin

Tässä alaluvussa käsitellään rakennerahasto-ohjelman ja maaseutuohjelman matkailualan rahoituksen kohdentumista toimialoittain. Rakennerahasto-ohjelman matkailualan yritystukien osalta tarkastellaan rahoituksen kohdistumista yritysten toimialoille TOL 2008-toimialaluokituksen mukaisesti. Kehittämishankkeiden osalta tarkastelu kohdistuu toimialojen sijaan hankkeiden toteuttajien organisaatiotyyppien luokitteluun, sillä toimialatietoa ei näille organisaatioille ollut EURA2014-järjestelmästä saatavilla.

Maaseutuohjelman kehittämishankkeiden tarkastelussa on käytetty yritystukien tapaan toimialatietoa, sillä tiedot olivat saatavilla Hyrrä-järjestelmästä. Toimialatiedon tarkastelu

kertoo yritystukien osalta, minkä tyyppisille toimialoille tukea on myönnetty ja kuinka keskittyneesti tai hajautuneesti on tuettu eri toimialoja. On huomioitava, että kehittämishankkeiden osalta rahoituksen kohdentumista on tarkasteltu hankkeen päätoteuttajan organisaatiotyyppin tai toimialatiedon mukaan, mutta hankkeen hyödyt ovat kohdistuneet päätoteuttajan lisäksi myös hankkeissa mukana olleille muille organisaatioille.

Rakennerahasto-ohjelma

Rakennerahasto-ohjelman matkailualan yritystukien kolme suurinta toimialaa myönnetyn rahoituksen määrässä mitattuna ovat hotellit ja vastaavat majoitusliikkeet, muu huvia ja virkistystoiminta sekä varauspalvelut ja matkaoppaiden palvelut ym. (taulukko 5). Näille kolmelle toimialalle on kohdistunut 65 prosenttia matkailualan yritysten kehittämisavustuksien rahoituksesta. Tarkasteltaessa kaikkien kymmenen suurimman toimialan osuutta matkailualan yritysten kehittämisavustuksista, nousee niiden osuus peräti 88 prosenttiin. Rahoitus on siis keskittynyt vahvasti näille toimialoille, ja muiden toimialojen rahoitus on kokoluokaltaan huomattavasti vähäisempää.

Taulukko 5. Rakennerahasto-ohjelmasta vuosina 2014–2020 yritysten kehittämisavustusta (yritystuet) saaneiden matkailualan yritysten 10 suurinta toimialaa myönnetyn rahoituksen määrässä mitattuna. (Lähde: EURA 2014-järjestelmä)

Toimiala	Lkm	Julkinen rahoitus yhteensä
5510 Hotellit ja vastaavat majoitusliikkeet	87	22 425 855
9329 Muu huvia- ja virkistystoiminta	23	15 480 680
7990 Varauspalvelut, matkaoppaiden palvelut ym.	66	10 547 822
5520 Lomakylät, retkeilymajat yms. majoitus	18	3 426 844
5590 Muu majoitus	15	3 111 240
6820 Omien tai leasing-kiinteistöjen vuokraus ja hallinta	7	2 722 850
9321 Huvia- ja teemapuistojen toiminta	18	2 406 793
9004 Taidelaitosten toiminta	1	2 164 110
5610 Ravintolat ja vastaava ravitsemistoiminta	33	1 616 949
7912 Matkanjärjestäjien toiminta	13	1 611 940

Yritystukien osuus kaikista rakennerahasto-ohjelman matkailuhankkeista on noin 41 prosenttia. Mikro- ja pienyritysten jälkeen yleisimmät organisaatiotyypit matkailuhankkeiden

toteuttajien joukossa ovat kunnat, muut yksityisoikeudelliset oikeushenkilöt sekä muut julkisoikeudelliset oikeushenkilöt (taulukko 6). Muu yksityisoikeudellinen tai julkisoikeudellinen oikeushenkilö voi tässä yhteydessä tarkoittaa esimerkiksi kuntien kehittämissyhtiöitä ja erilaisia alueellisia matkailun kehittämissyhtiöitä. Tyypillisesti maakuntatasolla ja kansallisesti tarkasteltuna merkittäviä hanketoteuttajia ovat yliopistot ja ammattikorkeakoulut. Ne ovat myös matkailuhankkeiden toteuttajina suurimpien joukossa, mutta niiden merkitys jää matkailualan hankkeissa vähäisemmäksi, kuin muussa rakennerahastojen hanketoiminnassa.

Taulukko 6. Rakennerahasto-ohjelmasta vuosina 2014–2020 matkailuhankkeita (hanke- ja yritystuet) toteuttaneiden organisaatioiden 10 eniten rahoitusta saanutta organisaatiotyyppiä. (Lähde: EURA 2014-järjestelmä)

Organisaatiotyyppi	Julkinen rahoitus yhteensä	Lkm
Mikroyritys	33 807 105	234
Pieni yritys	32 585 828	125
Kunta	30 617 953	80
Muu yksityisoikeudellinen oikeushenkilö	23 286 884	45
Muu julkisoikeudellinen oikeushenkilö	19 038 455	32
Ammattikorkeakoulu	18 215 174	65
Keskisuuri yritys	14 036 035	25
Yliopisto	7 314 676	26
Kuntayhtymä	6 891 433	20
Valtion viranomainen	6 712 414	10

Maaseutuohjelma

Maaseutuohjelmassa kolme eniten yritystukia saanutta matkailun toimialaa ovat varauspalvelut, matkaoppaiden palvelut ym., lomakylät yms. majoitus sekä hotellit (taulukko 7). Näiden toimialojen yhteenlaskettu rahoitus on noin kolmanneksen (34 prosenttia) ohjelman matkailuhankkeiden yritysrahoituksesta. Kymmenelle eniten rahoitusta saaneelle matkailun toimialalle rahoitusta on puolestaan kohdistunut noin 61 prosenttia kaikesta matkailualan yritysrahoituksesta. Matkailualan yritysrahoitus ei ole maaseutuohjelmassa keskittynyt yhtä vahvasti kuin rakennerahasto-ohjelmassa, vaan rahoitusta on kohdistunut moninaisemmalle joukolle toimialoja.

Taulukko 7. Maaseutuohjelman yritystukien 10 suurinta toimialaa myönnetyn rahoituksen perusteella vuosina 2014–2020. (Lähde: Hyrrä-järjestelmä)

Toimiala	Lkm	Julkinen tuki yhteensä
79900 - Varauspalvelut, matkaoppaiden palvelut ym.	141	8 544 594
55209 - Lomakylät yms. majoitus	43	5 045 877
55101 - Hotellit	37	3 537 101
55909 - Muualla luokittelematon majoitustoiminta	38	2 766 167
55300 - Leirintäalueet, asuntovaunu- ja matkailuvaunualueet	25	2 077 275
56102 - Kahvila-ravintolat	40	2 051 026
56101 - Ravintolat	48	1 918 530
93299 - Muualla luokittelematon huvi- ja virkistystoiminta	54	1 743 247
68209 - Muiden kiinteistöjen vuokraus ja hallinta	19	1 731 882
55903 - Lomamökkien vuokraus	27	1 291 530

Kehittämishankkeissa hankkeen toteuttajat eivät ole välttämättä viimekädessä se taho, joka hankkeesta hyötyy, vaan varsinaiset edunsaajat ovat hankkeisiin osallistuvia tahoja, hankkeiden kohderyhmiä ja esimerkiksi investointeja hyödyntäviä tahoja. Kuntien merkitys matkailuhankkeiden toteuttajana on maaseuturahastossa ylivoimaisesti suurin (julkinen yleishallinto, kts. taulukko 8). Seuraavaksi eniten hankkeita ovat toteuttaneet muualla luokittelemattomat muut järjestöt ja urheiluseurat. Muualla luokittelemattomat muut järjestöt pitävät sisällään laajan joukon erilaisia yhdistystoimijoita, kuten kyläyhdistyksiä ja nuorisoseuroja. Maaseutuohjelman matkailun kehittämishankkeiden toteuttajina urheiluseuroihin lukeutuu niin ikään moninainen joukko toimijoita kuten metsästysseuroja, moottoriurheilua ja retkeilyä edustavia seuroja. Nämä tahot ovat toteuttaneet etenkin vapaa-aika- ja matkailuinvestointeja. Kolmelle suurimmalle hankkeiden toteuttajien edustamalle toimialalle on keskittynyt 53 prosenttia maaseutuohjelman matkailualan kehittämishankkeiden kokonaisrahoituksesta. Vastaava osuus 10 suurimman toimialan osalta nousee 83 prosenttiin. Puunkorjuu-toimialaluokassa hankkeita on matkailualalla toteuttanut yksinomaan Metsähallitus, jonka toteuttamat hankkeet liittyvät pääosin vapaa-aika- ja matkailukohteissa toteutettuihin investointeihin, kuten luontoreitistöjen kehittämiseen. Muu liikkeenjohdon konsultointi- ja muualla luokittelemattomat rahoituspalvelut -luokkien hanketoteuttajat ovat kehittämissyhtiöitä.

Taulukko 8. Maaseutuohjelman matkailualan kehittämishankkeiden toteuttajien kymmenen suurinta toimialaa vuosina 2014–2020. (Lähde: Hyrrä-järjestelmä)

Toimiala	Lkm	Julkinen tuki yhteensä
84110 - Julkinen yleishallinto	227	23 319 865
94999 - Muualla luokittelemattomat muut järjestöt	337	12 897 939
93120 - Urheiluseurojen toiminta	225	7 668 880
85420 - Korkea-asteen koulutus yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa	53	7 425 142
02200 Puunkorjuu	21	6 301 005
70220 - Muu liikkeenjohdon konsultointi	30	3 550 710
73111 - Mainostoimistot	5	2 644 968
64990 - Muualla luokittelemattomat rahoituspalvelut (pl. vakuutus- ja eläkevakuutustoiminta)	12	1 943 015
94110 - Elinkeinoelämän ja työnantajajärjestöjen toiminta	16	1 558 079
93190 - Muu urheilutoiminta	32	1 523 229

3.2.3 Rahoituksen sisällöllinen kohdentuminen EU-osarahoitteisissa hankkeissa

Tässä alaluvussa käsitellään EU-osarahoitteisista ohjelmista, eli rakennerahasto-ohjelmasta ja maaseutuohjelmasta, rahoitettujen matkailuhankkeiden sisällöllistä kohdentumista. EU-osarahoitteisten ohjelmien matkailuhankkeet muodostavat merkittävän osuuden matkailun kokonaisrahoituksesta ja ne eroavat myös sisällöllisen kohdentumisen osalta toisistaan.

Rakennerahasto-ohjelma

Rakennerahasto-ohjelman matkailuhankkeet on tässä selvityksessä luokiteltu muiden matkailuhankkeiden tapaan sisällöllisen kohdentumisen perusteella edellä mainittuun kolmeen pääluokkaan ja edelleen niiden alaluokkiin. Rakennerahasto-ohjelman rahoitus (yhteensä noin 205 miljoonaa euroa) on selkeästi kohdenunut kahteen pääluokkaan, eli yritystukiin (74,8 miljoonaa euroa eli noin 37 prosenttia) sekä matkailun operatiiviseen toimintaan (noin 100 miljoonaa euroa eli 49 prosenttia rakennerahasto-ohjelman

matkailurahoituksesta). Vähiten rahoitusta on kohdentunut matkailua tukevien palveluiden ja infrastruktuurin kehittämiseen (yhteensä noin 30,4 miljoonaa eli noin 15 prosenttia).

Noin 37 prosenttia rakennerahasto-ohjelman matkailuhankkeista on ollut yritystukia (taulukko 9). Kehittämistukia, investointitukia sekä näiden yhdistelmiä on ollut lukumäärältään melko saman verran, mutta investointituet ovat olleet rahoituksen määrää tarkasteltaessa kokoluokaltaan kehittämistukia huomattavasti suurempia. Yritystuista suurin osa on ollut investointitukia. Investointituilla matkailualan yritykset ovat esimerkiksi kasvattaneet majoituskapasiteettiaan rakentamalla huoneistoja, lasi-igluja tai hotellihuoneita. Matkailukeskuksissa on myös investoitu esimerkiksi laskettelurinteiden kehittämiseen ja leirintäalueilla huoltorakennuksiin ja matkailuvaunupaikkakapasiteetin lisäämiseen. Investointituilla on myös kehitetty kokouspalveluita sekä parannettu matkailukohteiden ohjelma- ja palvelutarjontaa kehittämällä muun muassa pyörämatkailua ja kylpyläpalveluita. Ympäri-vuotisen matkailutarjonnan kehittämistä on niin ikään tehty investointien avulla.

Yhdistetty investointi- ja kehittämistuki -alaluokan hankkeet ovat teemoiltaan ja kohteiltaan hyvin samankaltaisia kuin investointituet. Niiden kehittämistä sisältävä ulottuvuus liittyy tyypillisesti esimerkiksi tehdyn investoinnin kautta tapahtuvaan kehittämiseen, markkinointiin ja tuotteistamiseen. Kehittämistukiin lukeutuvat hankkeet puolestaan liittyvät muun muassa matkailuyritysten kansainvälistymiseen, konseptien kehittämiseen ja tuotekehitykseen. Kehittämishankkeilla on pyritty ratkaisemaan esimerkiksi yritysten yksilöllisiä liiketoiminnallisia kehittämistarpeita ja tukemaan tunnistettuja kansainvälistymisen edellytyksiä.

Rakennerahasto-ohjelman matkailualan rahoituksesta suurin osa, noin 49 prosenttia eli lähes 100 miljoonaa euroa, on kohdistunut matkailun operatiiviseen toimintaan. Noin 23 prosenttia tästä, eli noin 47 miljoonaa euroa, kohdistui matkailumarkkinointiin ja tuotekehitykseen. Matkailumarkkinoinnin ja tuotekehityksen hankkeissa näkyy luonto-, hyvinvointi- ja liikuntamatkailun kasvu, ja useissa hankkeissa on esimerkiksi luotu uusia tuote- ja palvelukonsepteja luonto- ja liikuntakohteiden ympärille. Yhtenä keskeisenä teemana on ollut myös digitalisaatio. Hankkeissa on esimerkiksi kehitetty virtuaalimatkailupalveluita sekä digitaalista markkinointia ja matkailumyyntiä. Matkailumarkkinoinnin hankkeissa on lisäksi ollut tavoitteena esimerkiksi yhteisen brändin luominen ja kehittäminen alueen matkailuyrittäjille sekä alueen toimijoiden yhteiset markkinointitoimenpiteet alueen tunnettuuden ja myös kansainvälisen näkyvyyden lisäämisessä. Myös koronan vaikutukset matkailuun näkyvät ohjelmakauden loppuvuosien hankkeissa. Hankerahoituksella on muuttuneessa toimintaympäristössä esimerkiksi pyritty laajentamaan ympärivuotista matkailua ja löytämään uusia kohderyhmiä sekä tuettu alueen matkailuyrittäjiä uudenlaisten palvelutuotteiden muotoilussa ja markkinoinnissa.

Erilaiset kehittämissuunnitelmat, tutkimukset ja verkostoitumishankkeet ovat saaneet rahoitusta yhteensä noin 28 miljoonaa euroa (14 % rakennerahasto-ohjelman osuudesta). Näissä hankkeissa on muun muassa laadittu matkailun kehittämiseen tähtäviä ohjelmia ja strategioita, jotka ovat liittyneet esimerkiksi alueen matkailun ympärivuotisuuden lisäämiseen tai kansainvälisyyden tukemiseen. Osana ohjelmien laadintaa on tehty myös asiakasanalyyskejä ja markkinakartoituksia. Tutkimus- ja selvityshankkeissa on selvitetty esimerkiksi tietyn toimialan tai alueen liiketoimintamahdollisuuksia tekemällä kohderyhmä-, kannattavuus- ja toimintaympäristöanalyyskejä. Hankkeilla on myös pyritty edistämään matkailualan kilpailukykyä, tuottavuutta ja kasvua muodostamalla ja koordinoimalla erilaisia yhteistyömuotoja ja verkostoja esimerkiksi alueen yrittäjien välille. Hankkeissa on myös kehitetty verkoston jäsenten osaamista ja valmiuksia sekä vahvistettu toimijoiden välistä yhteistyötä. Sisällöllisesti hankkeissa näyttäytyy kaksi erottautuvaa teemaa: kestävän matkailun ja vähähiilisyysedistämisen sekä korona-ajasta toipuminen ja koronan jälkeiseen aikaan sopeutuminen.

Matkailua tukevien palveluiden ja infrastruktuurin rahoituksen osuus rakennerahasto-ohjelman matkailuhankkeista on noin 15 prosenttia eli reilut 30 miljoonaa euroa. Eniten rahoitusta (noin 7 prosenttia eli noin 15 miljoonaa euroa) kohdistettiin liikennesektorin hankkeisiin. Näitä hankkeita on rakennerahasto-ohjelman rahoituskriteerien vuoksi ollut mahdollista toteuttaa vain Itä- ja Pohjois-Suomessa. Liikennesektorin hankkeet ovat liittyneet matkailullisesti tärkeiden alueiden ja matkailukohteiden liikenneyhteyksien parantamiseen. Investointien avulla on muun muassa luotu edellytyksiä alueen matkailuyritysten kilpailukykyyn edistämiseksi ja paremmalle saavutettavuudelle sekä parannettu liikenneturvallisuutta ja kevyen liikenteen houkuttelevuutta. Liikenneinfrastruktuurin investoinnit ovat toimineet myös matkailuyritysten investointien ja toimintaedellytysten parantamisen mahdollistajina.

Taulukko 9. Rakennerahasto-ohjelman matkailuhankkeiden sisällöllinen kohdentuminen vuosina 2014–2020.

	Hankkeiden määrä	% -osuus luku- määrästä	Julkinen tuki	%-osuus julkisesta tuesta
A. Yritystuet	376	52,3 %	74 794 169	36,5 %
1 Kehittämistuki	114	15,9 %	5 783 214	2,8 %
2 Investointituki	128	17,8 %	39 035 525	19,0 %
3 Yhdistetty investointi- ja kehittämistuki	134	18,6 %	29 975 430	14,6 %
B. Matkailun operatiivinen toiminta	286	39,8 %	99 912 113	48,7 %
4 Matkailumarkkinointi ja tuotekehitys	109	15,2 %	46 808 159	22,8 %
5 Kehittämissuunnitelmat, tutkimukset, verkostoitumishankkeet	116	16,1 %	27 794 582	13,5 %
6 Koulutushankkeet/Osaamisen kehittäminen	31	4,3 %	9 086 785	4,4 %
7 Hankkeet, joissa useita painopistealueita	30	4,2 %	16 222 587	7,9 %
C. Matkailua tukevat palvelut ja infrastruktuuri	57	7,9 %	30 434 351	14,8 %
8 Luontokohteet ja reitistöt	7	1,0 %	4 648 553	2,3 %
9 Kulttuuri- ja liikuntakohteet sekä tapahtumat	35	4,9 %	10 792 727	5,3 %
10 Liikennesektorin hankkeet	15	2,1 %	14 993 071	7,3 %
Kaikki yhteensä	719	100,0 %	205 140 633	100 %

Maaseutuohjelma

Maaseutuohjelman matkailuhankkeet on tässä selvityksessä luokiteltu muiden matkailuhankkeiden tapaan sisällöllisen kohdentumisen perusteella kolmeen pääluokkaan ja edelleen niiden alaluokkiin (taulukko 10). Maaseutuohjelman kautta rahoitettiin 2 222 matkailuhanketta, yhteensä noin 133,6 miljoonalla eurolla. Näistä hankkeista 41 prosenttia (noin 54,3 miljoonaa euroa) kohdistui matkailua tukevien palveluiden ja infrastruktuurin kehittämiseen ja 38 prosenttia (50,7 miljoonaa euroa) yritystukiin. Yhteensä 28,5 miljoonaa euroa eli noin 21 prosenttia maaseutuohjelman matkailun rahoituksesta kohdistui matkailun operatiiviseen toimintaan.

Maaseutuohjelmasta yrityksille kohdentuneet yritystuet ovat olleet lähes yksinomaan investointitukia. Investointihankkeet ovat olleet lähes yksinomaan yritysten tekemiä investointeja maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan, kuten maaseutumatkailun, perustamiseen ja kehittämiseen. Hankkeissa on muun muassa rakennettu majoitustiloja ja hankittu erilaista ohjelma- ja matkailupalveluihin liittyvää kalustoa ja varusteita. Investointeja on kohdistunut myös erilaisten oheistilojen kuten grillikatosten, ruokapalvelutilojen ja saniteettitilojen rakentamiseen ja korjaamiseen.

Matkailun operatiiviseen toimintaan on kohdistunut reilu viidennes (28,5 miljoonaa euroa) maaseutuohjelman matkailuhankkeiden rahoituksesta. Tästä noin 15,4 miljoonaa euroa (eli 12 prosenttia maaseutuohjelman matkailun rahoituksesta) kohdistui matkailumarkkinointiin ja tuotekehitykseen. Näissä hankkeissa on toteutettu esimerkiksi mikroyritysten yhteistyötä edistäviä yhteistyöhankkeita. Hankkeissa on kehitetty monenlaisilla toimilla matkailualan pienten yritysten palveluita ja niiden markkinointia sekä kehitetty yritysten välistä yhteistyötä. Hankkeiden sisältöjä ovat olleet myös mm. matkailu- ja ohjelmalveluiden ja matkailupakettien tuotekehitys, tuotteistaminen, markkinointitoimenpiteet sekä digitaalisten alustojen hyödyntämisen kehittäminen. Matkailumarkkinoinnin ja tuotekehityksen lisäksi muihin matkailun operatiiviseen toimintaan luokiteltuihin hankkeisiin kohdistui noin yhteensä noin 13,1 miljoonaa euroa.

Matkailuhankkeita, joilla pyrittiin matkailua tukevien palveluiden ja infrastruktuurin kehittämiseen tuettiin maaseuturahastosta yhteensä noin 54,3 miljoonalla eurolla. Näistä hankkeista reilu viidennes (22 prosenttia eli noin 29,3 miljoonaa euroa) liittyi kulttuuri- ja liikuntakohteiden sekä tapahtumien kehittämiseen ja noin 15 prosenttia (noin 20 miljoonaa euroa) luontokohteiden ja reitistöjen kehittämiseen. Nämä matkailuhankkeet ovat olleet pääasiassa yleishyödyllisinä investointihankkeina rahoitettuja vapaa-aika ja matkailuinvestointeja. Hankkeet ovat kohdistuneet muun muassa matkailu-, virkistys- ja vapaa-ajan palveluihin liittyvän infrastruktuurin parantamiseen sekä metsästysmajojen, kylätalojen ja laavujen korjaamiseen sekä erilaisten koneiden ja vapaa-ajan laitteiden ja välineiden hankkimiseen. Hankkeissa on myös kehitetty virkistysalueita, parannettu ja rakennettu uimarantoja, leikkikenttiä ja frisbeegolf-ratoja. Luontokohteiden ja reitistöjen osalta on rahoitettu erityisesti retkeily-, ulkoilu-, maastopyörä- ja pyöräilyreittejä sekä luontopolkua, rakennettu opasteita ja näkötorneja. Liikennesektorin hankkeisiin kohdistui noin 5 miljoonaa euroa eli noin 4 prosenttia maaseutuohjelman matkailuhankkeiden rahoituksesta.

Taulukko 10. Maaseutuohjelman matkailuhankkeiden sisällöllinen kohdentuminen vuosina 2014–2020.

	Hankkeiden määrä	%-osuus luku- määrästä	Julkinen tuki	%-osuus julkisesta tuesta
A. Yritystuet	1 006	45,3 %	50 749 178	38 %
1 Kehittämistuki	130	5,9 %	2 602 562	2 %
2 Investointituki	876	39,4 %	48 146 616	36 %
3 Yhdistetty investointi- ja kehittämistuki				
B. Matkailun operatiivinen toiminta	276	12,4 %	28 535 900	21 %
4 Matkailumarkkinointi ja tuotekehitys	153	6,9 %	15 368 246	12 %
5 Kehittämissuunnitelmat, tutkimukset, verkostoitumishankkeet	55	2,5 %	5 584 019	4 %
6 Koulutushankkeet/Osaamisen kehittäminen	30	1,4 %	2 151 599	2 %
7 Hankkeet, joissa useita painopistealueita	38	1,7 %	5 432 036	4 %
C. Matkailua tukevat palvelut ja infrastruktuuri	940	42,3 %	54 346 629	41 %
8 Luontokohteet ja reitistöt	249	11,2 %	19 952 757	15 %
9 Kulttuuri- ja liikuntakohteet sekä tapahtumat	651	29,3 %	29 348 814	22 %
10 Liikennesektorin hankkeet	40	1,8 %	5 045 058	4 %
Kaikki yhteensä	2 222	100,0 %	133 631 707	100 %

3.2.4 Yksityisen ja julkisen rahoituksen suhde EU-osarahoitteisissa matkailuhankkeissa

Seuraavaksi on esitetty EU-osarahoitteisten ohjelmien yksityisen rahoituksen osuuksia hankkeissa. Yksityisen rahoituksen osuuden suhteen on huomioitava, että hankkeissa vaadittavan yksityisen rahoituksen osuus vaihtelee muun muassa hankkeen sisällön ja toteutamisalueen mukaan ja perustuu ohjelman kansallisiin linjauksiin. Yksityisen rahoituksen osuus on esitetty eri hanketyyppeihin luokiteltuna.

Yksityinen rahoitus rakennerahasto-ohjelman matkailuhankkeissa

Rakennerahasto-ohjelmassa investointihankkeiden ja kehittämishankkeiden yksityisen rahoituksen osuus on vähäinen (taulukko 11). Valtaosa yksityisestä rahoituksesta tulee yrityksiltä vaadittavien omarahoitusosuuksien kautta ja kohdistuu näin ollen yritystukien luokkaan. Yritystuissa yksityisen rahoituksen määrää kerryttävät etenkin investointeja sisältävät hankkeet.

Taulukko 11. Rakennerahasto-ohjelman vuosien 2014–2020 matkailuhankkeiden yksityisen rahoituksen osuus hanketyypeittäin. (Lähde: EURA 2014-järjestelmä)

Hanketyyppi	Julkinen rahoitus	Yksityinen rahoitus	Rahoitus yhteensä	Yksityisen osuus
Investointihankkeet	18 181 946	245 764	18 427 710	1 %
Kehittämishankkeet	112 164 518	6 327 686	118 492 204	5 %
Yritystuet	74 794 169	168 099 228	242 893 397	69 %
Kaikki yhteensä	205 140 633	174 672 678	379 813 311	46 %

Yksityinen rahoitus maaseutuohjelman matkailuhankkeissa

Maaseutuohjelman investointihankkeissa yksityisen rahoituksen osuus on 25 prosenttia (taulukko 12). Kehittämishankkeissa yksityisen rahoituksen osuus on kaikkein pienin, 14 prosenttia. Yritystuissa yksityisen rahoituksen osuus on kaikkein suurin, peräti 69 prosenttia.

Taulukko 12. Maaseutuohjelman vuosien 2014–2020 matkailuhankkeiden yksityisen rahoituksen osuus hanketyypeittäin. (Lähde: Hyrrä-järjestelmä)

Hanketyyppi	Julkinen tuki	Yksityinen rahoitus	Rahoitus yhteensä	Yksityisen osuus
Investointihankkeet	53 754 219	17 934 212	71 688 431	25 %
Kehittämishankkeet	29 128 310	4 828 294	33 956 604	14 %
Yritystuet	50 749 178	110 909 779	161 658 957	69 %
Kaikki yhteensä	133 631 707	133 672 285	267 303 992	50 %

3.3 Kansainvälisen yhteistyön rahoitus

Tässä selvityksessä Euroopan alueellisen yhteistyön ohjelmista ja Suomen ulkorajayhteistyöohjelmista käytiin lävitse taulukossa 13 esitetyt ohjelmat, joiden tiedot saatiin ohjelmien julkisista hanketietokannoista. Hanketietokantojen avulla tunnistettiin matkailuhankkeet kaikkien rahoitettujen hankkeiden joukosta ja poimittiin ohjelmien matkailuhankkeiden määrät ja rahoitustiedot. Lisäksi selvityksessä analysoitiin IBA-rahoituksella toteutettujen matkailuhankkeiden tiedot, jotka saatiin ulkoministeriöltä. Interreg Central Baltic -ohjelma ja IBA olivat ainoat ohjelmat, joiden Suomen osatoteuttajien rahoitusosuus oli julkisista hanketietokannoista saatavilla.

Kansainvälisten EU-osarahoitettujen matkailuhankkeiden kokonaisrahoitus, yli 121 miljoonaa euroa, on huomattava verrattuna sitä tässä selvityksessä käsiteltyjen EU-osarahoitettujen ohjelmien ja kansallisen rahoituksen määrään. Kansainvälisten matkailuhankkeiden toimenpiteitä ja rahoitusta kohdentuu kuitenkin vain osin Suomeen ja osin hankkeiden partnerimaihin. Sama koskee luonnollisesti myös hankkeiden tuloksia ja vaikutuksia. Kansainvälisten ohjelmien rahoitus onkin tässä selvityksessä ainoastaan tunnistettu yhtenä rahoituslähteenä. Rahoituksen suuntautuminen kansainväliseen yhteistyöhön ja hankkeiden todennettavissa oleva rahoituksen osuus nimenomaan Suomen matkailun kehittämiseen ovat syitä, joiden vuoksi näiden ohjelmien matkailuhankkeiden kokonaisrahoitusta ei ole laskettu mukaan tässä selvityksessä Suomen matkailuun kohdistuvaan kokonaisrahoitukseen tai hankemääriin.

Taulukko 13. Selvityksessä julkisten hanketietokantojen avulla läpikäytyt Euroopan alueellisen yhteistyön ohjelmat ja Suomen ulkorajayhteistyöohjelmat sekä IBA-rahoitus.

Ohjelma	Matkailuhankkeiden lkm	Matkailuhankkeiden kokonaisrahoitus (euroa)	Suomen osatoteuttajien rahoitusosuus (euroa)
Interreg Central Baltic	25	44 856 461	22 608 102
Northern Periphery and Arctic	10	11 418 476	ei tiedossa
Interreg Nord	18	19 539 099	ei tiedossa
Interreg Botnia-Atlantica	9	9 361 457	ei tiedossa
Karelia CBC	16	5 578 973	ei tiedossa
Kolarctic CBC	11	13 418 559	ei tiedossa
SEFR CBC	15	17 073 048	ei tiedossa
IBA	4	125 400	125 400
Yhteensä	104	121 371 473	22 733 502

3.4 Kansallinen hankerahoitus matkailuun

Kansallisen matkailurahoituksen kokonaismäärä ohjelmakaudella 2014–2020 on ollut yhteensä noin 29 miljoonaa euroa. Varsinaisen hankerahoituksen osuudeksi tästä katsottiin noin 24,6 miljoonaa euroa. Kansalliseen hankerahoitukseen tässä selvityksessä on laskettu kuuluvaksi Business Finlandin matkailualalle kohdistunut yritysrahoitus sekä eri ministeriöiden matkailualalle kohdistama kansallinen hankerahoitus. On kuitenkin huomioitava, että maakuntakohtaisesta rahoituksesta ei saatu kattavasti kaikilta alueilta tietoa ajanjaksolta 2014–2020, joten todellinen rahoituksen kokonaismäärä on jonkin verran tässä esitettyä suurempi. Matkailua tuettiin myös muilla toimenpiteillä (esimerkiksi osana Matkailu 4.0 -toimenpideohjelmaa), joita ei selvityksen toteutukseen liittyvistä teknisistä syistä laskettu mukaan hankerahoituksen luokitteluun.

Lisäksi Business Finlandin matkailualalle kohdistunut yritysrahoitus ja opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustukset kulttuurimatkailuun olivat ainoat kansalliset rahoituslähteet, joista oli saatavissa kattavasti tietoa rahoituksen alueellisesta kohdentumisesta.

Tärkeimmät nostot matkailun kansallisesta hankerahoituksesta vuosilta 2014–2020

- Kansallisen matkailuhankerahoituksen määrä on ollut noin 24,6 miljoonaa euroa. Tämän lisäksi matkailua tuettiin myös muilla toimenpiteillä ja nämä huomioiden kansallisen rahoituksen kokonaismäärä on ollut yhteensä lähes 29 miljoonaa euroa.
- Noin 69 prosenttia matkailun kansallisesta hankerahoituksesta on ollut Business Finlandin yritystukia.
- Yritystukien lisäksi kansallisella hankerahoituksella on tuettu erityisesti matkailun operatiivista toimintaa, kuten matkailumarkkinointia ja tuotekehitystä (yhteensä noin 7 miljoonaa euroa eli 28 prosenttia kansallisesta matkailuhankkeiden rahoituksesta). Matkailua tukevien palveluiden ja infrastruktuurin, kuten luontokohteiden ja reitistöjen sekä kulttuurikohteiden ja tapahtumien, kehittämiseen osoitettiin kansallista hankerahoitusta noin 0,7 miljoonaa euroa.
- Business Finlandin yritysrahoitus ja opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustukset kulttuurimatkailuun ovat kohdentuneet EU-osarahoitteisista ohjelmista poiketen erityisesti Uudellemaalle. Vaikka rahoitus on ollut määrältään EU-osarahoitteisia ohjelmia vähäisempää, korostuu näiden rahoituslähteiden merkitys Uudellamaalla.

- Business Finlandin yritysrahoitus on kohdistunut muun muassa varauspalveluihin ja matkaoppaiden palveluihin sekä hotelli- ja ravitsemistoimintaan.
- Kansallinen hankerahoitus on jakautunut usealle eri hallinnonalalle ja näiden tietojen koostaminen on ollut haastavaa. Jatkossa tulisikin kiinnittää huomiota näiden rahoitustietojen kattavampaan tilastointiin.

Rahoituksen sisällöllinen kohdentuminen

Kansallisesta matkailun hankerahoituksesta rahoitettiin yhteensä 879 matkailuhanketta, suurin osa (718 kappaletta) oli Business Finlandin matkailualan yritystukia. Muita kansallisesti rahoitettuja matkailuhankkeita on ollut 161 kappaletta. Näiden kansallisten matkailuhankkeiden rahoitus on ollut yhteensä noin 24,6 miljoonaa euroa.

Business Finlandin matkailualan yritystuet muodostavat noin 69 prosentin osuuden kansallisesta matkailuhankkeiden rahoituksesta. Näiden yritystukien sisältöjä, alueellista kohdentumista ja jakautumista matkailun toimialoille on kuvattu seuraavassa alaluvussa. Noin 28 prosenttia kansallisesta rahoituksesta on kohdistunut matkailun operatiiviseen toimintaan, kuten matkailumarkkinointiin ja tuotekehitykseen (3,4 miljoonaa euroa eli noin 14 prosenttia kansallisesta rahoituksesta) ja kehittämissuunnitelmiin, tutkimukseen ja verkostoitumishankkeisiin (2 miljoonaa euroa eli noin 9 prosenttia rahoituksesta). Matkailun operatiivista toimintaa on tuettu monipuolisesti kansallisen hankerahoituksen eri lähteistä. Matkailua tukevien palveluiden ja infrastruktuurin osuus kansallisesta matkailun hankerahoituksesta on kaikkein pienin, sen jäädessä noin kolmeen prosenttiin ja pitäen sisällään vain 14 hanketta (noin 0,6 miljoonaa euroa).

Taulukko 14. Kansallisen matkailun hankerahoituksen sisällöllinen kohdentuminen vuosina 2014–2020.

	Hankkeiden määrä	% -osuus luku- määrästä	Julkinen tuki	%-osuus julkisesta tuesta
A. Yritystuet	718	81,7 %	16 984 430	68,9 %
1 Kehittämistuki	718	81,7 %	16 984 430	68,9 %
2 Investointituki				
3 Yhdistetty investointi- ja kehittämistuki				
B. Matkailun operatiivinen toiminta	147	16,7 %	6 993 114	28,4 %
4 Matkailumarkkinointi ja tuotekehitys	66	7,5 %	3 374 181	13,7 %
5 Kehittämissuunnitelmat, tutkimukset, verkostoitumishankkeet	42	4,8 %	2 098 335	8,5 %
6 Koulutushankkeet/Osaamisen kehittäminen	2	0,2 %	132 698	0,5 %
7 Hankkeet, joissa useita painopistealueita	37	4,2 %	1 387 900	5,6 %
C. Matkailua tukevat palvelut ja infrastruktuuri	14	1,6 %	669 842	2,7 %
8 Luontokohteet ja reitistöt	5	0,6 %	384 905	1,6 %
9 Kulttuuri- ja liikuntakohteet sekä tapahtumat	9	1,0 %	284 937	1,2 %
10 Liikennesektorin hankkeet				
Kaikki yhteensä	879	100,0 %	24 647 386	100,0 %

Business Finlandin yritystuet matkailualalle

Business Finlandin kautta rahoitettuja matkailualan yritystukihankkeita on vuosina 2014–2020 toteutettu kaikkiaan 718 kappaletta ja niihin kohdistuneen rahoituksen yhteissumma on ollut liki 17 miljoonaa euroa.

RAHOITUKSEN KOHDENTUMINEN ERI RAHOITUSPALVELUIHIN

Business Finlandin matkailualan yritysten rahoitus on jakautunut useampaan eri rahoituspalveluun. Rahoitusta on kohdentunut matkailualan yrityksiin erityisesti Innovaatioseleleistä, Tempo- ja Kiito-rahoituksesta, Nuoret innovatiiviset yritykset -rahoituksesta sekä Tutkimus, kehitys ja pilotointi -rahoituksesta (taulukko 15). Näitä ja taulukossa mainittuja

muita rahoitusinstrumentteja on hyödynnetty myös matkailualan yritysten liiketoiminnan kehittämiseen.

Taulukko 15. Business Finlandin matkailualan yritystukien määrät instrumenteittain ja rahoituspalveluitain vuosilta 2014–2020. (Lähde: Business Finland)

Instrumentti	Rahoituspalvelu	Rahoitus	Rahoituksen osuus
Deminimis avustus	Digiboosti	322 000	1,9 %
	Exhibition Explorer	330 010	1,9 %
	Innovaatioseteli	2 234 480	13,2 %
	Into	98 000	0,6 %
	Kiito	2 575 790	15,2 %
	Market Explorer	272 030	1,6 %
	Muu	1 268 000	7,5 %
	Talent Explorer	60 000	0,4 %
	Tempo	2 015 910	11,9 %
	Vientirengas	61 400	0,4 %
Energiatuki	Energiatuki	943 570	5,6 %
Nuori innovatiivinen yritys	Nuoret innovatiiviset yritykset	2 000 000	11,8 %
Tutkimus ja kehitys	Muu	916 000	5,4 %
	Tutkimus, kehitys ja pilotointi	3 509 140	20,7 %
Työorganisaatioiden kehittäminen	Muu	378 100	2,2 %
Yhteensä		16 984 430	100,0 %

Kiito- ja Tempo-rahoituspalveluiden yhteenlaskettu osuus Business Finlandin matkailualan yritysrahoituksesta on noin 27 prosenttia. Kiito-rahoituspalvelu päättyi vuonna 2018, ja sen tilalle tuli Tempo-rahoituspalvelu lähes samoin ehdoin. Tempo-rahoituspalvelu on suunnattu kansainväliseen kasvuun tähtääville startup-, pk- ja midcap-yrityksille. Rahoituksen avulla voi esimerkiksi parantaa valmiuksia kansainväliseen kasvuun, testata liiketoimintakonseptien toimivuutta, hankkia palautetta potentiaalisilta asiakkailta ja kartoittaa kysyntää uudella kansainvälisellä markkinalla.

Tutkimus, kehitys ja pilotointi -rahoituspalvelun osuus Business Finlandin matkailualan yritysrahoituksesta on noin 21 prosenttia (yhteensä 3,5 miljoona euroa). Rahoituspalvelun avulla yritysten on mahdollista muun muassa nopeuttaa tuotekehitystä, ja uudistaa tai kehittää kokonaan uusia tuotteita, palveluita, tuotantomenetelmiä tai liiketoimintamalleja.

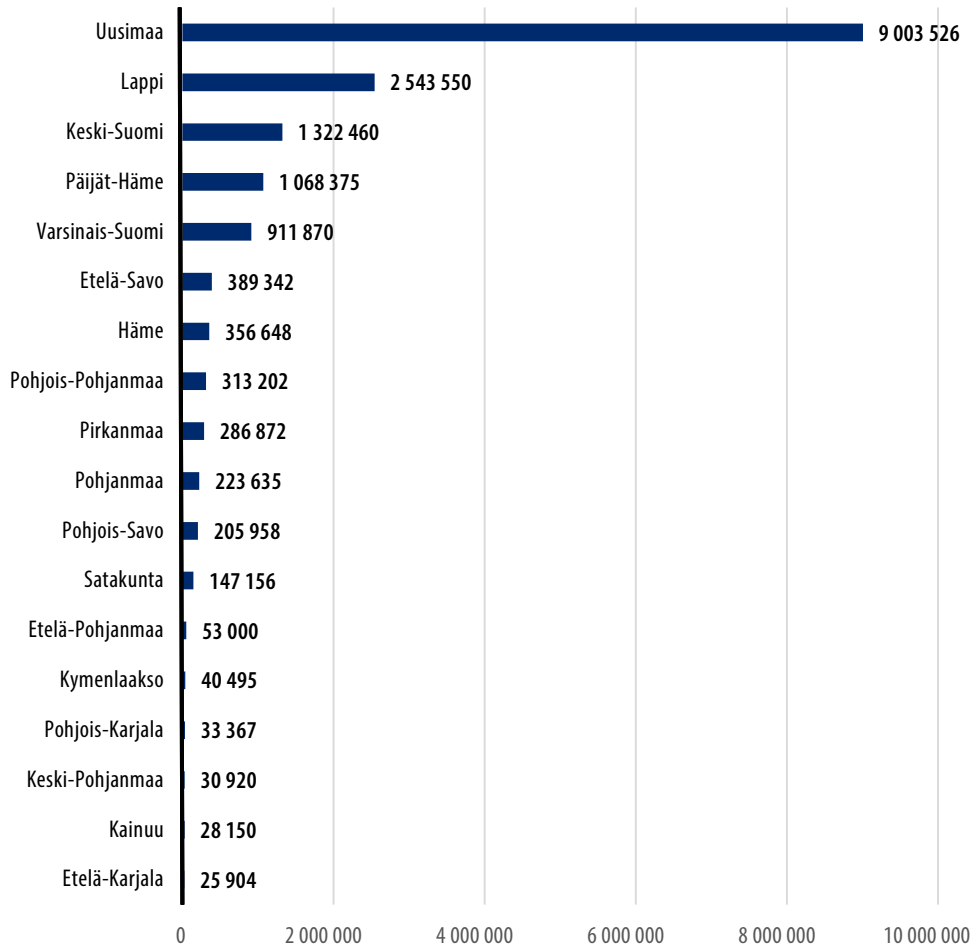
Noin 13 prosenttia Business Finlandin yritysrahoituksesta matkailualalle eli noin 2,2 miljoonaa euroa on koostunut innovaatioaseteleistä. Innovaatioasetelit on tarkoitettu pk-yrityksille, joilla on uusi kansainvälistä kasvupotentiaalia omaava tuote- tai palveluidea ja jonka eteenpäin viemiseksi yritys tarvitsee ulkopuolista osaamista. Innovaatioasetelien avulla on mahdollista selvittää kansainvälistä kasvupotentiaalia omaavien tuote- tai palveluideoiden jatkokehityskelpoisuutta, käytettävyyttä tai markkinakelpoisuutta.

Nuoret innovatiiviset yritykset –rahoituspalvelu on muodostanut noin 12 prosenttia (2 miljoonaa euroa) Business Finlandin yritysrahoituksesta matkailualalle. Rahoituspalvelun kohderyhmää ovat suuren liiketoimintapotentiaalin omaavat ja nopeaa kansainvälistä kasvua tavoittelevat startupit. Rahoitusta voi hakea kansainvälisen liiketoiminnan kokonaisvaltaiseen kehittämiseen sekä kasvun kiihdyttämiseen ja esimerkiksi tiimin vahvistamiseen, liiketoimintamallin ja kasvustrategian kehittämiseen ja uusien markkinoiden avaamiseen.

RAHOITUKSEN ALUEELLINEN JAKAUTUMINEN

Business Finlandin rahoitusta ovat saaneet ylivoimaisesti eniten Uudellamaalla sijaitsevat yritykset (kuvio 6). Uudellemaalle on kohdistunut peräti 53 prosenttia kaikesta Business Finlandin matkailualan yrityksille kohdentamasta rahoituksesta. Business Finlandin rahoitus on siten kohdentunut hyvin eri tapaan kuin rakennerahasto-ohjelman ja maaseuturahaston matkailuhankkeiden rahoitus. Business Finlandin rahoitus poikkeaa myös profiililtaan EU-osarahoitteisten ohjelmien rahoituksesta, sillä se keskittyy vahvasti nopeaa kasvua ja kansainvälistymistä tavoittelevien yritysten rahoittamiseen.

Kuvio 6. Business Finlandin matkailualan yrityksille vuosina 2014–2020 kohdentuneen rahoituksen jakaantuminen maakunnittain, euroa. (Lähde: Business Finland)

RAHOITUKSEN KOHDENTUMINEN MATKAILUN TOIMIALOILLE

Kolme eniten Business Finlandin rahoitusta saanutta matkailutoimialaa ovat varauspalvelut, matkaoppaiden palvelut ym., ravintolat ja hotellit (taulukko 16). Näiden toimialojen yhteenlaskettu osuus Business Finlandin matkailualan yritystuista on noin 66 prosenttia (yhteensä noin 11,2 miljoonaa euroa).

Taulukko 16. Business Finlandin matkailualan yritysten 10 eniten yritystukia saanutta toimialaa vuosina 2014–2020. (Lähde: Business Finland)

Toimiala	Rahoitus	Lkm
Varauspalvelut, matkaoppaiden palvelut ym.	4 959 365	136
Ravintolat	3 873 209	136
Hotellit	2 405 663	82
Matkatoimistojen toiminta	1 197 414	29
Muulla luokittelematon huvi- ja virkistystoiminta	843 975	84
Kahvilat ja kahvibaarit	610 400	21
Lomakylät yms. majoitus	546 971	38
Matkanjärjestäjien toiminta	421 915	25
Kylpylaitokset, saunat, solariumit yms. palvelut	405 720	13
Hiihto- ja laskettelukeskukset	400 450	15

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan muu kansallinen hankerahoitus

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla on rahoitettu matkailuhankkeita osana useita erilaisia rahoituskokonaisuuksia sekä valtionavustuksin. Tämän selvityksen kuva erilaisilla kansallisilla hankerahoituksilla toteutetusta matkailun rahoituksesta ei ole kaiken kattava. Pelkästään selvityksessä kerätyn aineiston osalta on tunnistettu useita puutteita esimerkiksi maakunnilta pyydettyjen kansallisten aluekehittämismallien kautta rahoitettujen matkailuhankkeiden tiedoissa. Jatkoa ajatellen jo kansallisten hankerahoitusten rahoitusvaiheessa tulisi kiinnittää huomiota rahoituksen käyttötarkoituksen tarkempaan tilastointiin ja hallinnonalan matkailuhankkeiden rahoituksen kattavan kokonaiskuvan keräämiseen.

KANSALLISET ALUEKEHITTÄMISEN RAHOITAMISVÄLINEET

Alueelliset innovaatiot ja kokeilut -toimenpide (AIKO), alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman tukeminen -määräraha (AKKE), maakunnan omaehtoisesta kehittämisestä (MOKRA) ja maakunnan kehittämisraha ovat olleet kansallisia aluekehittämisen rahoitusvälineitä, joiden osana maakunnissa on voitu rahoittaa myös matkailuhankkeita.

AIKO-rahoituksen kohdentumisesta matkailuun ei ole saatavilla kootusti tietoa. Tähän selvitykseen maakunnilta saadut tiedot kattavat Kanta-Hämeen, Pohjois-Pohjanmaan, Satakunnan, Kymenlaakson, Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Varsinais-Suomen ja

Etelä-Karjalan tiedot. Tämän selvityksen yhteydessä matkailuun kohdistuneen AIKO-rahoituksen kokonaismääräksi edellä mainituissa maakunnissa saatiin 569 730 euroa. Toteutettuja matkailuun liittyviä hankkeita oli kaikkiaan 16 kahdeksassa eri maakunnassa. Hankkeet liittyivät muun muassa kulttuurimatkailun edistämiseen, yksittäisten matkailukohteiden kehittämiseen, digitalisaation edistämiseen sekä erilaisten matkailua tukevien ohjelmien ja suunnitelmien toteuttamiseen.

Alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukeminen -määräraha ja maakunnan omaehtoisen kehittämisen raha (MOKRA) olivat myös kansallisia rahoituslähteitä, joista on voitu kohdistaa rahaa matkailun tukemiseen. Näiden rahoituslähteiden rahoituksen kohdentumisesta matkailuun ei myöskään ole saatavilla kootusti tietoa. Tähän selvitykseen maakunnilta saadut tiedot kattavat Pohjois-Pohjanmaan, Kymenlaakson, Pohjois-Savon ja Varsinais-Suomen tiedot. Tämän selvityksen yhteydessä matkailuun kohdistuneen AKKE-rahoituksen määräksi edellä mainituissa maakunnissa saatiin 178 644 euroa. Rahoitettuja hankkeita oli kaikkiaan kuusi kappaletta Pohjois-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa. MOKRA-rahoitusta on puolestaan kohdennettu matkailuun Kymenlaakson, Uudenmaan ja Pohjois-Savon yhdeksässä hankkeessa yhteensä 505 665 euroa. Toteutetut hankkeet liittyivät vesistömatkailun kehittämiseen, älykkäiden ratkaisujen kehittämiseen ja digitalisaation edistämiseen.

Vuoteen 2015 asti käytössä ollut Maakunnan kehittämisrahaa oli vuosina 2014–2015 maakunnilta saatujen tietojen mukaan kohdennettu 18 matkailuhankkeeseen kaikkiaan seitsemässä eri maakunnassa. Näiden hankkeiden yhteenlaskettu rahoitussumma oli 1 046 456 euroa. Tähän selvitykseen maakunnilta saadut tiedot kattavat Kanta-Hämeen, Pirkanmaan, Satakunnan, Pohjois-Savon, Uudenmaan, Varsinais-Suomen ja Etelä-Karjalan hankkeet. Toteutetut hankkeet liittyivät muun muassa vesistömatkailun kehittämiseen, esiselvitysten ja tutkimusten toteuttamiseen, sekä luonto- ja terveysturmatkailun kehittämiseen.

MATKAILU 4.0 -TOIMENPIDEOHJELMA

Matkailu 4.0 -toimenpideohjelma oli toimenpiteiden kokonaisuus, jolla tuettiin matkailulinkeiden kansainvälistä kasvua ja uudistumista vuosien 2018–2019 aikana. Toimenpiteitä rahoittivat työ- ja elinkeinoministeriön ohella myös maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. Toimenpideohjelman yhteenlaskettu rahoitus vuosina 2018–2019 oli 16 miljoonaa euroa. Työ- ja elinkeinoministeriön osuus on kohdennettu Visit Finlandille ja käsitellään tässä selvityksessä osana Visit Finlandin rahoitusta. Ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön rahoitusosuus on raportin kirjoitushetken tietojen mukaan kohdistettu Metsähallitukselle. Selvityksen aineistojen perusteella ei voida sanoa, onko rahoitus mahdollisesti huomioitu osana Metsähallituksen Luontopalveluiden budjettia. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitusosuus on käsitelty

tässä selvityksessä osana opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustuksia. Toimenpideohjelman toimia suunnattiin etenkin matkailumarkkinoinnin edistämiseen, matkailuyritysten digiosaamisen vahvistamiseen ja matkailutarjonnan ympärivuotisuuden kehittämiseen.

VALTIONAVUSTUKSET

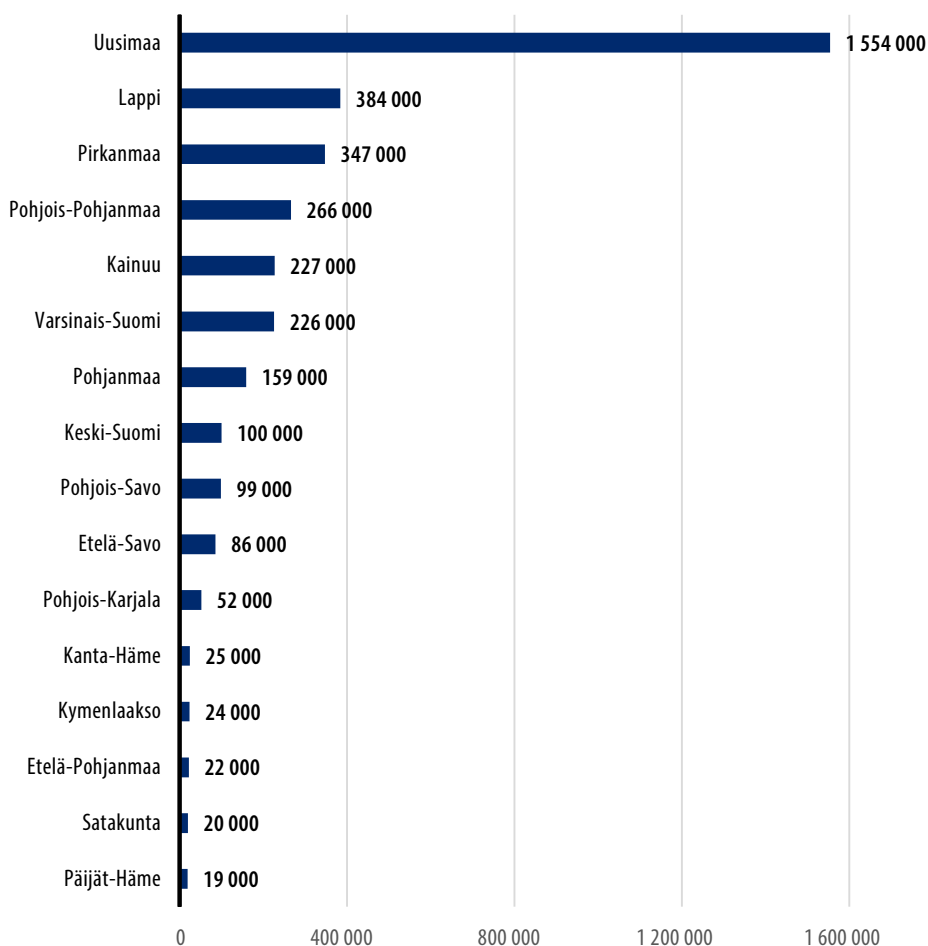
Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan valtionavustukset ovat kohdistuneet kansainvälisten yhteishankkeiden rahoitukseen ja kestävää kasvupolitiikkaa edistävälle toimijoille ja niiden yhteisrahoitusmäärä vuosina 2014–2020 on ollut 1 354 339 euroa. Työ- ja elinkeinoministeriö myönsi vuosina 2014–2018 yritysten kansainvälisiin yhteishankkeisiin valtionavustuksia yhteensä 454 339 euroa 13 eri hankkeeseen. Valtionavustuksilla tuetut hankkeet ovat liittyneet muun muassa median vierailuihin, eri matkamessuihin ja matkailuvientiin. Kestävää kasvupolitiikkaa edistävälle matkailutoimijoille suunnattujen valtionavustusten määrä vuosina 2014–2020 oli yhteensä 900 000 euroa, ja tällä rahoitettiin 9 eri hanketta. Valtionavustuksilla tuetut kehittämistoimet ovat liittyneet muun muassa kotimaan matkailukampanjoihin, yksittäisten alueiden (Jämin alue, Räyskälän alue ja Kivijärven kunta) matkailun kehittämiseen, pyörämatkailun edistämiseen ja kansainvälisen yhteistyön ja markkinoinnin edistämiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustukset kulttuurimatkailuun

Opetus ja kulttuuriministeriön valtionavustukset kulttuurimatkailuun ovat vuosina 2014–2020 olleet yhteensä 3 610 000 euroa. Opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustuksista kulttuurimatkailuun noin 43 prosenttia on kohdistunut Uudellemaalle. Seuraavaksi eniten valtionavustusta on kohdistunut Lappiin ja Pirkanmaalle (kuviot 7). Osa hankkeista on kuitenkin ollut luonteeltaan valtakunnallisia. Lisäksi useiden toimijoiden kotipaikka sijaitsee Uudellamaalla, vaikka toimintaa olisi myös muualla Suomessa. Nämä tekijät on huomiotava tulkittaessa kuvaa rahoituksen alueellisesta kohdentumisesta.

Hankkeissa on tuettu pääsääntöisesti kulttuurialan toimijoita. Keskeisiä sisältöjä hankkeissa ovat olleet muun muassa matkailualan ja kulttuurisektorin yhteistyön vahvistaminen, kulttuurisisältöjen kehittäminen matkailijoille ja niiden tuotteistaminen, tapahtumamatkailu, kulttuurireitit ja kulttuurikohteiden kehittäminen, suomalaisen kulttuurin kansainvälistyminen sekä Culture Finland -toiminta.

Kuvio 7. Opetus- ja kulttuuriministeriön vuosien 2014–2020 valtionavustukset kulttuurimatkailuun maakunnittain hanketoteuttajien kotipaikkakuntien perusteella, euroa. (Lähde: Opetus ja kulttuuriministeriö)

MATKAILUN RAHOITUS LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖN HALLINNONALALLA

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom myönsi 200 000 euroa pyörämatkailukeskuksen perustamiseen ja pyörämatkailun koordinointi Suomessa -hankkeelle vuonna 2020. Hankkeessa perustettiin pyörämatkailun koordinoitikeskus, jonka toiminnan tavoitteena on vahvistaa suomalaista pyörämatkailualaa, lisätä pyörämatkailun suosiota ja Suomen tunnettua pyörämatkailukohteena ulkomailla sekä toimia myös kansainvälisen EuroVelo-reitistön Suomen koordinoijana. Pyörämatkailun koordinoitikeskuksen toiminnasta ja hankkeen toteuttamisesta vastaavat Pyöräliitto ry ja Pyöräilykuntien verkosto ry. Lisäksi kävelyä ja pyöräilyä edistäviin hankkeisiin myönnettyä valtionavustusta tullaan kohdentamaan 100 000 euroa pyöräilyn EuroVelo 10-reitin maastoon merkitsemiseen.

3.5 Kansallinen perusrahoitus matkailuun

Matkailun perusrahoitukseen on tässä selvityksessä luokiteltu Visit Finlandin ja Metsähallituksen Luontopalveluiden rahoitus. Perusrahoitus on käsitelty tässä selvityksessä erillään EU-osarahoitteisesta hankerahoituksesta ja kansallisesta hankerahoituksesta, sillä se ei muiden rahoitusluokkien tapaan ole suuntautunut hankemuotoiseen matkailualan kehittämiseen, vaan on osa vakiintuneiden organisaatioiden toiminnan rahoitusta sekä matkailun infrastruktuuria ylläpitävää rahoitusta.

Tärkeimmät nostot matkailun kansallisesta perusrahoituksesta vuosilta 2014–2020

- Kansallisen perusrahoituksen kokonaismäärä on ollut yhteensä noin 326 miljoonaa euroa.
- Visit Finlandin rahoitus on ollut yhteensä lähes 89 miljoonaa euroa (noin 10–16 miljoonaa euroa vuodessa).
- Metsähallituksen Luontopalveluiden rahoitus on ollut yhteensä noin 238 miljoonaa euroa (noin 32–48 miljoonan euroa vuodessa)

Visit Finland

Työ ja elinkeinoministeriön myöntämä Visit Finlandin perusrahoitus on ollut vuosina 2014–2020 noin 10 miljoonan euron vuositasoa (taulukko 17). Perusrahoituksen lisäksi Visit Finlandille kohdennetun lisärahoituksen määrä on vaihdellut huomattavasti, niin että vuosittainen kokonaisrahoitus on vaihdellut noin 10–16 miljoonan euron välillä. Visit Finlandin rahoitus on luokiteltu tässä selvityksessä kokonaisuudessaan osaksi perusrahoitusta. Rahoituslukuja tulkitessa on huomioitava, että Visit Finlandille perusrahoituksen lisäksi myönnettyjen erilaisten lisärahoitusten käyttöön on asetettu tiettyjä reunaehtoja. Visit Finlandin rahoitus on matkailualan kehittämisen näkökulmasta merkittävä kokonaisuus. Visit Finland on kehittänyt Suomen matkailubrändiä, tuottanut analysoitua tietoa ulkomailta kohdemarkkinoilta sekä tukenut suomalaisten yritysten kansainvälistymistä, alueellista ja teemallista yhteistyötä ja tuotekehitystyötä.

Taulukko 17. Visit Finlandin rahoitus vuosittain vuosina 2014–2020. (Lähde: Työ- ja elinkeinoministeriö)

Vuosi	Perusrahoitus	Muu rahoitus	Rahoitus yhteensä
2014	10 037 000		10 037 000
2015	10 100 000	503 000	10 603 000
2016		10 100 000	10 100 000
2017	10 100 000	1 330 000	11 430 000
2018	10 100 000	5 700 000	15 800 000
2019	9 800 000	6 350 000	16 150 000
2020	9 800 000	4 700 000	14 500 000
Yhteensä	70 037 000	18 583 000	88 620 000

Metsähallituksen Luontopalvelut

Metsähallituksen Luontopalveluiden luonnon virkistys ja matkailukäytön budjetti vuosina 2014–2020 vaihteli noin 32–48 miljoonan euron välillä. Tarkemmat vuosikohtaiset tiedot on esitetty taulukossa 18. Rahoitus pitää sisällään perusrahoituksen ja erillisrahoitukset. Rahoitus koostuu maa- ja metsätalousministeriön rahoituksesta, ympäristöministeriön rahoituksesta ja muista rahoituslähteistä. On huomioitava, että esitettyjä varoja ei ole erikseen osoitettu matkailun edistämiseen. Rahoituksella kuitenkin ylläpidetään ja kehitetään matkailualalle tärkeitä infrastruktuureja, kuten luontomatkailun reitistöjä ja retkeilypalveluita.

Taulukko 18. Metsähallituksen Luontopalveluille luonnon virkistys ja matkailukäytön budjetti vuosille 2014–2020. (Lähde: Ympäristöministeriö)

Vuosi	MMM milj. €	YM milj. €	Muut rahoituslähteet milj. €	Yhteensä milj. €
2014	4,28	16,86	10,92	32,06
2015	3,78	18,38	7,04	29,20
2016	3,70	18,78	7,36	29,84
2017	4,69	17,03	8,97	30,69
2018	4,66	19,25	9,15	33,06
2019	4,67	19,86	9,48	34,00
2020	4,01	36,32	8,42	48,74
Yhteensä	29,80	146,48	61,33	237,61

4 EU-ohjelmien indikaattoritoteumien tarkastelu

Tämän selvityksen eräänä tehtävänä oli selvittää miten matkailuhankkeet toteutuivat indikaattoritietojen perusteella ja minkälaisia indikaattorituotoksia hankkeissa on saatu aikaiseksi. Seuraavissa alaluvuissa käsiteltävät indikaattorit ovat EU-osarahoiteisissa ohjelmissa käytettyjä indikaattoritietoja, joiden toteumatiedot ovat peräisin rakennerahasto-ohjelman osalta EURA 2014 -järjestelmästä ja maaseuturahaston osalta Hyrrä-järjestelmästä. Rakennerahasto-ohjelmassa ei ole erityisiä indikaattoreita matkailuhankkeille tai matkailun teemoihin, eli matkailuhankkeiden indikaattoritoteumaa tarkastellaan ohjelman yleisiin tavoitteisiin liittyvien indikaattoreiden avulla. Maaseutuohjelmassa puolestaan on yritystukien osalta matkailuhankkeille suunnattuja indikaattoreita, joiden tietoja esitetään seuraavassa.

Matkailuhankkeiden toteutumista on tässä selvityksessä tarkasteltu vertaamalla hankkeiden hakuvaiheessa asetettuja indikaattoritavoitteita hankkeiden päättymisen jälkeen ilmoitettuihin indikaattoreiden toteumatietoihin. Indikaattoreiden toteumien tarkastelu on voitu tehdä siis vain päättyneiden hankkeiden osalta. Indikaattoreiden toteumien tarkasteluun suhteessa tavoitteisiin sisältyy varauksia, sillä tavoitteiden toteutumiseen vaikuttaa osaltaan muun muassa hankkeen hakuvaiheen tavoitetasojen asetannan realistiisuus ja tavoitteellisuuden taso. Lisäksi on muistettava, että hankkeissa syntyy monenlaisia tuloksia ja hyötyjä, joita indikaattoritiedot eivät mittaa. Hankkeissa saadaan aikaiseksi myös muita kuin indikaattoreiden osoittamia hyötyjä matkailualan kehitykselle. Näitä hyötyjä on kartoitettu tässä selvityksessä myös asiantuntijahaastatteluiden avulla (kts. luku 6).

Tärkeimmät nostot matkailuhankkeiden indikaattoritoteumista vuosina 2014-2020

- Matkailuhankkeiden toteutumista suhteessa hankkeiden tavoitteisiin tarkasteltiin indikaattoritietojen avulla. Hankkeissa itseasetettuja tavoitteita on saavutettu vaihtelevasti, osassa indikaattoreista tavoitteet on ylitetty ja osassa tavoitteista on jääty selvästi.

- Matkailualan hankkeissa on indikaattoritietojen perusteella onnistuttu hyvin osallistamaan yrityksiä tutkimusorganisaatioiden hankkeisiin, kehittämään ja pilotoimaan tuotteita tai palveluita, kehittämään olemassa olevaa liiketoimintaa, luomaan uusia sovelluksia, lisäämään vuodepaikkoja, lisäämään vähähiilisyttä edistävien yritysten määrää, parantamaan yritysten saavutettavuutta, toteuttamaan ympäristöä parantavia toimia sekä osallistamaan henkilöitä koulutuksiin.

Rakennerahasto-ohjelmassa indikaattoreiden toteumatasot olivat vaihtelevia, mutta yleiskuvaa voi kuvailla positiiviseksi. Matkailuhankkeet ovat saavuttaneet tavoitteensa kohtuullisen hyvin. Huomionarvoista on, että rakennerahasto-ohjelman matkailuhankkeissa suurin osa tarkastelluista indikaattoritoteumista oli toteutunut paremmin kuin muissa rakennerahasto-ohjelman hankkeissa. Matkailualan yrityksissä on tapahtunut indikaattoreiden perusteella monenlaista kehitystä tavoitetasojen toteumien kuitenkin vaihdellessa. Rakennerahasto-ohjelman hankkeiden avulla uusia yrityksiä on syntynyt melko vähäisesti, vain puolet tavoitellusta määrästä. Kuitenkin jo olemassa olevissa yrityksissä on aloitettu onnistuneesti uutta liiketoimintaa ja saatu aikaan merkittävä määrä uusia työpaikkoja. Tutkimus- ja kehittämisinstituutioiden toteuttamiin kehittämishankkeisiin on rakennerahasto-ohjelmassa saatu osallistujia jopa tavoiteltua enemmän. Kehittämishankkeissa syntyneitä matkailua tukevia innovaatioalustoja ja innovaatioalustoissa kehitettyjä ja pilotoituja matkailualan tuotteita ja palveluita on myös saatu aikaan tavoiteltua enemmän. Suhteessa tavoitteisiin, matkailualan pk-yritysten saavutettavuutta on parannettu erittäin kattavasti.

Maaseutuohjelman kehittämishankkeilla on tuettu hyvin hankkeen aikaista työllistävyyttä, mutta uusia työpaikkoja niissä on syntynyt vähemmän. Maaseutuohjelman kehittämishankkeisiin ja aktivointitilaisuuksiin osallistuneiden organisaatioiden, yritysten ja muiden toimijoiden määrä on jäänyt tavoiteltua vähäisemmäksi, mutta koulutuksiin osallistuneiden määrä on toteutunut miltei suunnitellusti. Maaseutuohjelman kehittämishankkeissa on kehitetty uusia matkailutuotteita ja menetelmiä, laadittu ja päivitetty erilaisia matkailun kehittämissuunnitelmia sekä julkaistu matkailumateriaaleja. Vapaa-aika ja matkailuinvestoinneilla (investointihankkeet) on rakennettu, kunnostettu tai varustettu merkittävä määrä maaseudun rakennuksia, joiden pohjalta matkailuelinkeinojen kasvulle on luotu edellytyksiä. Toteutetuissa hankkeissa talkootyön merkitys on ollut huomattava. Toteutetut investointihankkeet ovat parantaneet ympäristöä, ja parantuneista palveluista hyötävän maaseutuväestön määrä on ollut huomattava. Maaseutuohjelman yritystukien työpaikkoja on syntynyt melko samalla tasolla kuin rakennerahasto-ohjelmassa. Vuodepaikkojen lukumäärää on maaseutuohjelman yritystukien avulla kehitetty onnistuneesti sekä

ympärivuotisten vuodepaikkojen osalta että kausikäytössä olevien vuodepaikkojen osalta. Liikevaihtoa on maaseutuohjelman yritystukien tukitoimenpiteiden vaikutuksesta kasvatettu matkailualan toimialoilla yli 65 miljoonalla eurolla, mutta elinkeinotoiminnan tuloksen parannus on jäänyt kolmannekseen tavoitellusta.

4.1 Rakennerahasto-ohjelma

Rakennerahasto-ohjelman indikaattoreiden osalta tähän selvitykseen poimittiin työn kannalta keskeisimmät tuotosindikaattorit EAKR-ohjelmasta. ESR:n osuus matkailualan rahoituksessa on vähäinen ja ESR:n indikaattorit soveltuvat huonosti matkailualan näkökulmasta tapahtuvaan indikaattoreiden tarkasteluun. ESR:n indikaattorit mittaavat muun muassa osallistuneita yrityksiä, eri työelämätilanteessa olevia, eri ikäluokkiin kuuluvia ja eri asemissa olevia henkilöosallistujia. Nämä indikaattorit eivät kuvaa matkailualan näkökulmasta informatiivisesti hankkeiden tuloksia tai niiden aikaansaamaa kehitystä. Tämän vuoksi niitä ei tässä selvityksessä käsitellä. EURA-järjestelmän sisältämät rakennerahasto-ohjelman kaikkien hankkeiden indikaattoreiden toteumat, joihin tässä selvityksessä esitetyt vertailut perustuvat, on esitetty liitteessä 1.

Tarkasteltaessa matkailuhankkeissa asetettuja rakennerahasto-ohjelman indikaattoritietojen hakuvaiheessa asetettuja tavoitteita ja hankkeen päättymisen jälkeen raportoituja toteumatietoja, voidaan toteumatasojen todeta olevan vaihtelevia, mutta yleiskuva on positiivinen (taulukko 19). Uutta yritystoimintaa matkailualalle vaikuttaa tuen avulla syntyneen vähäisesti, joskaan tavoitteetkaan eivät indikaattorin CO05 (Uudet tuella aikaansaadut yritykset) suhteen ole olleet määrällisesti suuria. Olemassa olevissa yrityksissä sen sijaan on saatu aikaiseksi liikevaihdon ja henkilöstön lisäystä, edistetty vähähiilisyttä, aloitettu vientiä tai laajennuttu uudelle vientimarkkina-alueelle sekä käynnistetty TKI-toimintaa tai TKI-yhteistyötä. Olemassa olevien yritysten kehittämisen tavoitteiden saavuttaminen on ollut edellä mainittujen indikaattoreiden osalta vaihtelevaa tavoitteiden toteumien vaihdella 46 prosentin ja 98 prosentin välillä. Niiden yritysten määrä, joiden tavoitteena on ollut kehittää hankkeen avulla uusi tai merkittävästi parannettu tuote markkinoille, on jäänyt tavoiteltua pienemmäksi. Sen sijaan sellaisten start up -yritysten määrä, joilla on merkittävät valmiudet uuden tuotteen, palvelun tai tuotantomenetelmän kehittämiseen, on toteutunut matkailuhankkeissa tavoitellusti, samoin kuin yritysten avoimen tiedon ja rajapintojen avulla toteuttamien uusien sovelluksien määrä.

Tutkimus- ja kehittämisinstituutioiden hankkeisiin on osallistunut yrityksiä yli tavoitellun määrän. Myös uusia innovaatioalustoja on syntynyt yli tavoitetason, ja innovaatioalustoissa on kehitetty ja pilotoitu tuotteita ja palveluita liki puolistoistakertainen määrä asetettuihin tavoitteisiin nähden.

Huomionarvoista on, että suurin osa (14 indikaattoria) tarkastelluista matkailuhankkeiden indikaattoritoteumista oli toteutunut paremmin, kuin muissa rakennerahastohankkeissa keskimäärin. Useat matkailuhankkeiden indikaattoritoteumat olivat jopa huomattavasti muiden rakennerahastohankkeiden tasoa korkeammat. Kahden indikaattorin CO05 (Uudet tuella aikaansaadut yritykset) ja 7 (Pk-yritykset, joissa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys) toteumat olivat rakennerahasto-ohjelman hankkeiden keskimääräisellä indikaattoreiden tasolla. Indikaattorien 11 (Pk-yritykset hankkeessa, jossa keskeinen tavoite yritysten kasvu ja kansainvälinen liiketoiminta) ja 24 (Yhdyskuntien vähähiilisyttä edistävät uudet ratkaisut) toteumatasot olivat puolestaan yleistä rakennerahastohankkeiden tasoa alhaisemmat. Indikaattoreiden 11 ja 24 toteumien voidaan kuitenkin todeta tästä huolimatta olleen hyvällä tasolla, sillä indikaattoritoteutumia on saatu merkittävä määrä aikaiseksi myös asetettuihin tavoitteisiin suhteutettuna.

Taulukko 19. EAKR:n vuosina 2014-2020 matkailuhankkeissa raportoidut tuotosindikaattoreiden tavoite- ja toteumatiedot. (Lähde: EURA 2014-järjestelmä)

Indikaattori	Tavoite	Toteuma	Toteuma %
CO05 Uudet tuella aikaansaadut yritykset	70	35	50 %
6 Pk-yritykset, jotka aloittavat uuden liiketoiminnan	100	87	87 %
7 Pk-yritykset, joissa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys	649	301	46 %
CO08 Uudet tuella aikaansaadut työpaikat yrityksissä	1 258	888,9	71 %
8 Vähähiilisyttä edistävät yritykset	314	309	98 %
11 Pk-yritykset hankkeessa, jossa keskeinen tavoite yritysten kasvu ja kansainvälinen liiketoiminta	1 909	1 727	90 %
12 Pk-yritykset, jotka aloittavat viennin tai laajentavat uudelle vientimarkkina-alueelle	635	548	86 %
25 Uudet tuella aikaansaadut t&k&i -työpaikat	50	31,5	63 %
15 Tutkimus- ja kehittämisinstituutioiden vetämään hankkeeseen osallistuneet yritykset	1 023	1 411	138 %
16 Yritykset, jotka käynnistävät t&k&i-toiminnan tai t&k&i-yhteistyön	367	225	61 %
17 Uudet innovaatioalustat	74	81	109 %
18 Innovaatioalustoissa kehitetyt ja pilotoidut tuotteet tai palvelut	189	270	143 %
CO28 Yritykset, jotka kehittävät uuden tai merkittävästi parannetun tuotteen markkinoille (tuote on uusi markkinoilla)	199	118	59 %

Indikaattori	Tavoite	Toteuma	Toteuma %
C029 Yritykset, jotka kehittävät uuden tai merkittävästi parannetun tuotteen markkinoille (tuote on uusi yrityksille)	268	120	45 %
21 Start-up yritykset, joilla on merkittävät valmiudet uuden tuotteen, palvelun tai tuotantomenetelmän kehittämiseen	55	51	93 %
22 Yritysten avoimen tiedon ja rajapintojen avulla toteuttamat uudet sovellukset	98	106	108 %
24 Yhdyskuntien vähähiilisyttä edistävät uudet ratkaisut	36	25	69 %
10 (1.2.) Pk-yritykset, joiden saavutettavuus on parantunut	12	256	2 133 %

4.2 Maaseutuohjelma

Maaseutuohjelman matkailuhankkeiden indikaattoreiden tavoite- ja toteumatiedot on esitetty erillisinä taulukoina matkailualan kehittämishankkeista (taulukko 20) ja yritystuista (taulukko 21). Maaseutuohjelman matkailuhankkeiden indikaattoreiden toteumat vaihtelevat indikaattoriokohtaisesti. Toteumatasoon vaikuttaa osaltaan myös hankkeiden hakuvaiheen tavoitetasojen asetannan realistisuus ja tavoitteellisuuden taso, sillä tavoitteet ovat hankkeissa tai yrityksissä itse asetettuja. Näitä tavoitteita ei tule sekoittaa koko maaseutuohjelman indikaattoreiden tavoitetasoihin.

Kehittämishankkeet

Toteutettujen kehittämishankkeiden vaikutuksella syntyviksi tavoitelluista uusista yrityksistä vain noin viidennes on toteutunut. Hankkeiden tuloksena syntyneitä työpaikkoja on 37, mutta huomionarvoista on, että työpaikkojen syntymistä ei ole kehittämishankkeissa asetettujen indikaattoritavoitteiden muodossa tavoiteltu. Hankkeisiin osallistuneita yrityksiä ja muita toimijoita on ollut noin puolet tavoitellusta määrästä. Kehittämishankkeissa on muun muassa kehitetty uusia tuotteita ja menetelmiä, kehitetty uusia yritysten yhteisiä palveluita ja tuotteita, pidetty info- ja esittelytilaisuuksia sekä julkaistu erilaisia materiaaleja. Koulutuksiin osallistuneiden lukumäärä on toteutunut pitkälti suunnitellusti, vaikka tavoiteltujen koulutuspäivien lukumäärä on jäänyt vain noin viidennekseen tavoitellusta. Yritysten yhteisten uusien palveluiden tai tuotteiden määrä on niin ikään jäänyt vain noin kolmannekseen tavoitellusta.

Vapaa-aika- ja matkailuinvestoinneilla rakennettuja, kunnostettuja tai varustettuja rakennuksia on raportoitu 1 883 kappaletta, mikä vastaa 42 prosenttia tavoitellusta määrästä. Lähes yksinomaan investointihankkeiden myötä tehdyt ympäristöä parantavat toimet sen sijaan ovat toteutuneet lähestulkoon täysimääräisesti asetettujen tavoitteiden mukaisesti.

Hankkeisiin osallistuneita organisaatioita ja aktivointitilaisuuksiin osallistuneita organisaatioita on indikaattoreiden toteumatietojen valossa saatu mukaan noin 60–70 prosenttia tavoitellusta määrästä, ja investointihankkeet ovat olleet hankkeiden osallistujien määrän kannalta merkittävässä roolissa. Investointihankkeilla on myös merkittävä hankkeiden aikainen työllistävä vaikutus, joskin työllistyneiden määrä on jäänyt noin kolmannekseen tavoitellusta. Vapaa-aika- ja matkailuinvestointien myötä parantuneista palveluista hyötывän maaseutuväestön määrä on huomattava, vaikka sen on arvioitu hakuvaiheessa olevan miltei puolet suurempi.

Taulukko 20. Maaseutuohjelman vuosien 2014–2020 matkailualan kehittämishankkeiden indikaattoreiden tavoite- ja toteumatiedot. (Lähde: Hyrrä-järjestelmä)

Indikaattori	Tavoite	Toteuma	Toteuma %
Aktivointitilaisuuksiin osallistuneiden määrä yht.	116 272	75 881	65 %
Hankkeen aikana työllistyneiden määrä yht.	2 482	876	35 %
Hankkeen tuloksena syntyneiden työpaikkojen lukumäärä, yht.	-	37	
Hankkeen vaikutuksesta syntyneet uudet yritykset	509	112	22 %
Hankkeeseen osallistuvat organisaatiot	5 124	3 636	71 %
Hankkeessa kehitetyt uudet tuotteet ja menetelmät	3 725	1 427	38 %
Hankkeessa mukana olevien yritysten määrä	16 012	8 099	51 %
Hankkeessa mukana olleiden muiden toimijoiden määrä	11 823	6 553	55 %
Julkaistun materiaalin (sis. verkkojulkaisut) lukumäärä	147	85	58 %
Koulutukseen osallistuneiden henkilöiden lukumäärä yht.	519	458	88 %
Koulutuspäivien lukumäärä	903	195	22 %
Laaditut ja päivitettyt suunnitelmat	897	497	55 %
Parantuneista palveluista hyötывän maaseutuväestön määrä	10 989 158	5 674 812	52 %
Rakennetut/kunnostetut/varustetut rakennukset ja rakennelmat	4 511	1 883	42 %
Tuettujen esittelytilaisuuksien (demonstraatio) lukumäärä	44	14	32 %
Tuettujen infotilaisuuksien lukumäärä	352	61	17 %
Tuetussa hankkeessa tehdyt talkootyötunnit	1 255 587	530 001	42 %
joista yli tavoitetason olevat talkootyötunnit	71 730	153 477	214 %
Ympäristöä parantavat toimet	2 467	2 355	95 %
Yritysten yhteisten uusien palveluiden / tuotteiden määrä	2 743	895	33 %

Yritystuet

Maaseutuohjelman yritystukien indikaattorit mittaavat hyvin matkailualan näkökulmasta keskeisiä yritystukien tuloksia. Työpaikkoja matkailualan yrityksiin on yritystukien avulla saatu aikaan 777 kappaletta, joka on 68 prosenttia tavoitellusta määrästä. Liikevaihtoa on tukitoimenpiteiden vaikutuksesta kasvatettu yli 65 miljoonalla eurolla, mutta elinkeinotoiminnan tulosta on yrityksissä raportointihetkellä parannettu vain hieman alle kolmanneksen tavoitellusta. Vuodepaikkojen määrät ovat toteutuneet ympärivuotisten vuodepaikkojen osalta miltei tavoitellusti, ja kausikäytössä olevien vuodepaikkojen määrä on toteutunut yli tavoitetason. Heikoiten toteutunut indikaattori yritystukien osalta on matkailutuotteiden ja -palveluiden määrä, joita on saatu aikaan neljännes tavoitellusta määrästä. Majoitusvuorokausien määrät, ohjelmanpalveluiden asiakasvuorokaudet ja ohjelmanpalveluiden vierailijoiden määrät ovat toteutuneet tavoitetasoihin nähden 41–57 prosentin välillä (taulukko 21).

Taulukko 21. Maaseutuohjelman vuosien 2014–2020 matkailualan yritystukien indikaattoreiden tavoite- ja toteumatiedot. (Lähde: Hyrrä-järjestelmä)

Indikaattori	Tavoite	Toteuma	Toteuma %
Työpaikat yht	1 135	777	68 %
Liikevaihdon lisäys	111 847 943	65 602 653	59 %
Elinkeinotoiminnan tuloksen parannus	22 435 551	6 797 479	30 %
Ympärivuotiset vuodepaikat	4 791	4 467	93 %
Kausikäytössä olevat vuodepaikat	2 938	3 260	111 %
Matkailutuotteet/palvelut	111 947	27 936	25 %
Majoitusvuorokaudet	491 611	240 693	49 %
Ohjelmanpalveluiden asiakasvuorokausia	108 415	44 310	41 %
Ohjelmanpalveluiden vierailijoita	819 151	467 543	57 %

5 Koronarahoituksen kohdentuminen matkailualalle

Kansainvälinen koronapandemia on vaikuttanut merkittäväällä tavalla matkailualan organisaatioiden toimintaedellytyksiin alkuvuodesta 2020 alkaen. Asetetut rajoitustoimenpiteet ovat rajoittaneet matkailualan yritysten liiketoimintamahdollisuuksia ja kansainvälistä matkailua merkittävästi. On arvioitu, että vuonna 2021 koronakriisi leikkaa ulkomaisten matkailijoiden kulutuksesta Suomessa noin 70–80 prosenttia eli 3,8–4,3 miljardia euroa⁶. Valtio on kohdistanut vuoden 2020 maaliskuun jälkeen alkaneen kriisin häiriötilanteen hoitoon rahoitusta, jota on kohdistunut merkittävässä määrin myös matkailualan toimijoille. Tässä luvussa on esitetty tietoja koronatukien kohdentumisesta matkailualalle toimialoitain ja alueellisesti vuoden 2020 aikana. On huomioitava, että vuoden 2020 jälkeen erilaisista rahoituslähteistä on kanavoitunut lisää rahoitusta matkailualalle.

Tärkeimmät nostot koronarahoituksen kohdentumisesta matkailualalle vuonna 2020

- Vuonna 2020 matkailualalle kohdistui koronarahoitusta yhteensä noin 263 miljoonaa euroa.
- Rahoituksesta merkittävä osa kohdistui Uudellemaalle (noin 41 prosenttia rahoituksesta). Seuraavaksi eniten rahoitusta kohdentui Lappiin, Pirkanmaalle ja Varsinais-Suomeen.
- Merkittävä osa koronarahoituksesta on kohdentunut ravitsemistoiminnan alalle. Seuraavaksi eniten koronarahoitusta kohdistettiin hotelleille ja muuhun majoitustoimintaan sekä matkanjärjestäjien ja varauspalveluiden toimintaan.

⁶ Koronapandemian vaikutukset Suomen matkailukysyntään – kehitysarviot (2021) Työ- ja elinkeinoministeriö, Visit Finland, Tilastokeskus, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry ja Suomen Matkailualan liitto SMAL ry.

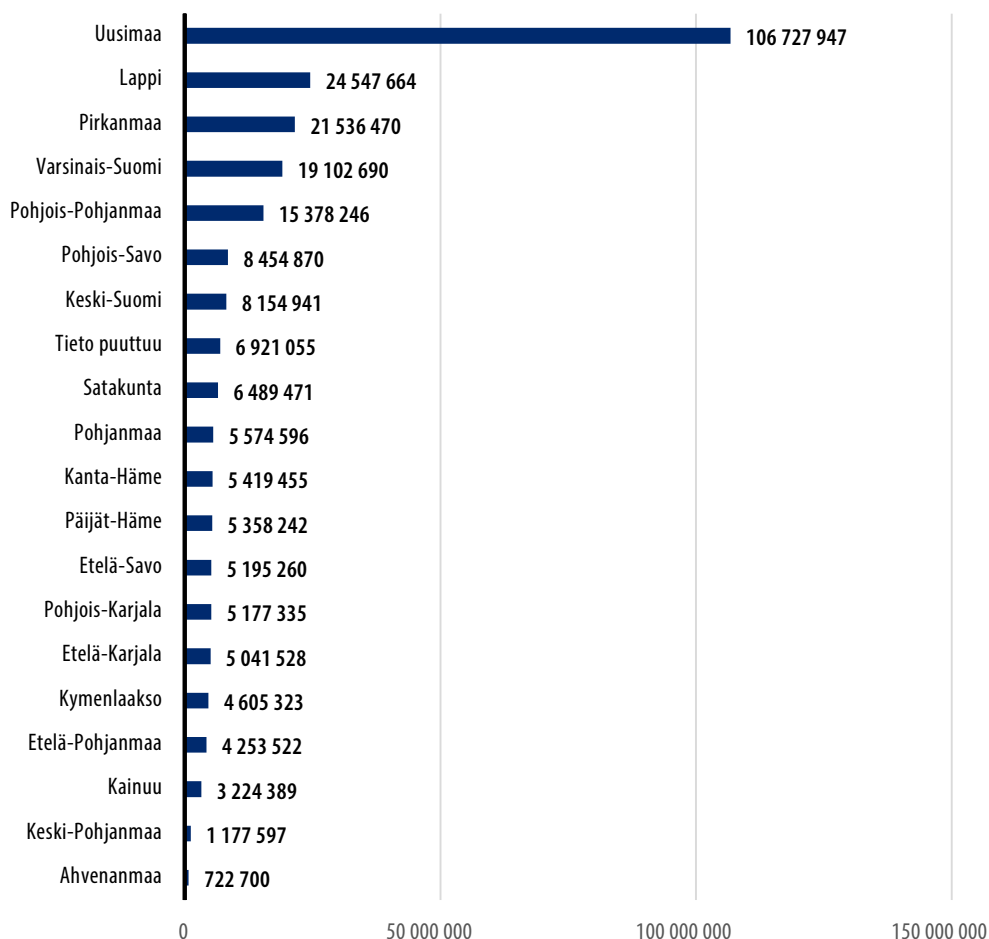
- Kokonaisuutena erityyppiset koronatuot ovat olleet matkailualan toimijoille tärkeä tuki korona-ajanjakson aikana. Erityisesti rahoitusta saaneille pk-yrityksille tuki on ollut tärkeä väline selviytymiseen. Koronatuilla on myös kyetty kehittämään matkailua hiljaisena aikana.

Matkailualalle kohdistui vuonna 2020 yhteensä noin 263 miljoonaa euroa erityyppisiä koronapandemian myötä käyttöön otettuja tukia. Rahoitusmäärältään suurimmat tukimuodot olivat Business Finlandin rahoitus liiketoiminnan häiriötilanteisiin (noin 73,6 miljoonaa euroa, yhteensä 1 877 matkailualan yritykselle) sekä ravitsemistoiminnan joukkomaksatus (hyvitys toiminnan rajoittamisesta), jota maksettiin yhteensä noin 72 miljoonaa euroa 6 972 ravitsemisalalan yritykselle. Joukkomaksatusten lisäksi ravitsemistoiminnan yrityksille maksettiin korvauksia yritysten uudelleentyöllistämisen tukemiseen (noin 23,6 miljoonaa euroa) sekä korvauksia ravitsemistoiminnan rajoittamisen hyvittämisestä (noin 26 miljoonaa euroa). ELY-keskusten markkina- ja tuotantohäiriötukia myönnettiin yhteensä noin 36,5 miljoonaa euroa 3 156 matkailualan yritykselle. Valtiokonttorin kustannustukia jaettiin kaikkiaan 933 matkailualan yritykselle yhteensä noin 30,1 miljoonaa euroa.

Kolme koronatukimuotoa oli kohdennettu kokonaisuudessaan ravitsemistoiminnan alalle. Näitä olivat korvaus ravitsemisalalan yritysten uudelleentyöllistämisen tukemisesta ja korvaus ravitsemisalalan toiminnan rajoittamisen hyvittämisestä ja ravitsemistoiminnan alan joukkomaksatus (hyvitys toiminnan rajoittamisesta). Koronatuot kohdistuivat kolmea suurinta tukea saanutta toimialaa tarkastelemalla myös muiden tukien osalta vahvasti ravitsemistoiminnan alalle. Ravitsemistoiminnan jälkeen muut eniten tukea saaneet toimialat olivat hotellit ja muu majoitustoiminta sekä matkanjärjestäjien ja varauspalveluiden toiminta.

Kuviossa 8 on esitetty maakunnittain ELY-keskusten myöntämän yrityksen kehittämisavustuksen, Business Finlandin liiketoiminnan häiriötilannerahoituksen, Valtiokonttorin kustannustuen sekä ravitsemistoiminnan alan yrityksille suunnattujen korvausten kokonaismäärä.

Kuvio 8. Koronatukien kohdentuminen matkailualan yrityksille maakunnittain vuonna 2020, euroa.
(Lähde: ELY-keskukset, Business Finland, Valtiokonttorin tietorekisteri ja KEHA-keskus)

Alueellisesti matkailualalle myönnettyt koronatuot kohdentuivat kaikkien tukien osalta selkeästi Uudellemaalle (41 prosenttia kokonaisrahoituksesta). Jokaisen tukimuodon kohdalla Uudenmaan osuus oli suurin, vaihdellen 25–51 prosentin välillä. Toiseksi ja kolmanneksi eniten rahoitusta kohdentui kaikissa tukimuodoissa Lappiin, Pirkanmaalle tai Varsinais-Suomeen. Odotusten mukaisesti tukia on kohdistunut matkailualalla eniten niihin maakuntiin, joissa myös alan toimijoiden ja henkilöstön määrä on suurin.

Selvityksessä tehtyjen haastattelujen mukaan erityyppiset koronatuot ovat olleet matkailualantoimijoille tärkeä tuki ajanjakson aikana. Erityisesti pk-yrityksille tuki on ollut tärkeä väline selviytymiseen. Liiketoiminnan rajoittamiseen liittyvät toimet sekä erityisesti ulkomaisen matkailun romahdus ovat vähentäneet merkittävästi matkailuyritysten liiketoiminnan tuloja. Tällaisessa tilanteessa yritysten toimintaa on ollut haasteellista pitää yllä. Koronatuilla välttämättömien kustannusten hoitamiseen on saatu tukea ja mahdollistettu

usean toimijan kohdalla paremmat edellytykset liiketoiminnan jatkuvuudelle. Myös Suomen Teollisuussijoituksen ja Finnveran lainoilla ja takauksilla on vaikutettu yritysten selviytymiseen ja investointien jatkuvuuteen korona-aikana. Haastatteluiden perusteella koronatuilla on kyetty kehittämään matkailua koronapandemian tuomana hiljaisempaa aikana. Tuet ovat mahdollistaneet kehittämistoimia sekä liiketoiminnan, tuotteiden ja palvelujen suunnittelua, joiden kautta matkailualan toimijoiden valmiuksia uuteen kasvuun on parannettu

Seuraavassa on esitelty tarkemmin erilaisia koronarahoituslähteitä sekä näiden kohdentumista matkailualalle.

5.1 ELY-keskusten myöntämä yrityksen kehittämisavustus koronavirusepidemiasta aiheutuneissa markkina- ja tuotantohäiriöissä

ELY-keskusten myöntämällä yritysten kehittämisavustuksilla on voinut toteuttaa kehittämistoimenpiteitä ja tilanneanalyysjä koronapandemiasta aiheutuneissa markkina- ja tuotantohäiriöissä. Avustuksilla pyrittiin tukemaan yrityksiä pandemian aiheuttamien haitallisten vaikutusten minimoimisessa sekä kannustamaan yrityksiä työllistämiseen.

Tilanneanalyysillä voitiin selvittää ja suunnitella liiketoimintaa poikkeustilanteessa, uusia liiketoimintoja sekä suunnitella tuotannon ja palvelujen organisoimista koronatilanteessa ja sen jälkeen. Kehittämistoimenpiteet olivat laajempia kokonaisuuksia, joilla voitiin suunnata liiketoimintaa uudelleen, kehittää alihankintaverkostoja, organisoida tuotantoa uudelleen, kehittää tuotteita ja palveluita sekä vahvistaa osaamista. Tilanneanalyysiin avustuksen maksimimäärä oli 10 000 euroa ja kehittämistoimenpiteisiin 100 000 euroa. ELY-keskusten markkina- ja tuotantohäiriötuet oli tarkoitettu yrityksille, joissa työskenteli hakemuksen jättämishetkellä enintään viisi henkilöä. Yksinyrittäjät eivät olleet oikeutettuja tukeen.

Kokonaisuutena avutuksia on myönnetty noin 36,5 miljoonaa euroa 3 156 matkailualan yritykselle. Kehittämistoimenpiteisiin myönnettiin yhteensä noin 21,6 miljoonaa euroa ja tilanneanalyysiin noin 15 miljoonaa euroa.

Taulukko 22. Rahoitustiedot ELY-keskusten myöntämästä yrityksen kehittämisavustuksesta avustustyypeittäin matkailualan yrityksille vuonna 2020. (Lähde: ELY-keskukset)

Päätöksen tukityyppi	Lkm (y-tunnus)	Myönnetty avustus
Kehittämistoimenpide	776	21 587 862
Tilanneanalyysi	2 380	14 931 878
Kaikki yhteensä	3 156	36 519 740

Maakunnittain tarkasteltuna yritysten kehittämisavustuksia on myönnetty eniten Uudellemaalle (25,8 prosenttia), Lappiin (13,7 prosenttia), Varsinais-Suomeen (8,1 prosenttia) ja Pohjois-Pohjanmaalle (7,5 prosenttia). Näissä maakunnissa on myös merkittävä määrä matkailualan toimijoita.

Toimialoittain tarkasteltuna yritysten kehittämisavustuksia on myönnetty eniten ravitsemistoiminnan yrityksille, joille on kohdistunut noin 56 prosenttia kaikista matkailualalle myönnettyistä avustuksista. Ravitsemisalalan yritykset ovat yritysmäärältään ja henkilöstöltään suurin tarkastelluista toimialoista. Seuraavaksi eniten rahoitusta on myönnetty hotelleille ja muille majoitusliikkeille sekä varaus- ja matkaoppaidenpalveluihin.

Taulukko 23. ELY-keskusten kehittämisyavustuksen kohdentuminen toimialoittain matkailualalla vuonna 2020. (Lähde: ELY-keskukset)

Hankkeen toimiala	Lkm (y-tunnus)	Myönnetty avustus
Ravintolat ja vastaava ravitsemistoiminta	2 121	20 602 103
Hotellit ja vastaavat majoitusliikkeet	194	3 331 542
Varauspalvelut, matkaoppaiden palvelut ym.	155	2 665 606
Lomakylät, retkeilymajat yms. majoitus	120	1 743 606
Muu huvi- ja virkistystoiminta	137	1 710 744
Matkatoimistojen toiminta	70	1 585 292
Muu majoitus	98	1 295 869
Pitopalvelu	101	1 110 948
Matkanjärjestäjien toiminta	67	1 045 460
Leirintäalueet, asuntovaunu- ja matkailuvaunuaueet	42	551 190
Huvi- ja teemapuistojen toiminta	20	451 190
Kylpylaitokset, saunat, solariumit yms. palvelut	31	426 190
Kaikki yhteensä	3 156	36 519 740

5.2 Business Finlandin rahoitus liiketoiminnan häiriötilanteisiin

Business Finlandin myöntämiä tukimuotoja ovat olleet esiselvitys liiketoiminnan häiriötilanteissa ja kehitysrahoitus liiketoiminnan häiriötilanteissa. Rahoitus suunnattiin eri toimialojen pk- ja midcap-yrityksille, joilla oli ennen koronakriisin aiheuttamaa erikoistilannetta edellytykset kannattavaan liiketoimintaan Suomessa tai kansainvälisesti. Koronahäiriötukea pystyivät pääsääntöisesti saamaan 6–250 henkilöä työllistävät yritykset sekä midcap-yritykset.

Esiselvityksellä yritykset saattoivat selvittää ja suunnitella itselleen uusia liiketoimintoja. Lisäksi yritykset saattoivat selvittää korvaavia toimitusketjuja ja kehittää tuotannon ja työn tekemisen uudelleenorganisoinnista koronan aiheuttamassa häiriötilanteessa ja sen jälkeen. Rahoitus oli suuruudeltaan enintään 10 000 euroa.

Kehitysrahoituksella yrityksiä tuettiin kehittämistoimenpiteisiin, joita yritys oli tunnistanut joko esiselvityksen toteutuksessa tai muussa omassa toiminnassaan. Tavoitteena rahoituksella oli tukea uusia tuotteisiin tai tuotantoon liittyviä ratkaisuja, jotka parantavat yrityksen liiketoiminnan edellytyksiä koronan aiheuttamassa häiriötilanteessa ja sen jälkeen. Rahoituksen suuruus oli enintään 100 000 euroa.

Valtaosa matkailualalle myönnetystä noin 73,6 miljoonan euron rahoituksesta on ollut kehitysrahoitusta (64 miljoonaa euroa) liiketoiminnan häiriötilanteissa. Yhteensä 1 877 matkailualan yritystä sai tukea. Rahoitus on lähes kokonaisuudessaan kohdistunut pieniin yrityksiin, joille se oli myös kohdennettu. Mikrokokoisille yrityksille rahoitusta on kohdistunut noin 43 miljoonaa. Pk-yrityksiin rahoitusta on kohdistunut noin 30 miljoonaa euroa.

Taulukko 24. Business Finlandin ns. koronarahoituksen suuruus tukimuodoittain sekä rahoituksen jakautuminen eri kokoisille matkailualan yrityksille vuonna 2020. (Lähde: Business Finland)

Rahoituspalvelu	Kokoluokka	Yritysten lkm	Rahoitus
Esiselvitys liiketoiminnan häiriötilanteissa	Keskisuuri	20	198 000
	Mikro	756	7 537 856
	Pieni	189	1 862 012
Esiselvitys liiketoiminnan häiriötilanteissa Summa		965	9 597 868
Kehitysrahoitus liiketoiminnan häiriötilanteissa	Keskisuuri	36	3 223 681
	Mikro	563	35 740 876
	Tieto puuttuu	1	86 000
	Pieni	307	24 528 253
	Suuri	4	386 360
	Suuri midcap	1	100 000
Kehitysrahoitus liiketoiminnan häiriötilanteissa Summa		912	64 065 170
Kaikki yhteensä		1 877	73 663 038

Maakunnittain tarkasteltuna valtaosa Business Finlandin liiketoiminnan häiriötilanteiden rahoituksesta on kohdistunut Uudellemaalle, jonka osuus myönnetystä rahoituksesta on 40,7 prosenttia. Seuraavaksi eniten rahoitusta on kohdentunut Lappiin (10,7 prosenttia), Varsinais-Suomeen (8,0 prosenttia), Pirkanmaalle (7,6 prosenttia), ja Pohjois-Pohjanmaalle (6,8 prosenttia).

Toimialoittain tarkasteltuna Business Finlandin tukia on kohdistunut selkeästi eniten erilaisille ravitsemistoiminnan yrityksille (ravintoloille, kahvila-ravintoloille jne.). Ravitsemistoiminnan alalle on kohdistunut noin 60 prosenttia kokonaisrahoituksesta. Myös hotellit (noin 8,4 miljoonaa euroa) ja varauspalvelut (noin 6 miljoonaa euroa) ovat hakeneet ja saaneet rahoitusta merkittäviä määriä.

Taulukko 25. Business Finlandin koronarahoituksen jakautuminen toimialoittain matkailualalla vuonna 2020. (Lähde: Business Finland)

Toimiala	Yritysten lkm	Rahoitus
Ravintolat	777	30 257 652
Kahvila-ravintolat	283	9 580 089
Hotellit	146	8 474 107
Varauspalvelut, matkaoppaiden palvelut ym.	146	6 018 390
Muulla luokittelematon hui- ja virkistystoiminta	94	3 475 454
Kahvilat ja kahvibaarit	90	2 944 966
Matkatoimistojen toiminta	51	2 410 556
Pitopalvelu	55	1 634 097
Matkanjärjestäjien toiminta	32	1 468 292
Muulla luokittelematon majoitustoiminta	29	1 131 766
Motellit, matkustajakodit ja vastaavat majoitusliikkeet	31	1 056 832
Lomakylät yms. majoitus	23	1 006 226
Hiihto- ja laskettelukeskukset	16	933 847
Lomamökkien vuokraus	17	792 293
Kylpylaitokset, saunat, solariumit yms. palvelut	15	628 000
Olut- ja drinkkibaarit	27	585 914
Ruokakioskit	18	475 012
Leirintäalueet, asuntovaunu- ja matkailuvaunualueet	18	435 120
Maatilamatkailu, bed and breakfast	9	354 425
Kaikki yhteensä	1 877	73 663 038

5.3 Valtiokonttorin kustannustuki

Valtiokonttorin kustannustuki on kohdistettu yrityksille, joiden liikevaihto on pudonnut koronapandemian vuoksi ja joilla on vaikeuksia selvitä joustamattomista kustannuksista ja palkkakuluista. Tuen tarve ja määrä arvioidaan koronaepidemian aiheuttaman liikevaihdon menetyksen perusteella. Keskeisin tavoite tukimuodolla on tukea yritysten selviämistä ja toiminnan jatkuvuutta koronapandemian yli. Yritysten lisäksi myös säätiöt ja yhdistykset ovat voineet hakea kustannustukea. Tuki ei ole toimialakohdennattua, mutta tietyt toimialaluokat on rajattu tuen kriteerien ulkopuolelle. Kokonaisuutena Valtiokonttorin kustannustukea on myönnetty vuosina 2020–2021 yli 600 miljoonaa euroa eri toimialoille.

Valtiokonttorin kustannustukea on jaettu kaikkiaan 933 matkailualan yritykselle yhteensä noin 30,1 miljoonaa euroa. Rahoitusta on kohdistunut vuonna 2020 erityisesti majoitus-toimintaan, yhteensä yli 13 miljoonaa euroa eli noin 43 prosenttia matkailualan rahoituksesta. Matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toimintaan rahoitusta on kohdistunut vajaat 6 miljoonaa euroa, eli noin 19 prosenttia ja ravitsemisalalle vajaat 5 miljoonaa euroa, eli noin 16 prosenttia rahoituksesta. Urheilutoiminnan sekä hivi- ja virkistyspalveluiden toimialalle rahoitusta on myönnetty hieman alle 5 miljoonaa euroa ja sen osuus rahoituksesta oli alle 15 prosenttia. On huomioitava, että vuoden 2021 osalta tukivolyymi matkailualalle kasvoi selvästi noin 140 miljoonaan euroon. Vuonna 2021 rahoitus kohdistui vahvemmin erityisesti ravitsemisalalle. Valmisteilla olevassa kustannustuen viidennessä haku- kierroksessa tuki aiotaan kohdistaa erityisesti matkailu-, ravintola- ja tapahtuma-alan yrityksille⁷.

Taulukko 26. Valtiokonttorin kustannustuen jakautuminen matkailun toimialoille vuonna 2020. (Lähde: Valtiokonttorin tietorekisteri)

Toimiala, 2-numerotaso	Toimiala, 5-numerotaso	Yritysten lkm.	Päätökselle maksettu
Kulttuuri- ja viihdetoiminta	Esittäviä taiteita palveleva toiminta	60	787 034
Kulttuuri- ja viihdetoiminta	Esittävät taiteet	35	1 181 052
Kulttuuri- ja viihdetoiminta	Taidelaitosten toiminta	2	44 809
Kulttuuri- ja viihdetoiminta	Taiteellinen luominen	17	322 310
Majoitus	Hotellit	156	12 018 267

⁷ <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/lakiluonnos-lausunnoille-kustannustuesta-uusi-hakukierros-suunnattu-ennen-kaikkea-majoitus-ravintola-ja-tapahtuma-aloille>

Toimiala, 2-numerotaso	Toimiala, 5-numerotaso	Yritysten lkm.	Päätökselle maksettu
Majoitus	Leirintäalueet, asuntovaunu- ja matkailuvaunualueet	7	94 758
Majoitus	Lomakylät yms. majoitus	16	458 920
Majoitus	Lomamökkien vuokraus	14	157 528
Majoitus	Maatilamatkailu, bed & breakfast	6	19 978
Majoitus	Motellit, matkustajakodit ja vastaavat majoitusliikkeet	26	248 248
Majoitus	Muualla luokittelematon majoitustoiminta	21	250 645
Majoitus	Retkeilymajat	2	15 827
Matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toiminta; varauspalvelut	Matkanjärjestäjien toiminta	21	1 462 130
Matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toiminta; varauspalvelut	Matkatoimistojen toiminta	56	2 052 960
Matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toiminta; varauspalvelut	Varauspalvelut, matkaoppaiden palvelut ym.	71	2 223 196
Muut henkilökohtaiset palvelut	Kylpylaitokset, saunat, solariumit yms. palvelut	6	121 919
Ravitsemistoiminta	Kahvila-ravintolat	72	558 003
Ravitsemistoiminta	Kahvilat ja kahvibaarit	9	79 591
Ravitsemistoiminta	Olut- ja drinkkibaarit	13	116 775
Ravitsemistoiminta	Pitopalvelu	31	248 373
Ravitsemistoiminta	Ravintolat	212	3 818 122
Ravitsemistoiminta	Ruokakioskit	5	23 979
Urheilutoiminta sekä huvi- ja virkistyspalvelut	Hiihto- ja laskettelukeskukset	19	1 657 883
Urheilutoiminta sekä huvi- ja virkistyspalvelut	Huvi- ja teemapuistojen toiminta	20	2 033 213
Urheilutoiminta sekä huvi- ja virkistyspalvelut	Muualla luokittelematon huvi- ja virkistystoiminta	36	932 745
Kaikki yhteensä		933	30 928 264

Maakunnittain tarkasteltuna kustannustukia on kohdistunut ylivoimaisesti eniten Uudellemaalle, jonka osuus kustannustuista on lähes 51 prosenttia. Seuraavaksi eniten tukea on kohdistunut Lappiin (15,7 prosenttia) ja Pirkanmaalle (6,5 prosenttia). Muiden maakuntien osuus jää huomattavasti näitä kolmea maakuntaa pienemmäksi Pohjois-Pohjanmaan (6,0 prosenttia) ja Varsinais-Suomen (5,5 prosenttia) kuitenkin erottuessa selkeimmin lopuista maakunnista. Tuki on kohdistunut erityisesti niihin maakuntiin, joissa matkailualan toimijoiden määrä on suurin.

5.4 Korvaukset ravitsemistoiminnan yrityksille

Ravitsemisalauksen tuen malliin määriteltiin kaksi toisiaan täydentävää osaa: tuki uudelleen työllistämiseen sekä hyvitykset toiminnan rajoittamisesta. Lisäksi hyvitykset toiminnan rahoittamisesta maksettiin kahdella periaatteella, joko suoraan yritykselle, tai joukkomaksatuksena suuremmalle yritysjoukolle.

Korvaus ravitsemistoiminnan yritysten uudelleentyöllistämisen tukemisesta

Uudelleen työllistämisen tuella kannustettiin ravitsemusalan toiminnan käynnistyessä työntekijän uudelleen työllistämiseen. Korvauksen maksatuksista vastasi ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA). Tuki kanavoitiin kohdenneustusti ravitsemistoiminnan yrityksille (pl. henkilöstöravintolat, joihin rajoitustoimet eivät kohdistuneet).

Vuonna 2020 korvausta ravitsemistoiminnan yritysten uudelleentyöllistämisen tukemiseen maksettiin yhteensä noin 23,6 miljoonaa euroa. Suuri osa, noin 45 prosenttia korvauksista, kohdistui Uudellemaalle. Toiseksi ja kolmanneksi eniten korvauksia on maksettu Pirkanmaalle (11,5 prosenttia) ja Varsinais-Suomeen (5,2 prosenttia). Näissä maakunnissa ravitsemistoiminnan yrityksiä on myös eniten.

Korvaus ravitsemistoiminnan rajoittamisesta

Korvaus ravitsemistoiminnan rajoittamisen hyvittämisestä on ollut tuki, jolla hyvitettiin rajoitustoimista seuranneita tulojen menetyksiä ja tuettiin yrityksiä joustamattomien kustannusten hoitamisessa. Hyvitystä ovat voineet saada sellaiset ravitsemistoiminnan yritykset, joiden 4.4.–31.5.2020 aikainen keskimyynti oli pienempi yritystoiminnan luonteen mukaisesti tarkasteltuna joko vuoden 2020 tammi-helmikuun tai vuoden 2019 huhti-toukokuun keskimyyntiin verrattuna. Hyvitys maksettiin joko suoraan yritykselle hakemuksen perusteella, joiden tiedot on esitetty tässä osiossa, tai niin sanottuna joukkomaksatuksena (seuraavassa osiossa). Tuki kanavoitiin kohdenneustusti ravitsemistoiminnan yrityksille (pl. henkilöstöravintolat, joihin rajoitustoimet eivät kohdistuneet).

Korvauksia ravitsemisalan toiminnan rajoittamisen hyvittämisestä on maksettu kaikkiaan noin 26 miljoonaa euroa. Eniten korvauksia on maksettu Uudellemaalle (28,6 prosenttia). Seuraavaksi eniten tukia on kohdentunut Lappiin (9,3 prosenttia), Pirkanmaalle (6,1 prosenttia), Keski-Suomeen (5,0 prosenttia) ja Pohjois-Pohjanmaalle (5,1 prosenttia). Tieto maakunnittaisesta kohdentumisesta puuttuu liki viiden miljoonan korvatus euron osalta.

Ravitsemistoiminnan joukkomaksatus (hyvitys toiminnan rajoittamisesta)

Joukkomaksatuksen periaatteena oli tehostaa vaikeassa tilanteessa tukien nopeaa kanavoitumista yrityksille. Joukkomaksatus suoritettiin Verohallinnolta saatujen yritysکوhtaisen arvonlisäverotietojen perusteella. Tällöin yrittäjältä ei edellytetty omia toimia. Tuki kanavoitiin kohdennetusti ravitsemistoiminnan yrityksille (pl. henkilöstöravintolat, joihin rajoitustoimet eivät kohdistuneet).

Matkailu- ja ravitsemisalan joukkomaksatuksessa on palautukset huomioiden maksettu 6 972 ravitsemisalan yritykselle yhteensä noin 72 miljoonaa euroa. Kolme eniten tukea saanutta maakuntaa ovat Uusimaa (47,8 prosenttia), Pirkanmaa (11,2 prosenttia) ja Varsinais-Suomi (8,4) prosenttia. Tuki on kohdistunut alueille, joissa matkailualan yrityksiä on eniten.

5.5 Alueiden matkailuelinkeinon elpymistä edistävätkehittämishankkeet sekä Suoma ry:n rahoitus

Vuonna 2020 hallitus kohdensi alueiden matkailuelinkeinon elpymistä edistäviin hankkeisiin vuoden 2020 neljännen lisätalousarvion mukaisesti 4 miljoonan euron määrärahan. Matkailun alueorganisaatioille ja vastaaville alueella laaja-alaisesti matkailua kehittäville toimijoille kohdennettiin rahoitushaku heinä–elokuussa 2020. Rahoitushaun teemat määriteltiin tukemaan matkailustrategian teemojen toteutumista alueilla. Hankkeilla tuettiin erityisesti alueiden mahdollisuuksia kehittää matkailua, vahvistaa alueensa matkailukehittämisen johtamista ja koordinoitua sekä tehostaa yhteistyötä kansallisen tason toimenpiteisiin. Hakuehdot täyttäneet hakemukset (89 kpl) arvioitiin työ- ja elinkeinoministeriön sekä rahoittavina viranomaisina toimivien Varsinais-Suomen liiton ja Etelä-Savon maakuntaliiton edustajien muodostamassa arviointiryhmässä hakuilmoituksessa määritettyjen kriteerien pohjalta. Rahoitettavaksi valittiin 28 hanketta eri puolilta maata. Hankkeet päättyivät vuoden 2021 loppuun mennessä.

Lisäksi edellä mainitussa neljännessä lisätalousarviossa vuonna 2020 kohdistettiin Suomen Matkailuorganisaatioiden yhdistys Suoma ry:lle työ- ja elinkeinoministeriön toimesta kotimaanmatkailun elpymisen tukemista varten 0,5 miljoonan euron rahoitus valtakunnallisen

kotimaanmatkailua edistävän kampanjan (100 syytä matkailla Suomessa -kampanja) toteuttamiseen.

5.6 Muita rahoituslähteitä

Edellä mainittujen rahoituslähteiden lisäksi matkailualan yritykset ovat voineet hakea koronapandemian tuomaan haasteelliseen tilanteeseen tukea, lainoja ja takauksia myös muista lähteistä.

Näitä ovat esimerkiksi olleet kuntien myöntämä yksinyrittäjien korona-avustus. Se on kohdistettu yksinyrittäjille ja myönnetään yksinyrittäjän liiketoiminnan harjoittamisesta johtuvien menojen kattamiseen. Tuen tavoitteena on turvata yksinyrittäjien liiketoiminta koronakriisin tuoman haasteellisen ajan yli. Tuen suuruus on 2000 euroa. Kunnat ovat voineet hakea tuen myöntämiseen työ- ja elinkeinoministeriöstä valtionavustusta.

Lisäksi Suomen Teollisuussijoitus Oy:n kautta matkailualan kasvuyritykset ja keskiuurat yritykset ovat voineet saada oman pääoman ehtoisia sijoituksia. Finnveran kautta taas matkailualan yritykset ovat voineet hakea takauksia pankkien myöntämiin lainoihin. Koronakriisin aikana Finnvera kotimaan rahoitusvaltuudet on nostettu 4,2 miljardista eurosta 12 miljardiin euroon.

6 Matkailun rahoituksen kohdentaminen ja kehittäminen haastattelututkimuksen ja työpajan pohjalta

Selvitykseen haastateltiin 34 henkilöä, jotka edustivat muun muassa rahoittajatahoja eri alueilta, matkailun kehittämisestä vastaavia ministeriöiden edustajia, matkailututkijoita sekä alueellisten matkailun kehittämissyhtiöiden edustajia. Haastatteluissa koottiin tietoa vuosien 2014–2020 keskeisistä matkailun kehittämisteemoista, matkailun rahoituksen kohdentumisesta ja hanketoiminnan sisällöistä, kehittämistoiminnan onnistumisista ja haasteista sekä julkisen rahoituksen ja hanketoiminnan koordinaation toimivuudesta ja koronarahoituksen kohdentumisesta ja merkityksestä tuen saajille. Lisäksi haastatteluissa kartoitettiin tietoja matkailun julkisen rahoituksen ja hanketoiminnan kehittämistarpeista ja kohdentamisesta jatkossa.

Hanke- ja rahoitustietojen analyysin ja haastatteluiden havaintoja sekä niihin pohjautuvia alustavia johtopäätöksiä esiteltiin ja täydennettiin työpajassa 14.10.2021. Työpajassa myös tarkennettiin matkailun rahoituksen ja kohdentamisen kehittämistarpeita sekä nostettiin esiin erilaisia ratkaisuehdotuksia kehittämistarpeisiin. Seuraavassa on esitetty yhteenvetoa haastatteluiden ja työpajan tuloksista erityisesti julkisen rahoituksen ja hanketoiminnan kehittämistarpeisiin sekä rahoituksen kohdentamisesta.

Rahoituksen kohdentaminen

Vuosina 2014–2020 matkailun rahoitusta ohjaavissa strategioissa ja linjauksissa on haastattelujen mukaan onnistuneesti nostettu esiin teemoja, joita haastatellut ovat pitäneet matkailun kehittämisen kannalta tärkeinä. Erityisesti kestävän matkailun ja matkailun digitalisaation edistäminen ovat tärkeitä teemoja, jotka ovat näkyneet haastatteluiden mukaan varsin hyvin myös rahoituksen kohdentamisessa. Haastattelujen mukaan menneellä ohjelmakaudella myös eri rahoituslähteiden rahoituksen kohdentamisteemat ovat vastanneet varsin hyvin matkailualan toimijoiden tarpeita. Haasteita ovat sen sijaan aiheuttaneet rahoitusinstrumenttien kriteerit, jotka eivät kaikilta osin mahdollista haluttuja toimenpiteitä, kuten esimerkiksi markkinointitoimenpiteitä.

Haastatteluissa ja työpajassa ei noussut esiin erityisiä tarpeita muuttaa 2014–2020 ohjelmakauden temaattisia painotuksia merkittävästi. Keskeisempää on tukea teemoihin

liittyvää pitkäjänteistä kehittämistyötä sekä tarkentaa painopisteiden alla mahdollisia uusia tarpeita. Esimerkiksi digitaalisuus ja kestävä matkailu teemoina ohjaavat tekemistä ja rahoitusta oikeisiin asioihin. Jatkossa kuitenkin muun muassa matkailun turvallisuutta pidetään tärkeänä ja vahvemmin huomioitavana kehittämisteemana, erityisesti koronapandemian vaikutuksesta. Myös kysynnän pirstaloituminen on asia, johon vastaaminen on syytä nostaa kehittämistyössä esille. Koronapandemian jäljiltä Suomen kohdistuvan kansainvälisen matkailun kasvun tukeminen on lähivuosina tärkeää, mikä tulisi huomioida myös kehittämistyössä.

Myös tiedon hyödyntämistä matkailun kehittämistoiminnassa pidetään tärkeänä. Haastatteluiden perusteella tietoa, kuten asiakastarpeden parempaa tunnistamista, voitaisiin hyödyntää vielä laajemmin ja vaikuttavammin matkailun kehittämistyössä. Lisäksi tietoa voitaisiin hyödyntää vielä vaikuttavammin myös yleisemmässä matkailun kehittämistyön suuntaamisessa ja siihen liittyvässä päätöksenteossa.

Haastatteluissa ja työpajassa tunnistettuja keskeisiä matkailun kehittämisteemoja:

- Kestävän ja vastuullisen matkailun kehittäminen (huomioiden laajasti ympäristönäkökulmat sekä sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen kestävyys)
- Digitaalisuus
- Toimintaympäristön kehittäminen ja saavutettavuus
- Alan toimijoiden sisäinen ja ulkoinen verkostoituminen
- Ympärivuotisuus
- Kansainvälinen markkinointi (Suomi-brändi) ja kansainvälisten matkailijoiden houkuttelu Suomeen (koronan jäljiltä)
- Matkailualan toimijoiden osaamisen ja kyvykkyyden parantaminen eri teemoissa (erityisesti myyntiosaaminen ja digitaalisuuden hyödyntäminen)
- Kysynnän yksilöllisyys
- Matkailun turvallisuus
- Koronan pitkäaikaiset haittavaikutukset – matkailutoimijoiden resilienssi kansainvälisen matkailun elpymisen viivästyessä ja koronapandemian pitkittyessä
- Matkailutuotteiden ja palveluiden sisältöjen kehittäminen (esimerkiksi elämyksellisyys, virtuaalisuus)
- Tiedolla johtaminen matkailun kehittämistyössä
- Alueelliset erikoistumisteemat alueiden erityispiirteiden mukaan

Erityyppisiä rahoituksen käyttökohteita ja kehittämisisältöjä on pidetty laajasti tärkeinä matkailun kehittämistyössä. Matkailualan laajassa toimijakentässä on paljon erilaisia kehittämistarpeita, minkä vuoksi rahoitusta on syytä jatkossakin kohdistaa erityyppisiin toimenpiteisiin, kuten investointeihin ja kehittämistyöhön (selvityksiin, liiketoimintamallin

kehittämiseen, matkailupalvelujen sisältöjen kehittämiseen) sekä laajemmin toimintaympäristön kehittämiseen ja verkostoitumiseen. Tärkeää on mahdollistaa toimijakentän tarpeista lähtevää kehittämistyötä.

Haastatteluissa ja työpajassa esiin nostettuja toimivia hanketyyppejä olivat muun muassa yritysryhmähankkeet, investointihankkeet yritysten toimintaan ja matkailukohteiden kehittämiseen sekä ylläalueelliset hankkeet ja toimijoiden verkostoitumista edistävät hankkeet. Haastatteluissa nostettiin esiin, että vaikka tarvitaan yksittäisille toimijoille räätälöityjä hankkeita, on yleisesti kuitenkin syytä tukea laajempien kehittämiskokonaisuuksien syntymistä. Tarvetta on edistää laajasti toimijajoukossa samansuuntaista kehittämistyötä tärkeisiin kehittämisteemoihin sekä vähentää pirstaleista yksittäisten toimijoiden tarpeisiin liittyvää kehittämistyötä.

Haastatteluiden perusteella alueiden väliset hankkeet (esimerkiksi maakuntien rajat ylittävät) sekä kansainväliset matkailun kehittämisen tähtäävät yhteistyöhankkeet ovat olleet hyviä ja vaikuttavia. Niillä on voitu kehittää matkailua laajempina aluekokonaisuuksina esimerkiksi Itämeren alueella, tuoda voimavaroja yhteen yli rajojen ja saada laajempaa kansainvälistä näkyvyyttä eri alueiden matkailulle. Jatkon kannalta on tärkeää, että julkisella rahoituksella edistetään toimijoiden yhteistyötä sekä alueellisesti että kansainvälisesti.

Hanketoiminnan vaikuttavuus

Haastatteluiden ja työpajan mukaan vuosien 2014–2020 aikana on toteutettu useita vaikuttavia hankkeita, joilla matkailua on kehitetty ohjelmakaudelle määriteltyjen painopisteiden mukaisesti. Esimerkkeinä hanketoiminnan onnistumisista nostettiin haastatteluissa esiin muun muassa matkailua edistävien digivälineiden kehittäminen (hiilijalanjälkilaskuri, digitaaliset alueoppaat), vihreiden matkaketjujen kehittäminen (pyörämatkailu), yhteistyöverkostojen luominen, infranstruktuurin kehittäminen, koulutuksen ja osaamisen kehittäminen sekä alueiden matkailuprofiilien kehittäminen ja markkinointi.

Menneellä ohjelmakaudella erityisen vaikuttavana toimintatapana on haastatteluiden perusteella pidetty hanketoiminnan kokoamista ja rahoituksen kohdentamista suurempiin hankekokonaisuuksiin. Matkailun kehittämisessä yleinen haaste on ollut, että kehittämistyö on usein liian pirstaleista ja pisteittäistä. Laajemmat tiettyyn kehittämisteemaan liittyvät hankekokonaisuudet ovat mahdollistaneet useiden toimijoiden yhdensuuntaisemman kehittämistyön ja siten tehokkaamman voimavarojen ja kehittämispanostusten osoittamisen tärkeisiin kehittämisteemoihin. Matkailua olisi haastatteluiden perusteella tarpeen kehittää laajempina hankekokonaisuuksina, kuitenkin räätälöiden ja mahdollistaen toimia riittävästi toimijakentän erilaisiin tarpeisiin.

Haastatteluissa nostettiin esiin, että esimerkiksi alueellisesti laajemmat yhteiskehittämissankkeet ovat olleet matkailun kehittämisessä usein onnistuneita kokonaisuuksia. Näitä on toteutettu maakuntien välillä, seudullisesti, kaupunkien välillä sekä myös kansainvälisesti. Tällöin hanketoimintaan saadaan koottua laajemmin voimavaroja yhteen ja samalla skaalattua hanketoiminnan hyötyjä laajemmalle toimijakentälle ja alueelle. Kansainvälisen matkailun näkökulmasta yksittäiset alueet ovat usein mittakaavaltaan liian pieniä herättämään kansainvälisesti kiinnostusta. Matkailua olisi siten syytä kehittää laajempina loogisina aluekokonaisuuksina, joista esimerkkejä ovat Lappi sekä Järvi-Suomen alue. Menneellä ohjelmakaudella yliajueellisten hankkeiden toteuttamisen haasteena ovat kuitenkin olleet muun muassa eri alueiden rahoitusvolyymeihin ja rahoituskriteereihin liittyvät erot, jotka ovat vaikeuttaneet yhteisten hankkeiden muodostamista.

Yleisesti myös kansainvälisyyden painotus on ollut haastatteluiden mukaan rahoituksen vaikuttavuuden lisäämisen kannalta tärkeää. Tukemalla ylikansallista kehittämistä ja kumppanuuksia on pystytty saamaan myös Suomeen suurempia hyötyjä kuin puhtaasti kansallisella toiminnalla. Rajat ylittävissä hankkeissa on saatu yhteiskehittämällä aikaisiksi laajempia hyötyjä valtioiden välisillä matkailualueilla. Yleisesti matkailun kehittämisessä kansainvälisyyden (kumppanien ja yhteiskehittämisen sekä matkailuvienin näkökulmasta) olisi syytä olla jatkossa rahoituksen kohdentamisessa yksi keskeinen painopistealue.

Haastatteluiden perusteella keskeinen hankkeiden onnistumisia edesauttanut asia on ollut myös matkailun kehittämisen kytkeminen läheisiin toimialoihin (liikenne, elintarvike, kulttuuri ja taide, IT-ala jne.) ja niiden kehitystrendeihin. Kytkemällä matkailun kehittämistä läheisten toimialojen kehitykseen on matkailualalle saatu tuotua vaikutteita ja ratkaisuja, jotka parantavat matkailualan kehitysedellytyksiä. Esimerkiksi digitaalisten palveluiden ja digitaalisen markkinoinnin hyödyntämisessä on laajasti kehitettävää matkailualan toimijajoukossa. Matkailualan kytkeminen läheisiin toimialoihin on syytä pitää myös jatkossa yhtenä panostuskohteena rahoitettavassa kehittämistyössä.

Haastatteluaineiston perusteella hanketoteuttajien välillä on eroja kehittämisosaamisessa ja kyvykydessä. Osalla toimijoista, kuten ammattikorkeakouluilla ja yliopistoilla, on valmiuksia toteuttaa erityyppisiä hankkeita ja tarpeellista kehittämistyötä. Osalla pienemmistä toimijoista, kuten yrityksillä ja pienillä kunnilla, ei ole kaikilta osin riittävää osaamista ja kyvykyttä hallussaan. Hanketoiminnan vaikuttavuutta voidaan haastatteluiden mukaan lisätä varmistamalla, että hanketoteuttajilla on riittävää osaamista kehittämissyöhön. Osaamista on syytä kehittää esimerkiksi keskeisiin alueellisiin ja valtakunnallisiin matkailun kehittämisteemoihin liittyen. Lisäksi yleistä hankkeen toteuttamiseen liittyvää osaamista voidaan parantaa erityisesti pienten matkailuyritysten ja kuntien kohdalla.

Lisäksi matkailualan toimijoiden tietämystä erilaisista rahoituslähteistä sekä tiedon jakamista hankehauista voitaisiin lisätä. Osalle matkailualan hanketoteuttajista voitaisiin viestiä vielä vahvemmin lähestyvistä hankehauista, niiden aikatauluista, rahoituksen mahdollistamista toimista sekä rahoituskriteereistä.

Yritysten kehittämiseen liittyvän hanketoiminnan vaikuttavuuden varmistamisessa tärkeää on yritysten sitouttaminen hankkeeseen riittävällä tavalla esimerkiksi yritysryhmähankkeiden kohdalla. Haastatteluiden perusteella on tarpeen varmistaa, että hankkeet vastaavat yritysten tarpeisiin ja toisaalta, että yrityksillä on myös kyvyjä ja resursseja hyödyntää hanketoiminnan tuloksia. Lisäksi yritysten omarahoitus hankkeen toteuttamiseen vahvistaa yritysten halukkuutta edistää hankkeiden tavoitteiden toteutumista. Kun yritykset ovat valmiita sijoittamaan omaa rahoitusta hankkeeseen, on hankkeilla usein saatu myös enemmän aikaiseksi.

Lisäksi erityisesti työpajassa nostettiin esiin, että hanketoiminnan laatua voidaan edelleen kehittää. Tässä keskeistä on edistää asiakasnäkökulman tuomista hanketoiminnan keskiöön esimerkiksi keräämällä, kokoamalla ja hyödyntämällä matkailijoilta kerättävää tietoa matkailun kysynnän kehityksestä. Lisäksi hankkeiden sparrausta voitaisiin tehdä vielä vaikuttavammin kytkemällä hankkeisiin matkailun ja sen keskeisten kehittämisteemojen asiantuntijuutta. Hanketoiminnan laatua ja vaikuttavuutta on syytä edelleen parantaa esimerkiksi saattamalla toimijoita yhteen, jakamalla tietoja ja kokemuksia sekä varmistamalla tulosten pysyvyys. Yleinen hanketoiminnan haaste on myös se, että toiminnan tulokset eivät jää pysyviksi. Tätä haastetta olisi syytä myös matkailun kehittämistoiminnassa pyrkiä ratkaisemaan esimerkiksi varmistamalla, että kehittämistyön tuloksille on aitoa tarvetta ja kysyntää myös hankkeiden päättymisen jälkeen.

Lisäksi hankkeiden toiminnasta seuraavia tuloksia ja vaikutuksia voitaisiin vielä suunnitelmallisemmin kytkeä laajempiin teemakohtaisiin kehittämistavoitteisiin. Tämä edellyttäisi tarkempaa määrittelyä, miten hankkeiden toiminnalla ja tuloksilla edistetään teemakohtaisia kehittämistavoitteita ja miten hankkeen aikaansaamat vaikutukset edesauttavat tavoitteiden saavuttamista. Hankkeiden suunnitteluvaiheessa olisi syytä mallintaa selkeästi, miten hankkeen toiminnasta syntyy tuloksia ja niistä välillisiä vaikutuksia, jotka kytkeytyvät laajempiin matkailualan kehittämistavoitteisiin.

Yksi keskeinen matkailualan hanketoimintaan liittyvä haaste on ollut haastatteluiden mukaan myös kehittämistyön pätkittäisyys ja kehittämisjatkumoiden puuttuminen. Haastatteluiden perusteella hanketyötä olisi jatkossa syytä toteuttaa pitkäjänteisemmän suunnitelman kautta, jossa huomioidaan tarvittavat hankejatkumot sekä tarvittaessa myös erilaisten rahoituslähteiden ketjumainen hyödyntäminen. Tässä keskeistä on nähdä kehittämistoiminta yhtä hanketta laajempänä kokonaisuutena, jonka tavoitteiden saavuttaminen vaatii useampien toimien toteuttamista pidemmässä jatkumossa.

Haastatteluiden mukaan jatkossa on keskeistä pohtia myös painotusta matkailun innovatiivisen uudistamisen sekä perinteisempiin kehittämisteemoihin tähtäävän kehittämistyön välillä. Selvää on, että kummallekin on tarvetta myös jatkossa. Matkailualalla on tarve nostaa alan toimijoiden osaamista ja kehittää liiketoiminnan perustaa. Samalla kuitenkin on tärkeää, että kansainvälisessä kilpailussa alan toimijat pärjäävät muun muassa digitalisaation hyödyntämisessä sekä vastuullisuuteen liittyvissä asioissa. Haastatteluiden perusteella on tärkeää selkeyttää kehystoiminnan rooleja: kuka kehittää innovatiivista uutta, ja kenen toiminta vaatii vahvemmin perustoiminnan kehittämistä. Esimerkiksi korkeakouluilla ja tutkimuslaitoksilla sekä kehittämisorganisaatiolla on selkeä rooli matkailun innovatiivisten uusien palveluiden kehittämisessä, mihin yksittäiset yritykset itsenäisesti harvoin pystyvät. Haastatteluiden perusteella on tärkeää pitää yllä ja lisätä innovaatioihin tähtäävien toimijoiden ja ja matkailualan pienten yritysten yhteistyötä. Lisäksi erityisesti pienemmillä yrityksillä olisi tärkeää olla mahdollisuus myös kehittää perusliiketoimintaa. On myös huomioitava, että merkittävä osa innovaatioista valuu matkailualalle muilla aloilla tehdystä kehittämistyöstä, eli myös tämän linkityksen edistäminen on tärkeää matkailun uudistamisen kannalta.

Matkailun kehittämistyön koordinaatio

Matkailualan toimijajoukko on heterogeeninen, ja alalla on useita eri tasoisia ja limittäin meneviä verkostoja sekä eri aluetasoisia strategioita. Tämän vuoksi matkailualan kehittämistyö myös sirpaloituu usein pieniin osiin. Lisäksi matkailun kehittämiseen on haettavissa rahoitusta kymmenistä eri lähteistä. Rungas rahoituslähteiden määrä on sinänsä hyvä asia, kun rahoitusta on haettavissa erityyppisiin tarpeisiin. Haasteena on kuitenkin kehittämisen sirpaloituminen paitsi alueellisesti ja heterogeenisessa toimijajoukossa, niin myös rahoituslähteittäin.

Selkeä haaste rahoituksen vaikuttavassa hyödyntämisessä haastatteluiden mukaan on myös se, että valtakunnallista koordinaatiota ei kehittämistyölle tehdä riittävästi, eikä sille ole vastuutettu selkeää tahoja. Tämä johtaa siihen, että alueiden välillä tehdään jonkin verran päällekkäistä työtä, eikä alueiden välillä siirry kaikilta osin riittävästi tietoa tehtävästä kehittämistyöstä ja sen tuloksista. Alueellisten rahoittajatahojen välillä tehdään jonkin verran yhteistyötä ja jaetaan tietoa, mutta koordinoitua tiedon jakamiseen ei ole olemassa valmiita rakenteita tai toimintatapoja. Maakuntatasolla rahoitusta ja kehittämistyötä pystytään koordinoimaan kohtuullisen hyvin. Samalla kuitenkin suuraluetasolla ja valtakunnallisesti matkailun kehittämisessä tehdään päällekkäistä työtä. Haastatteluiden perusteella on tarpeen kehittää eri alueilla tehtävän kehittämistyön parempaa koordinaatiota. Erityisen tärkeää on, että valtakunnallisella tasolla saataisiin selkeä, riittävän hyvin resursoitu vastuutaho koordinaation toteuttamiseen, riittävästi tietoa eri alueilla tehtävästä kehittämistyöstä sekä selkeät maakunnalliset vastinparit maakuntatason koordinaation toteuttamiseen. Haastatteluissa ja työpajassa nähtiin tarvetta koota matkailutoimialaa

vahvemmin verkostoihin ja suunnata kehittämistyötä verkostomaisesti johdettuna (ekosysteemimäisyys).

Haastatteluiden mukaan on haaste, että valtakunnallista yhtenäistä tietopohjaa rahoituksesta hanketoiminnasta ei ole olemassa. Jatkossa matkailun kehittämistyöstä olisi syytä koota yhteen jäseneltyä tietoa eri alueilta. Tämän myötä myös mahdollisuus toiminnan koordinointiin parantuisi ja rahoituksen kohdentamista voitaisiin seurata tehokkaammin. Matkailun kokonaiskehittämisessä voitaisiin lisäksi hyödyntää reaaliaikaisempaa tiedolla johtamista.

7 Kehittämissuosituksset

Tässä luvussa on esitetty kehittämissuosituksia julkisen rahoituksen kehittämistä ja kohdentamisesta. Suositukset pohjautuvat selvityksessä toteutettuihin hankeanalyysiin, tehtyihin haastatteluihin ja työpajan tuloksiin sekä eri aineistolähteistä tehtyjen yhteenvetojen kokonaisvaltaiseen tulkintaan.

Suositus 1. Rahoitusta tulisi kohdentaa jatkossa entistä vahvemmin laajempiin useita hankkeita sisältäviin koordinoituihin teemakohtaisiin kehittämiskokonaisuuksiin. Eri rahoituslähteiden välistä koordinaatiota ja työnjakoa tulisi kehittää matkailun kehittämiskokonaisuuksien synnyttämisessä.

Matkailualan toimijajoukon heterogeenisyydestä ja sen myötä erilaisista tarpeista johtuen rahoitusta on syytä myös jatkossa kohdentaa erityyppisille hankkeille. Haastatteluiden mukaan rahoituksen vaikuttavuuden kehittämisen kannalta tärkeää olisi kuitenkin pyrkiä yhdensuuntaistamaan kehittämistyötä, kokoamaan voimavaroja ja kytkemään erilaista hanketoimintaa vahvemmin keskeisiin alueellisiin ja kansallisiin kehittämisteemoihin. Tärkeää olisi edistää useita hankkeita käsittävien hankekokonaisuuksien syntymistä. Matkailun kehittämishanketoimintaan saadaan rahoitusta useasta eri rahoituslähteestä. Myös jatkossa on syytä varmistaa, että rahoitusta kanavoituu eri rahoituslähteistä tarkoituksenmukaisesti ja koordinoitusti matkailun teemakohtaisiin kehittämiskokonaisuuksiin.

Suositus 2. Matkailun julkista rahoitusta tulisi kohdentaa pitkäjänteisesti strategisesti tärkeisiin teemoihin.

Haastatteluista ja työpajatyöskentelystä kartoitettujen näkemysten perusteella ohjelmakaudella 2014–2020 esillä olleet strategiset kehitysteemat ovat relevantteja myös 2020-luvulla. Erityisesti matkailualan kestävyys sekä digitalisuuden edistäminen (mm. digitaaliset myynti- ja markkinointikanavat, tiedolla johtaminen, digitaaliset tuotteet ja palvelut) ovat tärkeitä pääteemoja myös tulevana vuosina. Kummassakin teemassa on selvityksen haastatteluiden mukaan tarve kehittää matkailualaa tulevaisuudessa pitkäjänteisesti. Lisäksi toimintaympäristön kehittäminen, investoinnit, turvallisuus, yksilöllisyys, matkailualan toimijoiden osaamisen kehittäminen, osaavan työvoiman saatavuuden varmistaminen, kansainvälistyminen sekä Suomi-brändin kehittäminen nousivat haastatteluissa ja työpajassa esiin tärkeinä teemoina

Suositus 3. Ylimaakunnallisten ja alueellisesti laajempien kehittämiskokonaisuuksien (ml. kansainvälinen yhteistyö) syntymistä tulisi edistää sekä tukea eri alueiden välisten yhteishankkeiden syntymistä.

Matkailualan kehittämistoimintaa on tehty eri aluetasolle ulottuvilla hankkeilla. Menneellä ohjelmakaudella alueiden väliset yhteistyöhankkeet on nähty vaikuttavana ja hyvänä tapana toimia. Alueellisesti laajemmissa hankkeissa on kyetty kokoamaan suurempia voimavaroja yhteen, saamaan suurempaa näkyvyyttä matkailun kehittämistyön tuloksille ja lisäksi hankkeiden tuloksia ja hyötyjä on voitu skaalata laajemmin ja tehokkaammin. Erityisesti kansainvälistä matkailua olisi syytä kehittää laajempina loogisina aluekokonaisuuksina, joihin kehittämistoimien tulisi kytkeytyä. Tästä syystä tulevaisuudessa olisi hyvä tukea useita maakuntia käsittävien alueellisesti laajempien kehittämishankkeiden syntymistä.

Suositus 4. Hanketoiminnan kansainvälistä kytkentää on edelleen vahvistettava ja toimijoita on ohjattava entistä vahvemmin kansainväliseen yhteistyöhön.

Selvityksen haastattelujen pohjalta matkailun hanketoiminnan vaikuttavuuden kannalta keskeinen asia on kansainvälisyyden vahvistaminen, niin kansainvälisten kumppanuuksien, ylikansallisten hankkeiden, kansainvälisten yhteistyöverkostojen, kansainvälisen rahoituksen, kuin myös ulkomaille kohdistuvan markkinoinnin kautta. Kansainvälisellä yhteistyöllä on voitu saada esimerkiksi tärkeää tietoa ja osaamista ulkomailta matkailun kehittämisestä sekä edistettyä suomalaista matkailuvientiä.

Suositus 5. Matkailun kehittämistyön alueellista ja valtakunnallista koordinaatiota ja verkostomaista johtamista tulisi vahvistaa.

Matkailualalla tehdään maakunnittain merkittävä määrä erilaista kehittämistyötä hyödyntäen erilaisia rahoituslähteitä. Samalla hanketoteuttajien joukko on hajanainen. Selvityksen havaintojen mukaan maakunnallisesti rahoitusta ja kehittämistyötä pystytään koordinoimaan kohtuullisen hyvin. Samalla kuitenkin suuraluetasolla ja valtakunnallisesti matkailun kehittämisessä tehdään päällekkäistä työtä ja alueiden välillä ei ole riittävää tietoisuutta eri alueilla tehtävästä kehittämistyöstä. Eri alueilla tehtävää kehittämistyötä tulisi toteuttaa ja johtaa koordinoitummin. Kehittämistyön koordinaation vahvistamiseksi olisi tarpeellista määrittää vastuutaho, joka toteuttaa valtakunnallista koordinaatiotyötä. Samalla maakuntatasolta on syytä määrittää maakunnan erityispiirteet huomioiden vastinpari alueelliselle koordinaatiolle. Matkailun hajanaista toimijakenttää on syytä koota entistä vahvemmin verkostoihin, joita johdetaan kokonaisuutena.

Suositus 6. Hankekehittämistä tulisi toteuttaa suunnitelmallisesti, jotta hankkeiden jatkuvuutta voidaan parantaa.

Selvityksen havaintojen mukaan haaste matkailun hankekehittämisessä on kehittämistyön pätkittäisyys ja kehittämisjatkumoiden puuttuminen. Tämä haastaa usein pidemmällä aikavälillä ja useampien toimenpiteiden seurauksena syntyvien laajempien tavoiteltavien vaikutusten toteutumisen. Tähän vastaamiseksi olisi syytä edistää suunnitelmallista pitkäjänteisempää kehittämistyötä. Tässä tärkeää on esimerkiksi suunnitelmallisuus erityyppisten rahoituslähteiden ketjumaiseen hyödyntämiseen sekä laajempaan kehittämisteemaan liittyvät suunnitellut hankejatkumot.

Suositus 7. Matkailualan toimijoiden tietoisuutta erilaisista rahoitusinstrumenteista, niiden mahdollistamasta kehittämistoiminnasta sekä rahoitushakujen aikatauluista on syytä parantaa.

Selvityksen havaintojen mukaan matkailualan toimijakentän ymmärrystä ja tietoisuutta erilaisista rahoituslähteistä, niiden mahdollistamista toimista sekä niiden käytännön hyödyntämisestä on syytä edelleen parantaa. Keskeistä on hyödyntää erilaisia matkailuverkostojen sekä rahoituslähteiden viestintäkanavia tiedottamisessa sekä suunnitelmallisesti jakaa tietoa matkailualan toimijakentälle huomioiden erityyppisten toimijoiden tarpeet.

Suositus 8. Tietoa eri rahoituslähteistä toteutettavasta matkailualan hanketoiminnasta tulisi kerätä valtakunnallisesti systemaattisemmin ja matkailun kehittämistoiminnan sektori-kohtaista seuranta ja tiedon jakoa tulisi kehittää.

Tällä hetkellä eri rahoituslähteistä toteutettavasta matkailun hanketoiminnasta ei ole saatavissa koottua tilannekuvaa eri alueilta, vaan tieto sijaitsee erilaisten rahoituslähteiden järjestelmissä hajanaisesti. Matkailun hanketoimintaan liittyvää tietopohjaa on tarve kehittää sekä koota tietoa kehittämistyön sisällöistä, tuloksista ja opeista. Rahoitettavasta matkailun kehittämistyöstä tulisi tuottaa seurantatietoa koordinoitummin valtakunnallisesti sekä jakaa tietoa eri rahoituslähteistä ja eri alueilla tehtävän kehittämistyön tuloksista ja opeista.

Suositus 9. Matkailun kehittämistoiminnan suuntaamisessa tulisi hyödyntää vielä vahvemmin matkailuun liittyvää tietoa ja tiedolla johtamista.

Haastatteluiden ja työpajan mukaan tiedon hyödyntämistä ja tiedolla johtamista voitaisiin edelleen lisätä matkailualalla kehittämistyön suuntaamisessa. Tämä vaatii asiaan liittyvien toimintatapojen tarkentamista, tarvittavan tiedon tuottamista ja kokoamista, tiedon käytettävyyden varmistamista sekä osaamisen kehittämistä. Erityisesti hanketoiminnan suunnittelussa tiedon laajempi hyödyntäminen voisi tukea hankkeiden osuvuutta suhteessa tarpeisiin. Tämä vaatii ajantasaista ja laadukasta tietoa muun muassa asiakastarpeista ja matkailijoista sekä tietoa jo tehtävästä kehittämistyöstä. Myös kehittämistyön alueellisessa suuntaamisessa ja johtamisessa voitaisiin hyödyntää tietoa vielä vahvemmin.

LIITTEET

**Liite 1 Rakennerahasto-ohjelman kaikkien hankkeiden
tuotosindikaattoreiden toteumat kansallisella tasolla vuosina
2014–2020. (Lähde: EURA 2014-järjestelmä, 24.8.2021 tilanne)**

Indikaattori	Suunnitelma	Seuranta	Toteuma
C005 Uudet tuella aikaansaadut yritykset	1 060	538	51 %
C008 Uudet tuella aikaansaadut työpaikat yrityksissä	29 290	10 361	35 %
C028 Yritykset, jotka kehittävät uuden tai merkittävästi parannetun tuotteen markkinoille (tuote on uusi markkinoilla)	1 949	771	40 %
C029 Yritykset, jotka kehittävät uuden tai merkittävästi parannetun tuotteen markkinoille (tuote on uusi yrityksille)	2 640	946	36 %
6 Pk-yritykset, jotka aloittavat uuden liiketoiminnan	2 356	1 054	45 %
7 Pk-yritykset, joissa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys	7 560	3 365	45 %
8 Vähähiilisyttä edistävät yritykset	3 045	2 114	69 %
10 (1.2.) Pk-yritykset, joiden saavutettavuus on parantunut	1 258	872	69 %
11 Pk-yritykset hankkeessa, jossa keskeinen tavoite yritysten kasvu ja kansainvälinen liiketoiminta	10 165	9 998	98 %
12 Pk-yritykset, jotka aloittavat viennin tai laajentavat uudelle vientimarkkina-alueelle	3 646	2 652	73 %
15 Tutkimus- ja kehittämisinstituutioiden vetämään hankkeeseen osallistuneet yritykset	23 577	20 011	85 %
16 Yritykset, jotka käynnistävät t&k&i-toiminnan tai t&k&i-yhteistyön yliopistojen, korkeakoulujen tai tutkimuslaitosten kanssa	10 033	3 716	37 %
17 Uudet innovaatioalustat	1 646	1 313	80 %
18 Innovaatioalustoissa kehitetyt ja pilotoidut tuotteet tai palvelut	4 676	3 825	82 %
21 Start-up yritykset, joilla on merkittävät valmiudet uuden tuotteen, palvelun tai tuotantomenetelmän kehittämiseen	802	457	57 %
22 Yritysten avoimen tiedon ja rajapintojen avulla toteuttamat uudet sovellukset	921	594	64 %
24 Yhdyskuntien vähähiilisyttä edistävät uudet ratkaisut	1 903	1 927	101 %
25 Uudet tuella aikaansaadut t&k&i -työpaikat	3 516	805	23 %

Liite 2 Haastattelukysymykset

Taustakysymykset

- Miten omat tehtäväsi/organisaatiosi tehtävät liittyvät matkailun kehittämiseen ja miten hyvin tunnet julkiset rahoitusvälineet, joilla matkailua tuetaan?
- Minkälaiset teemat/trendit ovat korostuneet matkailun kehityksessä vuosien 2014-2020 aikana (pl. korona-aika)?
  - Miten nämä teemat/trendit ovat näkyneet alueellisissa ja valtakunnallisissa julkista rahoitusta ohjaavissa strategioissa
  - Missä määrin strategiat ovat ohjanneet matkailuhankkeiden rahoituksen kohdentumista/vaikuttaneet omaan matkailun kehittämistyöhönne?

Rahoituksen kohdentuminen ja käyttötarkoitus

- Mihin käyttötarkoituksiin julkinen tuki on kohdistunut (pl. korona-aika) ja minkälaisia tuotoksia ja vaikutuksia on pyritty saamaan aikaiseksi? Minkälaisia hankkeita on rahoitettu eniten?/
  - Missä käyttötarkoituksissa julkisella tuella tehdyssä kehittämisessä on saatu onnistumisia aikaiseksi?
  - Missä asioissa on ollut haasteita?
- Minkä tyyppisiä hankkeita tai kehittämistoimia on omassa organisaatiossanne toteutettu julkisella hankerahoituksella? Millä tavoin vaikutuksia on pyritty saamaan aikaiseksi matkailun kehittämiseksi?
- Miten kuvailisit julkisen tuen merkitystä ja lisäarvoa matkailun kehittämiseen Suomessa vuosina 2014-2020 (pl. korona-aika)?

Julkisen rahoituksen ja hanketoiminnan koordinaation toimivuus

- Miten matkailun kehittämisen julkinen rahoitus ja toiminnan koordinaatio valtakunnallisesti ja alueellisesti toimivat (huomioiden kokonaisuutena eri rahoitusvälineet)?
  - Mitkä asiat toimivat?
  - Missä asioissa on haasteita?
- Miten rahoituksen ja toiminnan koordinaatiota tulisi kehittää?

Koronatukien merkitys matkailualalle

- Mikä on ollut ns. koronatukien merkitys matkailualalle vuosien 2020 ja 2021 aikana?
- Missä koronatukien merkitys näkyy?
- Millä tavoin koronatuilla olisi voitu tukea matkailualaa vielä vaikuttavammin?

Matkailualan kehittäminen tulevaisuudessa

- Mitkä ovat tulevaisuudessa Suomessa keskeisiä tekijöitä matkailualan kehittämisessä?
  - Mitkä ovat keskeisiä kehittämismahdollisuuksia matkailualalla?
  - Mitkä asiat ovat uhkia ja haasteita matkailualalle?
- Miten julkista hankerahoitusta tulisi jatkossa kohdistaa matkailun kehittämiseen? (sisällöt, alueet, kansalliset kehittämistarpeet)

LÄHTEET

- Business Finlandin hanketietokanta. Business Finland. Aineistot saatu tietopyynnöllä Business Finlandista.
- EURA2014 -rakennerahastohankkeiden tietojärjestelmä. Työ- ja elinkeinoministeriö. Käyttöluvalla saatavilla: <https://www.eura2014.fi/>
- Hyrrä -maaseutuohjelman hanketietojärjestelmä. Ruokavirasto. Aineistot saatu tietopyynnöllä Ruokavirastosta.
- Koronapandemian vaikutukset Suomen matkailukysyntään – kehitysarviot (2021). Työ- ja elinkeinoministeriö, Visit Finland, Tilastokeskus, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry ja Suomen Matkailualan liitto SMAL ry. Saatavilla: [https://tem.fi/documents/1410877/90166406/Koronapandemian+vaikutus+matkailukysynn%C3%A4n+kehitykseen+2021+09+06+\(1\).pdf/a0a941aa-948d-dc44-5eae-01c20bc053aa/Koronapandemian+vaikutus+matkailukysynn%C3%A4n+kehitykseen+2021+09+06+\(1\).pdf?t=1630914157227](https://tem.fi/documents/1410877/90166406/Koronapandemian+vaikutus+matkailukysynn%C3%A4n+kehitykseen+2021+09+06+(1).pdf/a0a941aa-948d-dc44-5eae-01c20bc053aa/Koronapandemian+vaikutus+matkailukysynn%C3%A4n+kehitykseen+2021+09+06+(1).pdf?t=1630914157227)
- Matkailun julkisen rahoituksen määrä ja kohdentuminen Suomessa 1995-1999. Kauppa- ja teollisuusministeriön selvityksiä.
- Matkailutilinpito. Matkailun talous- ja työllisyysvaikutukset 2018–2019. Visit Finlandin tutkimuksia. Saatavilla: https://www.businessfinland.fi/4a4743/globalassets/julkaisut/visit-finland/tutkimukset/2021/matkailutilinpito_raportti_2018_2019.pdf
- Pietiläinen, Sini (2011) Julkinen tuki matkailuhankkeisiin Suomessa vuosina 2007-2010. TEM raportteja 20/2011. Saatavilla: <https://docplayer.fi/820526-Tem-raportteja-20-2011.html>
- Talonen, Harri; Laiho, Marko; Willner, Hanna; sekä Antti Tammivuori (2005). Julkinen tuki matkailuhankkeisiin Suomessa vuosina 2000–2003. Kauppa- ja teollisuusministeriö. Rahoitetut tutkimukset 5/2005. Saatavilla: <https://docplayer.fi/106572390-Julkinen-tuki-matkailuhankkeisiin-suomessa-vuosina.html>
- Suomen virallinen tilasto (SVT) (2021a). Majoitustilasto [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-6309. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 20.10.2021]. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/matk/>
- Työ- ja elinkeinoministeriön nettisivut. Saatavilla: <https://tem.fi/julkista-tukea-matkailun-kehittamiseen>
- Visit Finlandin Matkailutilinpito, Tilastotietokanta Rudolf. Saatavilla: <http://visitfinland.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/VisitFinland>

Verkkajulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-327-614-7

Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi
Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi